

รายงานผลการวิจัยเรื่อง

การศึกษาเพื่อจัดทำแผนการดำเนินงานการปฏิรูปสื่อ

รศ.ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ

คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สนับสนุนการวิจัยโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

2553

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ.....	2
สารบัญภาพ.....	3
บทที่	
1. บทนำ.....	5
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	5
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	9
ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน.....	9
ทฤษฎีอำนาจนิยม.....	12
ทฤษฎีเสรีนิยม.....	12
ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม.....	13
ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยมแบบไทยเวียดนาม.....	14
ทฤษฎีสื่อเพื่อการพัฒนา.....	14
ทฤษฎีสื่อแบบประชาธิปไตยและเน้นการมีส่วนร่วม.....	14
ประเด็นโครงสร้างและการทำงานของสื่อ.....	15
ประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ.....	16
ประเด็นผลกระทบด้านความปลอดภัยต่อประชาชนและสังคม.....	16
แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ.....	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	31
การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research).....	31
การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research).....	31
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
ระยะเวลาในการทำวิจัย.....	32
4. ผลการวิจัย.....	33
ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณ.....	33
ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ.....	43

5. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปสื่อในประเทศไทย.....	64
กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน.....	65
กลุ่มองค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม.....	65
กลุ่มนักวิชาการนิเทศศาสตร์.....	65
กลุ่มผู้บริโภคสื่อ.....	66
กลุ่มองค์กรวิชาชีพสื่อ.....	66
อภิปรายผลการศึกษา.....	67
6. ข้อเสนอแนะเพื่อจัดทำแผนการดำเนินงานการปฏิรูปสื่อ.....	71
ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ.....	71
ข้อเสนอแนะสำหรับการกำกับดูแล.....	72
ข้อเสนอแนะด้านการดำเนินงานของสื่อ.....	74
รายการอ้างอิง.....	77
ภาคผนวก.....	79

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดเรื่องบรรทัดฐานสื่อมวลชน.....	10
2	เปรียบเทียบภาพแนวทางการปฏิรูปสื่อในทัศนะของนักวิชาการ.....	60

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการปฏิรูปสื่อที่มีที่มาจากการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองในอดีตที่ผ่านมา โดยเริ่มจากการปฏิรูปสื่อในประเทศอังกฤษเมื่อปี ค.ศ.1848 รัฐบาลอังกฤษโดยพรรคอนุรักษนิยมใช้ภาษีกดขี่ไม่ให้สื่อสิ่งพิมพ์เติบโต ประกอบกับเกิดการตื่นตัวของชนชั้นแรงงานในขณะนั้นจึงเกิดการกดดันและเรียกร้องให้รัฐบาลให้เสรีภาพสื่อในอังกฤษ ทำให้เกิดการเปิดกว้างของสื่อ จากนั้นในปี ค.ศ. 2003 ประเทศอังกฤษจึงจัดตั้ง Office of Communications ขึ้นมาเพื่อดูแลสื่อโดยเฉพาะ (วิภา อุดมฉันท: 2545)

ขณะที่ในประเทศอเมริกาได้จัดตั้ง Federal Communications Commission (FCC) ขึ้นในปี ค.ศ.1934 โดยมีหน้าที่ออกกฎระเบียบจัดสรรคลื่นความถี่ และเป็นอิสระจากรัฐบาล ทำหน้าที่คอยควบคุมดูแลสื่อทุกสื่อ โดยใช้หลักแห่งความเท่าเทียม หลักการในการแสดงความคิดเห็น ต่อมา ปี ค.ศ. 1980 เกิดการถกเถียงเกี่ยวกับองค์กร FCC ว่าขัดกับเสรีภาพของการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนหรือไม่ เนื่องจากเทคโนโลยีเปิดกว้างจำเป็นจะต้องเปิดเสรีสื่อ ดังนั้นในปี ค.ศ.1987 ยกเลิก FCC ในขณะเดียวกันเมื่อ FCC ถูกยกเลิก บริษัทเอกชนก็เข้ามาครอบครองสื่อ ทำให้ผลประโยชน์สาธารณะลดลง ดังนั้นการปฏิรูปสื่อของอเมริกาจึงเกิดจากภาควิชาการร่วมมือกับ NGO องค์กรพัฒนาเอกชน และสื่อมวลชน พยายามโจมตีการเข้ามาแทรกแซงของเอกชนเป็นหลัก (อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว และคณะ : 2553)

ในประเทศไทยนั้น เหตุการณ์การเรียกร้องประชาธิปไตยของสังคมไทยในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 นับเป็นที่มาของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่กล่าวถึงหลักการในการปฏิรูปสื่อของรัฐ และการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนและประชาชน ในมาตรา 39 40 และ 41 กลไกสำคัญในรัฐธรรมนูญมาตรา 40 คือ การกำหนดให้องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระเพื่อทำหน้าที่จัดสรรและกำกับดูแลคลื่นความถี่วิทยุ โทรทัศน์ และโทรคมนาคม ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมทั้งสร้างกลไกการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม (คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ Campaign for Popular Media Reform : 2552)

ในขณะที่การพัฒนาเทคโนโลยีทางการสื่อสาร การเปิดเสรีของคลื่นวิทยุและโทรทัศน์ ส่งผลต่อการก่อกำเนิดของสื่อทางเลือกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะวิทยุธุรกิจท้องถิ่น เคเบิลทีวีท้องถิ่น ทีวีดาวเทียม ฯลฯ ซึ่งการเกิดขึ้นของสื่อดังกล่าว ทำให้มีการบริหารจัดการสื่อที่มีหลักการบิดเบือนไปจากปรัชญาดั้งเดิมของวิทยุชุมชน กล่าวคือ ไม่ได้อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง แต่เป็นการจัดตั้งในลักษณะเป็นสื่ออนามีนีกลุ่มผลประโยชน์ อาศัยเป็นช่องทางในการบิดเบือนข้อมูล และปลุก

ระดม สร้างความเกลียดชัง และแตกแยกให้เกิดขึ้นในสังคม โดยปราศจากการกลั่นกรอง เพื่อเป็นเครื่องมือในการบรรลุประโยชน์ทางการเมืองของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ขณะเดียวกัน การขาดความเข้าใจในเรื่องเสรีภาพของสื่อเอง ก็ส่งผลให้สื่อมวลชนบางกลุ่มแสดงบทบาทเป็นปัจเจกบุคคลใช้เสรีภาพที่มีอยู่อย่างไม่สร้างสรรค์ แทนที่จะเป็นผู้จรรโลงชุมชนหรือสังคมที่ดีงาม เป็นต้นเหตุสำคัญของความขัดแย้งที่ร้ายลึก จนอาจนำมาสู่การล่มสลายของระบบต่างๆ ในสังคมเสรีภาพสื่อได้

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนมิติใหม่แห่งกระบวนการสื่อสารมวลชน จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปสื่ออย่างเป็นระบบ อันจะนำมาซึ่งการใช้สื่อให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสม และสร้างสรรค์ รวมทั้งยังป้องกันไม่ให้สื่อตกเป็นเครื่องมือของการสร้างความขัดแย้ง แตกแยก ขณะเดียวกัน ยังส่งเสริมให้องค์กรทางวิชาชีพสื่อมวลชน มีการดำเนินงานบนพื้นฐานของความเป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซงของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด อันจะเป็นพลังสำคัญในการนำพาสื่อมวลชนให้มีสิทธิเสรีภาพ ปราศจากการแทรกแซงใดๆ ในที่สุด

การปฏิรูปสื่อได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นในการถกเถียง และพูดคุยในแวดวงวิชาการและวงวิชาชีพหลายครั้งเมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนรัฐบาล การเกิดความรุนแรงทางการเมืองหรือการชุมนุมประท้วง สื่อมวลชนมักจะถูกตั้งคำถามเสมอว่าได้ทำหน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีความรับผิดชอบเพียงพอหรือไม่ ในการทำงานท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งของผู้คนในสังคม แต่ครั้งที่มีความเป็นรูปธรรมมากที่สุด คือ การกำหนดหลักประกันเสรีภาพ และการทำงานของสื่อมวลชนไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปทางการเมืองตลอดจนสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ยกตัวอย่างเช่น ในมาตรา 39 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อลดรอนเสรีภาพตามมาตรา นี้ จะกระทำมิได้ นอกจากนั้น มาตรา 40 ยังได้บัญญัติไว้ว่า คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสกัดกั้นการผูกขาด การครอบครองคลื่นวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์และกองทัพ ทำให้ประชาชนทั่วไปมีสิทธิที่จะเข้าถึงและใช้คลื่นวิทยุได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญ 2540 เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปสื่อเท่านั้น เนื่องจากการเมืองไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา มีพลวัตสูงมากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล และการสลับขั้วทางการเมืองเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้การปฏิรูปสื่อไม่ได้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลใหม่แต่ละชุดที่เข้ามาบริหารประเทศก็จะมีแนวทางและมุมมองต่อสื่อมวลชนที่แตกต่างกันไป ในยุค พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เมื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสมัยแรกนั้น ได้มีความพยายามที่จะปรองดองกับสื่อมวลชนและผลักดันให้สื่อมวลชนมีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น แต่เมื่อถูกตรวจสอบจากสื่อมวลชนอย่างเข้มงวด ทำให้ท่าทีของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เริ่มเปลี่ยนแปลงไป

ในทางไม่เป็นมิตรกับสื่อมวลชนมากขึ้น และไม่ได้ให้ความสนใจกับการปฏิรูปสื่ออีกจนกระทั่งหมดอำนาจและออกจากประเทศไทยไป

จนกระทั่งมาถึงรัฐบาลพลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ ซึ่งเป็นรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารจึงได้ให้ความสำคัญกับเสรีภาพของสื่อมวลชนอย่างสูงอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากต้องการรักษาภาพของรัฐบาลให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น ในสายตาประชาชน ดังจะเห็นได้จากการรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกลุ่มองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนจนมีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อถึง 5 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551

หลังจากที่รัฐบาลพลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ ตามมาด้วยรัฐบาล นายสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่าเป็นรัฐบาลตัวแทนของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร และด้วยบุคลิกส่วนตัวของ นายสมัคร ซึ่งไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นง่ายๆ โดยเฉพาะกับสื่อมวลชนทำให้ประเด็นเรื่องการปฏิรูปสื่อไม่ได้อยู่ในความสนใจของนายสมัครเลยแม้แต่น้อย

จนกระทั่งมาถึงรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ การปฏิรูปสื่อได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึงอีกครั้ง และได้มีการดำเนินการไปบางส่วนเช่น มีความพยายามที่จะผลักดันการยกร่างพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่ พ.ศ.2543 ให้สำเร็จ โดยได้เปิดโอกาสให้หลายภาคส่วน เข้ามาเป็นคณะกรรมการยกร่าง ซึ่งถือว่าเป็นมิติใหม่ของการปฏิรูปสื่อ

การปฏิรูปสื่อได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่งหลังจากเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในเดือนพฤษภาคม 2553 ซึ่งมีการชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อแดงที่บริเวณสี่แยกราชประสงค์ จนมีการใช้กำลังทหารเข้าสลายการชุมนุมในที่สุด หลังจากเหตุการณ์ความรุนแรงในครั้งนี้ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี จึงได้เสนอแผนปรองดองแห่งชาติ โดยมีจุดประสงค์เพื่อประสานรอยร้าวในสังคมจากการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายและแบ่งสีในสังคมไทย โดยมีการเสนอแผนปรองดองแห่งชาติ 5 ข้อ ได้แก่ 1) การปกป้องเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ 2) การปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ 3) การปฏิรูปสื่อ 4) การตั้งคณะกรรมการอิสระตรวจสอบข้อเท็จจริง ความรุนแรงระหว่างการชุมนุมทางการเมือง และ 5) การปฏิรูปทางการเมืองโดยได้ตั้งคณะกรรมการดำเนินการในแต่ละส่วนขึ้นมาเพื่อผลักดันแผนแต่ละข้อให้เกิดขึ้นจริง

การที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการปฏิรูปสื่ออย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง โดยกำหนดให้เป็นหนึ่งในแผนปรองดองแห่งชาตินั้น นับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีและเป็นโอกาสอันดีที่สื่อมวลชนเองจะได้หันกลับมาพิจารณาบทบาท หน้าที่ของตนที่ผ่านมา และบทบาทในอนาคตว่าสื่อมวลชนควรจะมีบทบาท

หน้าที่ ความรับผิดชอบอย่างไรที่จะช่วยสร้างเสริมสังคมประชาธิปไตยและระบอบประชาธิปไตยให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง

จากอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะความรู้เสถียรภาพทางการเมืองซึ่งส่งผลให้กระบวนการปฏิรูปสื่อไทยหยุดชะงักเป็นช่วงๆ เมื่อรัฐบาลชุดปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับวาระการปฏิรูปสื่ออย่างจริงจังแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้มองเห็นความสำคัญของการวิจัยแผนการดำเนินงานเพื่อการปฏิรูปสื่อ เพื่อนำมาเป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการวางแผนแนวทางการปฏิรูปสื่ออย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อรวบรวมผลจากการศึกษาความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของสื่อจากกลุ่มที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสื่อ กลุ่มองค์กรวิชาชีพสื่อ กลุ่มองค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม กลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชน และกลุ่มผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนในประเทศไทย จากงานวิจัยที่ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานของสื่อมวลชนและแนวทางในการปฏิรูปสื่อมวลชนในประเทศไทย
2. เพื่อนำผลจากการศึกษามาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินการปฏิรูปสื่อในประเทศไทย

3. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบความคิดเห็น ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านสื่อมวลชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม
2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปสื่อ และ กรอบแนวคิดการปฏิบัติงานของสื่อ
3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนกลุ่มต่างๆ มีการยอมรับกรอบแนวคิดการปฏิบัติงานของสื่อ และนำไปสู่ความสามัคคี ประองดอง ความก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศชาติต่อไป
4. กระตุ้นให้เกิดความสนใจในการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องบรรทัดฐานของสื่อมวลชน (Normative Theories of Mass Communication)

สื่อมวลชนและสังคมนั้นเป็นสองสถาบันที่มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกัน ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อ (Normative theory of media) คือทฤษฎีที่เสนอว่าสื่อมวลชนควรจะหรือถูกคาดหวังจากสังคมให้ปฏิบัติหรือทำหน้าที่อะไรบ้าง ลักษณะหลักโดยทั่วไปของทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการควบคุม (Control) การปกป้อง (Protection) หรือการกำกับดูแล (Regulation) กระบวนการทำงานของสื่อมวลชนโดยอาศัยกลไกแบบต่างๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552)

อย่างที่ได้อธิบายไว้ในข้างต้นว่าสื่อมวลชนและสังคมนั้นเป็นสถาบันที่มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกัน ดังนั้นทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อจึงมีความผูกพันเชื่อมโยงกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ กล่าวคือเมื่อปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องแปรเปลี่ยนไปทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อก็ย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยพัฒนาการของตัวสื่อเองก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อเนื่องจากบรรทัดฐานเดิมที่มีอยู่อาจไม่ครอบคลุมถึงสื่อใหม่ (New media) ที่เกิดขึ้นอย่างมากมายในปัจจุบัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2552) ทั้งนี้ การศึกษาการปฏิบัติหรือทำหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมีอยู่ 2 ระดับคือ ระดับโครงสร้าง (Structure) และระดับการปฏิบัติงาน (Performance) โดยการวิจัยในส่วนของการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริโภคข่าวสารผ่านสื่อ ทำการสำรวจความคิดเห็นในทั้งสองระดับ โดยในระดับปฏิบัติงาน เป็นเพียงการสำรวจในภาพรวมไม่ได้ลงลึกถึงระดับปฏิบัติการจริงขององค์กรหรือบุคคลในองค์กรแต่อย่างใด

สำหรับการสำรวจในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกรอบบรรทัดฐานของสื่อมวลชนที่น่าเสนอไว้โดย McQuail (2005) โดย McQuailได้กำหนดกรอบไว้ใน 3 มิติ คือ กรอบโครงสร้างและการดำเนินงานของสื่อ กรอบเรื่องผลประโยชน์ของส่วนรวม และกรอบเรื่องความปลอดภัยของประชาชนและสังคม อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบรรทัดฐานของสื่อมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมที่เป็นอยู่และพัฒนาการของตัวสื่อ อีกทั้งสืบเนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและการใช้สื่อที่หลากหลายมากขึ้น รวมถึงการใช้สื่อใหม่ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน ตลอดจนเพื่อให้การสำรวจในครั้งนี้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงได้มีการเพิ่มลดและปรับทอนประเด็นภายใต้กรอบแนวคิด 3 มิติ โดยมีการเพิ่มเติมประเด็นที่จำเป็นเพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ จนเป็นที่มาของกรอบบรรทัดฐานของสื่อมวลชนไทยที่นำมาใช้เป็นกรอบการวิจัยดังที่ปรากฏในตารางด้านล่าง ทั้งหมด 3 มิติและแบ่งออกเป็น 10 ประเด็น ดังนี้

มิติ	ประเด็น
มิติเรื่องโครงสร้างและการดำเนินงานของสื่อ (Structure and Operations)	1. การนำเสนอข้อมูล ความคิดเห็น และวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย (Diversity of Information, Opinion, and Culture)
	2. ความมีเสรีภาพของสื่อในการดำเนินงาน (Freedom of Publication)
	3. ความมีเสรีภาพของประชาชนในการรับสื่อ (Freedom of Media Consumption)
	4. การนำเสนอข้อมูลที่มีความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Accuracy and Credibility of Information)
	5. ความสามารถของสื่อ (Competence of the Media)
	6. ความรับผิดชอบและจริยธรรมของสื่อ (Media Responsibilities and Morality)
มิติเรื่องประโยชน์ของส่วนรวม (Public Interests)	7. การสนับสนุนระบบประชาธิปไตย (Adequate Support for the Democratic Political System (Public Sphere)
	8. คุณภาพของข้อมูลที่ปรากฏในสื่อ (Quality of Information and Culture available to the Public)
มิติเรื่องความปลอดภัยของประชาชนและสังคม (Avoiding Harm)	9. การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและความรุนแรงต่อสังคมและบุคคลอื่น (Avoiding Harm and Offence to Society and Individuals)
	10. การร้องเรียนสื่อ (Reports and Compliant)

ตาราง 1 กรอบแนวคิดเรื่องบรรทัดฐานสื่อมวลชน

อนึ่ง McQuail (2005) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงประเด็นต่างๆ ที่กล่าวถึงในกรอบแนวคิดบรรทัดฐานสื่อมวลชนข้างต้นไว้ว่า สื่อควรทำหน้าที่ให้ดีที่สุดโดยมีประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้งซึ่งหมายถึงการที่สื่อไม่ก่อปัญหาและความเสียหายแก่สังคมหรือการทำหน้าที่ที่จะเกิดเป็นประโยชน์แก่สังคม อีกทั้งการทำหน้าที่ของสื่อควรที่จะต้องสอดคล้องไปกับระบบการปกครองต่างๆ ของสังคมเช่น ระบบความ

ยุติธรรม ระบบประชาธิปไตย หรือระบบวัฒนธรรม ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่แนวคิดเรื่องโครงสร้างและการดำเนินงานของสื่อ (Social theory of media)

การสำรวจในครั้งนี้ได้รวบรวมกรอบบรรทัดฐานของสื่อมวลชนไทยไว้ทั้งหมด 10 ประเด็นโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่งและประเด็นที่สอง การนำเสนอข้อมูล ความคิดเห็น และวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย (Diversity of information, opinion, and culture) หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาที่มีความหลากหลายในมิติต่างๆ อย่างเช่น การเมือง เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และอื่นๆ ซึ่งหมายรวมถึงการนำเสนอเรื่องราวหรือให้พื้นที่ข่าวที่เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มต่างๆ ของสังคม

ประเด็นที่สาม ความมีเสรีภาพของสื่อในการดำเนินงาน (Freedom of publication) และ ความมีเสรีภาพของประชาชนในการรับสื่อ (Freedom of media consumption) หมายถึง การดำเนินงานของสื่อที่เป็นอิสระและปราศจากการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจ อีกทั้งประชาชนควรมีอิสระในการเปิดรับสื่อและปราศจากการจำกัดการเปิดรับสื่อจากผู้มีอำนาจ

ประเด็นที่สี่ การนำเสนอข้อมูลที่มีความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Accuracy and credibility of information) หมายถึง การนำเสนอข้อมูลต่างๆ ที่ถูกต้อง แม่นยำ และไม่ก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อน ซึ่งจะนำไปสู่ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ประเด็นที่ห้า ความสามารถของสื่อ (Competence of the media) หมายถึง ความสามารถของสื่อในการดำเนินงาน ซึ่งหมายรวมถึงความเชี่ยวชาญและความสามารถในการดำเนินงานของสื่อมวลชนในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร

ประเด็นที่หก ความรับผิดชอบและจริยธรรมของสื่อ (Media responsibilities and morality) หมายถึง ความรับผิดชอบของสื่อในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่อสังคม ซึ่งนำไปสู่ประเด็นเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณในการดำเนินงาน

ประเด็นที่เจ็ด การสนับสนุนระบบประชาธิปไตย (Adequate support for the democratic political system) หมายถึง การสนับสนุนระบบประชาธิปไตยเนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยดังนั้นเมื่อพิจารณาหน้าที่ของสื่อตามแนวคิดเรื่องประโยชน์ของส่วนรวม สื่อมวลชนไทยจึงควรปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อสนับสนุนระบบการปกครองต่างๆ ของสังคมเช่นเดียวกัน

ประเด็นที่แปด คุณภาพของข้อมูลที่ปรากฏในสื่อ (Quality of information and culture available to the public) หมายถึง คุณภาพของเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ เนื่องจากคุณภาพของข้อมูลที่ปรากฏในสื่อ นั้นอาจก่อปัญหาและความเสียหายแก่สังคม สื่อจึงควรคำนึงถึงเนื้อหาที่เสนอต่อสังคม

ประเด็นที่เก้า การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและความรุนแรงต่อสังคมและบุคคลอื่น (Avoiding harm and offence to society and individuals) หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาและข้อมูลข่าวสารที่ไม่สร้างความเสียหายให้กับสังคมหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสังคม

ประเด็นที่สิบ การร้องเรียนสื่อ (Reports and complaint) หมายถึง การที่สังคมหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสังคมมีช่องทางในการร้องเรียนในกรณีที่มีสื่อดำเนินงานไม่เหมาะสม

2. ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)

แนวคิดอำนาจนิยมในสื่อมวลชนสามารถสืบย้อนไปได้ถึงศตวรรษที่ 16 เมื่อเกิดสื่อสิ่งพิมพ์โดยยุโรปในขณะนั้นปกครองด้วยระบบอำนาจนิยม (Authoritarian) ทฤษฎีอำนาจนิยมอธิบายความคิดเรื่องการควบคุมสื่อโดยรัฐ ในหลายประเทศผู้ใช้อำนาจดังกล่าวคือกษัตริย์ ซึ่งการปฏิบัติการใช้สื่อต้องได้รับใบอนุญาต พวกเขาอาจถูกจับขังคุก ยึดใบอนุญาต หากฝ่าฝืน รวมถึงการเซ็นเซอร์ก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ไม่ยาก ดังนั้นทางออกของสื่อมวลชนจึงจำต้องยอมปฏิบัติหน้าที่เพื่อรับใช้รัฐมากกว่าจะเพื่อรับใช้สาธารณะหรือประชาชนโดยรวม

3. ทฤษฎีเสรีนิยม (Libertarian Theory)

แนวคิดเสรีนิยมสมัยใหม่สามารถสืบสาวกลับไปหายุคที่แนวคิดอำนาจนิยมกำลังรุ่งเรือง แต่การควบคุมและจำกัดเสรีภาพอย่างเข้มงวด ทำให้เกิดการท้าทายจากฝ่ายต่างๆ มีการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองมากมาย หนึ่งในนั้นคือกลุ่มแนวคิดเสรี ซึ่งอ้างว่าหากปัจเจกบุคคลสามารถเป็นอิสระจากข้อจำกัดทางการสื่อสารที่ถูกควบคุมโดยศาสนจักรและรัฐแล้ว พวกเขาจะสามารถค้นหาความจริงได้อย่างเป็นธรรมชาติ สามารถเข้าร่วมการโต้แย้งที่เป็นเรื่องของสาธารณะ และสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีขึ้นเพื่อตัวพวกเขาเองและเพื่อผู้อื่น นักเสรีนิยมในยุคแรกจำนวนมากเป็นพวกโปรเตสแตนต์ซึ่งต่อต้านศาสนจักรที่จำกัดเสรีภาพในการสื่อสารของพวกเขา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหนึ่งในประเทศแรกที่ใช้หลักการเรื่องเสรีนิยม โดยได้นำแนวคิดเรื่องเสรีนิยมมาใช้นับแต่สถาปนาประเทศ ปัจเจกบุคคลมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการสื่อสาร และเสรีภาพในการรวมตัวกัน (Barran and Davis. 2009)

แต่ก็มีการเปลี่ยนรูปไปในแต่ละช่วงเวลา ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ความเชื่อมั่นของสาธารณะทั้งในด้านธุรกิจและรัฐบาลถูกสั่นคลอนโดยภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจ การทุจริตคอร์รัปชันที่แพร่กระจายไปทั่ว รวมถึงความอยุติธรรม

แนวคิดสายนี้เชื่อเรื่องการกำกับดูแลสื่อใน 2 แนวทาง คือกระบวนการตรวจสอบตัวเองในการแสวงหาข้อเท็จจริง ส่วนอีกด้านคือการมีทัศนคติที่หลากหลายในตลาดเสรีทางความคิด ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับสารสามารถแยกแยะเรื่องที่เป็นเท็จออกจากเรื่องจริงได้

กระทั่งปัจจุบันทฤษฎีเสรีนิยมได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกา ทำให้อุตสาหกรรมสื่อมวลชนขยายตัวไป จนปัจจัยทางเศรษฐกิจกลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อระบบสื่อมวลชน แมคเคลวได้ตั้งข้อสังเกตเรื่องความแตกต่างระหว่าง “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์” (press freedom) กับ “สิทธิในทรัพย์สิน” (property right) โดยความเชื่อเรื่องแนวคิดเสรีนิยมนี้ทำให้บรรดาหนังสือพิมพ์ซื้อกิจการของหนังสือพิมพ์รายย่อย และเป็นเจ้าของข้ามสื่อ สิ่งที่มาคือการผูกขาดกิจการด้านสื่อมวลชน

4. ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory)

การใช้แนวคิดเสรีนิยมจนเกิดปัญหาข้างต้น จึงนำมาสู่การทบทวนและตั้งคำถามถึงเสรีภาพของสื่อมวลชนว่าหากสื่อมวลชนใช้เสรีภาพและอิสรภาพจนเกินเลย แต่ไม่ได้พัฒนาแนวคิดเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคม” จะทำให้เกิดปัญหาว่าใครจะเป็นผู้กำกับดูแลสื่อมวลชน

ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามที่จะใช้กระบวนการของวิชาชีพและการกำกับดูแลตนเอง แต่ก็ยังมีแรงกดดันจากรัฐบาลที่จะกำกับดูแลสื่อตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เลยมาจนถึงยุคต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในสหรัฐอเมริกาได้มีการจัด Commission on Freedom of the Press ในปี ค.ศ. 1942 โดยสมาชิกประกอบไปด้วยนักวิชาการ นักการเมือง และผู้นำกลุ่มทางสังคม กระทั่งมีการนำเสนอรายงานในปี ค.ศ. 1947 ในกลุ่มสมาชิกดังกล่าวมีทั้งพวกที่มีแนวคิดเสรีนิยม และพวกที่เชื่อว่าการกำกับดูแลสื่อมีความสำคัญ ทำให้เกิดเป็นแนวคิดใหม่เรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งให้ความสำคัญกับเสรีภาพของสื่อโดยตั้งอยู่บนหลักแห่งความรับผิดชอบต่อสังคม

เดนนิส แมคเคลว (Dennis McQuail) ได้สรุปหลักการทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมดังนี้

- สื่อควรยอมรับในพันธะหน้าที่ต่อสังคม
- พันธะหน้าที่เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยตั้งมาตรฐานของข้อมูล ข้อเท็จจริง ความถูกต้องในระดับสูง หรือระดับมืออาชีพ
- ในการยอมรับและนำพันธะหน้าที่นี้ไปใช้ สื่อควรมีการกำกับดูแลตัวเองภายในกรอบของกฎหมาย
- สื่อควรหลีกเลี่ยงสิ่งใดก็ตามที่นำไปสู่อาชญากรรม ความรุนแรง หรือความวุ่นวายของพลเมือง หรือต่อต้านชนกลุ่มน้อย
- สื่อควรเป็นนักพหุนิยม และสะท้อนความหลากหลายของสังคม นำเสนอมุมมองที่หลากหลาย
- สังคมและสาธารณะมีสิทธิที่จะคาดหวังในมาตรฐานการแสดงออกในระดับสูง และการเข้าแทรกแซงควรเป็นไปเพื่อความมั่นคงปลอดภัย หรือเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ

- นักหนังสือพิมพ์และวิชาชีพสื่อควรจะอธิบายต่อสังคมเช่นเดียวกับที่อธิบายต่อนายจ้างและตลาด

5. ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยมแบบโซเวียต (Soviet-Totalitarian Theory)

แนวคิดนี้มีพื้นฐานความคิดมาจากหน้าที่เบื้องต้นของสื่อมวลชนคือการมีส่วนร่วมในการสร้างระบอบการปกครองแบบสังคมนิยม สื่อมวลชนจะถูกรัฐบาลควบคุมในฐานะกลไกของรัฐ ด้วยเหตุนี้รัฐจึงเข้าควบคุมและเป็นเจ้าของกิจการสื่อ อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาได้มีการผ่อนคลายความเข้มงวดของรัฐในการกำกับดูแลสื่อ โดยยินยอมให้เอกชนเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ และเริ่มมีการวิพากษ์วิจารณ์ผู้นำรัฐบาล

6. ทฤษฎีสื่อเพื่อการพัฒนา (Development Media Theory)

แนวคิดนี้มีที่มาจากการที่องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาของสื่อมวลชนในประเทศการพัฒนาในปี ค.ศ. 1980 และพบว่าประเทศกำลังพัฒนายังขาดโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสาร ทรัพยากรในการผลิตสื่อ และผู้รับสารขาดอุปกรณ์ในการรับสาร เป็นต้น นอกจากนี้ พบว่ายังมีปัญหาเร่งด่วนอื่นที่สำคัญของประเทศ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการศึกษา ปัญหาสาธารณสุข ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาสื่อมวลชน ดังนั้นจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน เพื่อให้เข้ากับเงื่อนไขของประเทศโลกที่สาม ดังนี้

- เสรีภาพของสื่อมวลชนจะมีได้ในขอบเขตที่ขึ้นกับลำดับความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาด้านอื่นๆ ของสังคม
- เนื้อหาสารต้องให้ความสำคัญกับเรื่องวัฒนธรรมและภาษา
- นักสื่อสารมวลชนต้องให้ความสำคัญกับเสรีภาพควบคู่กับการตระหนักเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม
- เนื้อหาสารต้องให้ความสนใจกับประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ การเมือง และวัฒนธรรม
- รัฐอาจเข้าแทรกแซง หรือควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ

7. ทฤษฎีสื่อแบบประชาธิปไตยและเน้นการมีส่วนร่วม (Democratic-participant Media Theory)

แนวคิดนี้เน้นเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารในแนวนอน มากกว่าแบบแนวดิ่ง หรือการสื่อสารจากบนลงล่าง โดยหลักการของแนวคิดนี้จะต่อต้านการ

ผูกขาดกิจการสื่อ และการนำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจมากเกินไป รวมทั้งปฏิเสธเรื่องการสื่อสารแบบรวมศูนย์ และได้เสนอเรื่องความหลากหลายในการสื่อสาร สิทธิที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สิทธิที่จะใช้ช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน และกลุ่มวัฒนธรรมย่อยต่างๆ รวมถึงการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เป็นต้น บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของสื่อมวลชนตามแนวคิดนี้ได้แก่

- พลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงสื่อมวลชน และมีสิทธิที่จะใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง
- องค์การสื่อและเนื้อหาสื่อจะต้องไม่ถูกควบคุมจากหน่วยงานของรัฐ
- ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของสื่อได้เอง
- การสื่อสารนั้นมีความสำคัญเกินกว่าจะปล่อยให้อยู่ในเฉพาะแวดวงนักวิชาชีพสื่อมวลชนเท่านั้น

จากแนวคิดต่างๆ ข้างต้น จะเห็นว่าทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนนั้นมีหลายรูปแบบตามแต่ประวัติศาสตร์ด้านการเมืองของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม แมคควอล เสนอประเด็นบทบาทของสื่อมวลชนในสังคมประชาธิปไตยไว้ดังนี้ (McQuail, 2005)

8. ประเด็นโครงสร้างและการทำงานของสื่อ

เสรีภาพของสื่อมวลชน

ด้วยความเชื่อว่าสื่อมวลชนควรเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐบาลหรือกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม เพื่อจะได้มีอิสระในการรายงานข่าว ไม่ต้องมีการเซ็นเซอร์หรือขออนุญาตจากรัฐ รวมถึงไม่มีการลงโทษอันเนื่องมาจากการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ผิดกฎหมาย นอกจากนี้เสรีภาพไม่ได้หมายความว่าสื่อมวลชนต้องไม่ถูกควบคุมโดยคนเพียงกลุ่มเดียว ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนก็ตาม นอกจากนี้สื่อที่ต่างกันควรได้รับการดูแลโดยหน่วยงานที่ต่างกัน

ความหลากหลายในการเป็นเจ้าของสื่อ

ในสังคมเสรีประชาธิปไตย มีโอกาสสูงที่กลุ่มทุนขนาดใหญ่จะเข้าถึงการเป็นเจ้าของสื่อจำนวนมาก ซึ่งทำให้ขาดความหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสื่อมีแนวคิดที่ชัดเจนอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงอาจปิดกั้นแนวคิดอื่นๆ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงต้องไม่ถูกครอบครองโดยคนเพียงกลุ่มเดียว ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนก็ตาม นอกจากนี้สื่อที่ต่างกันควรได้รับการดูแลโดยหน่วยงานที่ต่างกัน

ความหลากหลายของข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นและวัฒนธรรม

สื่อมวลชนควรจะแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของสังคม โดยเฉพาะด้านการเมือง ศาสนา วัฒนธรรม เชื้อชาติ และอื่นๆ โดยสื่อมวลชนต้องเปิดโอกาสให้ความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยเฉพาะความคิดเห็นของคนส่วนน้อยได้ถูกนำเสนอผ่านสื่อ

9. ประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ

การรักษากฎระเบียบของสาธารณะและความมั่นคงของรัฐ

สื่อมวลชนควรมีบทบาทต่อการรักษาความมั่นคง ความเป็นระเบียบของสังคม โดยเฉพาะในยามที่สังคมอยู่ในสถานการณ์ไม่ปกติ เช่น ภาวะสงคราม ความวุ่นวายทางการเมือง การถูกจู่โจมจากผู้ก่อการร้าย ฯลฯ

การส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย

สื่อมวลชนควรช่วยธำรงรักษาประชาธิปไตยด้วยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เที่ยงตรง ยุติธรรม และน่าเชื่อถือ ในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ของสาธารณะ ช่วยเผยแพร่ความคิดเห็นที่หลากหลาย อีกทั้งให้ประชาชนมีโอกาสมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม

การส่งเสริมวัฒนธรรม

สื่อมวลชนควรให้ความเคารพต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมหลักหรือวัฒนธรรมพื้นถิ่นในสังคม

การปฏิบัติตามมาตรฐานสากล

สื่อมวลชนควรปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์เพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

10. ประเด็นผลกระทบด้านความปลอดภัยต่อประชาชนและสังคม

การเคารพสิทธิส่วนบุคคล

สื่อมวลชนควรคำนึงถึงการทำให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียง คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ ความเป็นส่วนตัว และสิทธิในทรัพย์สินและเคหสถานของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะกับบุคคลสาธารณะ สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยงการทำให้ปัจเจกบุคคลกล้ว รวมถึงการก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจของประชาชน

การคำนึงถึงอันตรายต่อสังคม

สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยงการเผยแพร่เนื้อหาข่าวที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่สังคม เช่น ภาพความรุนแรงหรือภาพการต่อต้านสังคมรูปแบบต่างๆ เนื่องจากอาจทำให้ผู้มีความเปราะบางทางจิตใจได้รับผลกระทบโดยไม่ได้ตั้งใจ

การคำนึงถึงอันตรายต่อปัจเจกบุคคล

สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยงการนำเสนอภาพข่าวที่อาจกลายเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้แก่ประชาชน เช่น การทำร้ายร่างกาย การก่อความรุนแรง หรือการฆ่าตัวตาย

ในการศึกษาเรื่องการทำหน้าที่ของสื่อตามแนวทางบรรทัดฐานของสื่อมวลชนนั้นมี อยู่ 2 ระดับ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552) ได้แก่

1. ระดับโครงสร้าง (Structure) เป็นการตรวจสอบบรรทัดฐานในระดับโครงสร้างของ สื่อมวลชน เช่น สื่อมวลชนมีเสรีภาพจากรัฐหรือไม่ ช่องทางการเสนอข่าวสารมีความหลากหลาย หรือไม่ เป็นต้น

2. ระดับการปฏิบัติงาน (Performance) เป็นการตรวจสอบกระบวนการปฏิบัติงานจริง ของสื่อ ทั้งในระดับองค์กรสื่อและระดับบุคคล ว่าบุคคลและองค์กรสื่อเหล่านี้ทำงานอย่างมีกฎระเบียบ แนวทางวิชาชีพ และได้ดำเนินตามจรรยาบรรณสื่อหรือไม่

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้เน้นการศึกษาที่ความคิดเห็นของนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ที่มี ต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน มากกว่าจะเป็นการศึกษาในระดับโครงสร้าง

11. แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy)

การรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) หมายถึงความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และ สื่อสารในรูปแบบที่หลากหลาย (Aufderheide, 1993 อ้างถึงใน Hobbs, 1998) เป็นกระบวนการคิดในเชิงวิพากษ์และเรียนรู้ที่จะสร้างเนื้อหาในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และรูปแบบของระบบสื่อสาร ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย (Multimedia) เน้นย้ำแนวคิดในการเรียนรู้และใช้เนื้อหาสื่ออย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มตั้งแต่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Alvarado, Gutch, & Wollen, 1987; Brown, 1991; Hobbs, 1994a; Piette, 1997 อ้างถึงใน Hobbs, 1998)

การรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) ได้รับการสนับสนุนให้เกิดขึ้นในหลายทวีป อาทิ ในสหภาพยุโรป มีการเน้นการสร้างการรู้เท่าทันสื่อ โดยเริ่มจากสถาบันหลักของสังคม โรงเรียน สถานที่ทำงาน และมณฑลทางการเมือง โดยต้องการให้ประชาชนผู้ใช้สื่อมีความสามารถในการคิดทบทวน ไตร่ตรอง กลั่นกรอง ประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อใหม่ ในประเทศเยอรมัน มีการใช้เว็บไซต์ในการกลั่นกรองข้อมูลในเบื้องต้นที่เรียกว่าเว็บท่า (Portal) ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ออกแบบเพื่อให้เยาวชนและผู้ปกครองที่ต้องการการแนะนำและอบรมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างสร้างสรรค์ ทำให้โรงเรียนในเยอรมันใช้เว็บไซต์นี้เป็นเว็บไซต์แรกในการเข้าถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ส่วนในประเทศอังกฤษได้มีการสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมความรู้และอินเทอร์เน็ต ใช้ชื่อโครงการว่า “National Grid for Learning (NGfL)” คือเครือข่ายข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพสำหรับการเรียนการสอนของนักเรียน ครู และครูใหญ่ เครือข่ายมีการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีเนื้อหาที่ผิดกฎหมายและเป็นอันตรายต่อเด็ก

นอกจากเทคโนโลยีที่เป็นส่วนสำคัญแล้ว การสร้างจิตสำนึก สร้างวัฒนธรรมในการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญ ต้องมีบุคลากรครูที่มีประสิทธิภาพที่ช่วยปลูกจิตสำนึกให้เด็กตั้งแต่ยังอยู่

ในวัยเยาว์และนำพวกเขาเข้าสู่ “วัฒนธรรมในการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างมีความรับผิดชอบ” ดังนั้นการฝึกอบรมบุคลากรครูเพื่อให้ความรู้กับเด็กจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ในประเทศเยอรมันได้เล็งเห็นความสำคัญของการผลิตบุคลากร จึงมีโครงการที่มีชื่อว่า ESG เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตสื่อกับโรงเรียน ในการฝึกอบรมครูให้มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสื่อประเภทต่างๆ รวมไปถึงการเรียนรู้ในเชิงโครงสร้างในการผลิตสื่อแต่ละประเภท โครงการดังกล่าวได้กลายมาเป็นรูปแบบตัวอย่าง (Model) ของการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อในโรงเรียนระดับสากล

บริบทในการทำงานเป็นพื้นที่สำคัญในการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสารกัน นายจ้างช่วยส่งเสริมความรู้และทักษะเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติมให้ลูกจ้างหรือพนักงานได้โดยจัดให้มีการอบรมภายใน (In-service training) จากความร่วมมือของมูลนิธิเบอร์เทิลส์แมนน์ของเยอรมันและมูลนิธิโหม-วอร์เนอร์ของสหรัฐอเมริกา ทั้งสองมูลนิธิได้ร่วมกันพัฒนารูปแบบของการอบรมพนักงานเกี่ยวกับทักษะที่เกี่ยวข้องกับการใช้อินเทอร์เน็ต แนวโน้มคือการพัฒนาให้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) โดยเนื้อหาจะครอบคลุมทั้งในด้านเทคนิคการใช้สื่อใหม่และความรู้ความเข้าใจอย่างรู้เท่าทันในประโยชน์และโทษของสื่อด้วย

แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เกิดขึ้นควบคู่ไปกับกระแสของการให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้แบบในห้องเรียนสู่ภายนอกผ่านช่องทางของสื่อในฐานะ “ผู้เผยแพร่/สร้างความรู้” ของสังคม โดยที่องค์การยูเนสโกใช้คำว่า media education เช่นเดียวกับยุโรปและออสเตรเลีย ในขณะที่สหรัฐอเมริกานิยมใช้คำว่า Media literacy ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า ความรู้เท่าทันสื่อมวลชน หมายถึงการที่ผู้รับสื่อเป็นทั้งผู้รับและผู้ตอบโต้ สามารถแสดงความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนได้อย่างมีเหตุผลและมีทักษะในการเลือกรับ วิเคราะห์ ประเมินสื่อ หรืออาจสรุปได้ว่า เป็นสถานะของความรู้ ความเข้าใจในสื่อ ผลผลิตสื่อ อิทธิพลและผลกระทบของสื่อ ความสามารถในการวิเคราะห์สื่อ ความสามารถในการโต้ตอบสื่อ ตลอดจนความสามารถในการผลิตและเผยแพร่สื่อเพื่อจุดมุ่งหมายโดยเฉพาะ

การรู้เท่าทันสื่อ นอกจากจะต้องมีการพัฒนาทักษะแล้ว ยังต้องรวมถึงการสังสมโครงสร้างความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมสื่อ รูปแบบทั่วไปของเนื้อหาสื่อ และมุมมองเชิงกว้างที่เกี่ยวกับผลกระทบของสื่อ นอกจากนี้ยังรวมถึงการพัฒนาทางสุนทรียะ (aesthetic dimension) อารมณ์ (emotional dimension) และจริยธรรม (moral dimension) เข้าไว้ด้วย (วิลาสินี พิพิธกุล : 2547)

นิยามของ Media Literacy คือ The ability to Access, Analyze, Evaluate and Communicate information in a variety of form คือความสามารถในการเข้าถึง การวิเคราะห์วิพากษ์ การประเมินคุณค่า และทักษะการตอบสนอง (สื่อสาร) ต่อข่าวสารในรูปแบบต่างๆ ตั้งคำถามต่อที่มาที่ไปของข่าวสารนั้น สงสัยว่าเหตุใดจึงสัมภาษณ์คนนั้นไม่สัมภาษณ์คนนี้ ตัวละครใดที่หายไปในช่วงความเกี่ยวข้องของข่าวนี้ต่อข่าวอื่น เหตุใดคนคนนี้เป็นข่าวในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นประจำ เหตุใดไม่

พูดถึงคนยากจนที่ได้รับผลกระทบ เหตุใดจึงระบุว่า แหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผย เป็นต้น รวมถึงการขวนขวายที่จะได้รับข่าวสารจากหลากหลายทิศทางเพื่อถ่วงดุล เช่น สอบถามข้อมูลจากญาติมิตร ตรวจสอบข่าวสาร (message) จากสื่อ (media) ที่แตกต่างกัน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปคือ การรู้เท่าทันสื่อจำเป็นต้องอิงอาศัยฐานคิดของคนที่ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ ไม่ชอบตกอยู่ภายใต้อิทธิพล ไม่ประมาท แต่ชอบใช้ปัญญาและการคิดเชิงวิเคราะห์ ซึ่งในที่สุดก็คือการยึดหลักกาลามสูตร ของพุทธศาสนานั่นเอง

แนวทางการรู้เท่าทันและวิเคราะห์สื่อ (Code of conduct) ประมวลได้ดังนี้

1. สื่อคือสิ่งที่สร้างขึ้น - Media are Constructions

เราปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อคือสถาบันที่เกิดจากเทคโนโลยีของโลกยุคใหม่ และได้กลายเป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสังคม ดังนั้น สื่อจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในตัวของมันเอง ในขณะเดียวกันสื่อก็ได้วิวัฒนาการไปสู่การเป็นผู้ผลิตความรู้ ความจริงและวาทกรรมแก่สังคม ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว ทว่า คำถามคือสื่อสร้างความรู้และความจริงชนิดไหน

ในความเป็นจริง สื่อสร้างสิ่งที่เรียกว่าความรู้แฝง (Tacit knowledge) และความจริงเทียม (virtual reality) ผ่านตัวบุคคลผู้ประกอบอาชีพสื่อ (ดังที่กล่าวแล้วว่าเป็นผลผลิตของสังคม) โดยข่าวสารที่ส่งผ่านเทคโนโลยีสื่อมาถึงตัวเรา ได้ผ่านการคิดค้น จัดทำวิธีการนำเสนอตามข้อจำกัดของเครื่องมือ/สื่อ เช่น ต้องแข่งกับเวลา (จึงหาข้อมูลได้เพียงเท่านี้) มีเนื้อที่น้อย (จึงต้องตัดต่อและคัดเลือก) ต้องการให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย (จึงต้องนำเสนอแบบหือหวาโดนใจวัยรุ่น)

แม้กระนั้น สื่อก็ได้สร้างความรู้แฝงและความจริงเทียม ที่ทำให้ผู้รับสารซึมซับรับรู้เสมือนหนึ่งเป็นความจริงหรือประสบการณ์ของตน ความข้อนี้ เราคงเห็นได้ชัดเจนจากโฆษณาที่ปรากฏเป็นภาพและเสียงที่แสนจะน่าเชื่อถือ เป็นจริงในทีวี ทำให้สาว ๆ ยุคใหม่มีค่านิยมความงามที่จะ "ขาวอมชมพู" และเชื่อว่าบันดาลได้จริงด้วยสินค้าที่ปรากฏในโฆษณา

ส่วนภาพที่เราเชื่อว่า camera never lies ในหน้าหนังสือพิมพ์ก็เช่นกัน เราคงไม่ลืมเหตุการณ์กรือเซะที่ปัตตานี เมื่อหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งลงรูปหน้าหนึ่ง เป็นผู้ตายในเหตุการณ์ที่กำมิดสปาตาร์ไว้ในมือ ซึ่งสื่อสารถึงความเป็นโจรก่อการร้ายที่โหดเหี้ยมและมีขบวนการหนุนหลัง นำมาซึ่งความประหวั่นพรั่นพรึงของสังคม ที่มีผลส่งเสริมความชอบธรรมในการปราบปรามอย่างรุนแรง แม้ว่าในที่สุดหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นจะได้ออกมาขอขมาลาโทษต่อผู้อ่าน และสารภาพว่าใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการตัดแต่งภาพ แต่ผลกระทบคือ มีคนจำนวนมากซึมซับรับรู้ทัศนคติและเชื่อว่าเป็นความจริงไปเสียแล้ว

ยังไม่นับข่าวสารทางเดียวที่ถูกสร้างขึ้นแบบมี "พระเอก-ผู้ร้าย" โดยเฉพาะในเหตุการณ์การรวมกลุ่มของชาวบ้านที่คัดค้านโครงการขนาดใหญ่ หรือเรียกร้องการแก้ปัญหาจากรัฐด้วยกลวิธีการ

รายงานข่าวแต่เพียงตัวเหตุการณ์ ใคร ทำอะไร ฯ ก็ได้สั่งสมความรู้แฝงแก่สังคมไทยว่า นี่เป็นความวุ่นวายอันเกิดจากกลุ่มผู้ไม่หวังดี ขัดขวางการพัฒนา เป็นต้น

2. สื่อมีเป้าหมายทางธุรกิจ/โฆษณา - Media Constructions have Commercial purposes

เนื่องเพราะสื่อไม่ใช่องค์กรสาธารณะกุศล หากแต่เป็นองค์กรธุรกิจที่ต้องแสวงหากำไร ด้วยขนาดการลงทุนค่อนข้างสูงและต้องจ้างบุคลากรจำนวนมาก ว่ากันว่าถ้ากู้เงินได้ไม่ถึง 100 ล้าน ก็อย่าหวังจะลงทุนด้านโทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์ ยิ่งเมื่อสื่อต้องระดมทุนโดยการเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ สื่อก็หมดสิ้นความเป็นพื้นที่สาธารณะไปแล้ว สื่อทุกชนิดจึงอยู่ได้ด้วยรายได้จากธุรกิจโฆษณา เช่นที่หนังสือพิมพ์มีราคาขายฉบับละ 8 บาท หากแต่ต้องลงทุนเฉลี่ยฉบับละ 80 - 100 บาท

ความจริงที่เกิดขึ้นคือ สื่อย่อมไม่สามารถทำหน้าที่โดยเที่ยงธรรม หากข่าวสารใดมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์และธุรกิจของผู้มีอำนาจ สื่อก็อาจหลีกเลี่ยงหรือนำเสนอแต่เพียงผิวเผิน หรือแม้กระทั่งใจปิดเบือนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อุปถัมภ์โฆษณาเสียด้วยซ้ำ

ทุกวันนี้ อัตราการเติบโตของรายได้จากโฆษณาของโทรทัศน์และวิทยุ มีสัดส่วนถึง 4.4 ซึ่งมากกว่าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP) ของประเทศ จึงไม่น่าแปลกใจที่โทรทัศน์ช่องต่างๆ เพิ่มเวลาโฆษณาและรายการบันเทิงจนล้นจอ เพื่อเปิดพื้นที่ให้แก่โฆษณา ทั้งโดยเปิดเผยและยัดเยียดอย่างแยบยล เราคงเห็นได้ชัดเจนจากรายการเกมโชว์

ส่วนละครก็มักมีฉากห้างสรรพสินค้าหรือโต๊ะอาหารที่ปรากฏตราสินค้า อันเป็นเทคนิคการโฆษณาที่เรียกว่า การสร้างความคุ้นเคยและภักดีต่อสินค้า (product royalty) ลามปามไปจนถึงข่าวธุรกิจการตลาด ที่นำเสนอเสมือนหนึ่งเป็นข่าวสารหรือเหตุการณ์ในรอบวัน แต่เนื้อแท้คือการโฆษณาที่บริษัทธุรกิจต้องจ่ายเงินซื้อเวลา หรือแม้แต่การที่สื่อทำเสมือนหนึ่งการให้ผู้รับสาร มีส่วนร่วมในรายการอย่างการส่ง SMS เพื่อตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น ที่แท้ก็เป็นความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างสื่อกับบริษัทโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีวัตถุประสงค์หารายได้จากบริการโทร SMS นั่นเอง

3. สื่อสร้างค่านิยมและอุดมคติ - Media messages contain Values and Ideologies

วัฒนธรรมและระบบคุณค่าของสังคมหนึ่งๆ ย่อมเกิดจากการสั่งสม การผลิตซ้ำและการยอมรับจนเป็นแบบแผนในการคิดและการดำเนินชีวิต ฉะนั้น ความรู้แฝงและความจริงที่สื่อผลิตขึ้นตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งกระทบโสตประสาททุกส่วนของเรา จึงมีผลประทับรับรู้อย่างยิ่ง โดยเฉพาะแก่ผู้ที่มีวุฒิภาวะน้อยอย่างเด็กและเยาวชน ดังเช่นละครโทรทัศน์ที่มีแนวเรื่องพาฝัน ซึ่งรักหักสวาท หมกมุ่นอยู่กับความร่ำรวยสวยงาม หรือตัวประกอบละครที่มักเป็นผู้เบี่ยงเบนทางเพศ ก็มีส່วนปรับแต่งทัศนคติของสังคมที่มีต่อเพศที่สาม และทำให้พฤติกรรมเพศที่สามขยายตัวขึ้น

ไม่มากนักน้อย ที่สื่อเป็นผู้ชี้นำทัศนคติและท่าทีต่อความดี ความงามและความจริงของสังคม ตัวอย่างกรณีดาราสาว "เหม่ม" แคทลียา แม็คอินทอช ที่ปรากฏเป็นข่าวว่าท้อง 5 เดือนโดยปิดบังและ

อ้างว่าไม่รู้ สื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และวิทยุ พวกนักประโคมข่าวก็ยิบราวกับเกิดเหตุสำคัญระดับประเทศ ทั้งยังแสดงความคิดเห็นจากจ้วงล้วงลึกไปในชีวิตส่วนตัวพร้อมกับตัดสินเธอให้สังคมคล้อยตามว่า เธอโกหกและประพฤติไม่สมกับความชื่นชอบที่ผู้ชมมีให้ ทั้งที่ในความเป็นจริง เธอก็คือหญิงสาวคนหนึ่งในวัยเจริญพันธุ์ที่มีความรักและอยู่ก่อนแต่งงานกับชายคนรัก เช่นเดียวกับหญิงชายอีกจำนวนมากมายมมหาศาลของยุคสมัยปัจจุบัน

ที่สำคัญไปกว่านี้ อย่างกรณี 3 จังหวัดภาคใต้ ปฏิเสธไม่ได้ว่าตลอด 2 ทศวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยได้สั่งสม อคติ ความไม่เข้าใจและโลกทัศน์ต่อวัฒนธรรม ความเชื่อและความแตกต่างทางเชื้อชาติของมุสลิม จาก "สาร" ที่ส่งผ่านสื่อและระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นความรุนแรงที่ไร้รูปรอย หากแต่ฝังลึกและส่งทอดแก่กันได้

เช่นกันกับที่เรามีทัศนคติต่อความจนและคนจนว่า เพราะขี้เกียจหรือเป็นกรรมเก่า เมื่อใดที่คนจนรวมตัวกันเรียกร้องต่อสู้ เราก็พร้อมจะเชื่อว่ามีมือที่สามยุยง เราจึงเอือมระอาต่อการต่อสู้ของสมัชชาคนจน และเห็นว่ารัฐย่อมมีสิทธิกระทำการอย่างใดกับคนของรัฐได้

จากนั้นได้เกิดพัฒนาการของการขึ้นจากสื่ออีกชั้นหนึ่ง เมื่อโทรทัศน์ทุกช่องเข้าสู่สงครามแข่งขันด้านข่าวร้อนข่าวด่วน โดยมีกลยุทธ์คือผู้ประกาศข่าว เล่าข่าว รายงานข่าว ที่เป็นที่ยอมรับมานั่งอ่านข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ทุกเช้า พร้อมด้วยลีลาการวิจารณ์ แสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหาข่าวและบุคคลในข่าวอย่างเผด็จมันฮา สิ่งที่น่าวิตกคือ ผู้รับสารกำลังได้รับสารสำเร็จรูปที่ผ่านการย่อยแล้ว จากมุมมองและการแสดงของผู้ดำเนินรายการ ยิ่งนักเล่าข่าวที่เป็นที่ยอมรับสูงได้รับความเชื่อถือมาก ยิ่งน่าเป็นห่วงว่าการใส่ความคิด อุดมการณ์และการชี้นำในข่าวสาร ซึ่งจะมีผลครอบงำผู้รับ โดยเฉพาะผู้หญิงและเยาวชนที่มีพื้นฐานด้านข่าวน้อย เช่นที่เมื่อเกิดเหตุหญิงคนหนึ่งจะกระโดดตึกฆ่าตัวตาย ตำรวจเกลี้ยกล่อมอย่างไรก็ไม่ยอม แต่เธอเรียกร้องขอพูดกับคนที่เธอไว้วางใจและเชื่อถือ นั่นคือ "สรยุทธ สุทัศนะจินดา"

4. สื่อทำให้มีผลที่ตามมาทางการเมืองและสังคม - Media Messages have Social and Political Consequences

สื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองและแสดงบทบาททางการเมืองเองอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะสื่อในทุกประเทศอ่านสังคมได้อย่างฉับไว และพร้อมจะเล่นบทย่นข้างประชาชน ดังเช่นสื่อมวลชนไทยในช่วงเหตุการณ์ "พฤษภาทมิฬ 2535" ที่นำมาซึ่งการเชิดชูอุดมการณ์สื่อเสรี จนก่อเกิดโทรทัศน์ช่องใหม่ ที่บัดนี้เปลี่ยนสีแปรธาตุไปสู่ธุรกิจอย่างเต็มตัว ภายใต้มัดเงินการถือหุ้นใหญ่จากกลุ่มบริษัทชินคอร์ปอเรชั่น

วัฒนธรรมการทำข่าวของสื่อ โดยการเกาะติดกับนักการเมืองและศูนย์อำนาจ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สื่อตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง ทำให้ข่าวสารทางเดียวจากปากนักการเมืองไหลลงสู่ประชาชนผู้รับสารเพียงข้างเดียว สถานการณ์การรุกรานสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน และการยึดครองพื้นที่

สื่อรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ทั้งการเข้าจัดการควบคุมเนื้อหาและกำราบบุคคลผ่านระดับบริหารของสื่อที่เป็นเครือญาติ เช่น ไล่ออก ถอดบทความ หรือโดยการกว้านซื้อหุ้นผ่านตลาดหลักทรัพย์เพื่อกุมอำนาจบริหารเอง รวมถึงการตอบโต้ทั้งทางลับและทางแจ้งแก่สื่อมวลชน นักวิชาการ นักเคลื่อนไหวทางสังคม จนกล่าวได้ว่า พื้นที่ทางสังคมที่เหลื่ออยู่ของภาคประชาชนซึ่งคือ "สื่อ" ตกอยู่ภายใต้อำนาจควบคุมเบ็ดเสร็จอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

ทุกวันนี้ เราจึงเสพข่าวสารจำนวนมากที่มีวาระซ่อนเร้น (Hidden agenda) และเป็นข่าวที่ถูก "สร้าง" ขึ้น (Agenda setting) ด้วยอำนาจและการสมรู้ร่วมคิด ตัวอย่างข่าวครึกโครมกรณีนายกรัฐมนตรีดำริจะซื้อสโมสรฟุตบอล "ลิเวอร์พูล" ในห้วงเวลาเดียวกับความวุ่นวายในพรรคไทยรักไทยเพื่อปรับคณะรัฐมนตรี ทำให้สังคมทั้งสังคมหันไปจับตาข่าวสร้างดังกล่าวนี้ทันที หรือตัวอย่างข่าวการระบาดของไข้หวัดนกรอบใหญ่ ที่สร้างความตื่นตระหนกจนคนไม่กล้าบริโภคไก่ พลันเมื่อปรากฏเกม "กินไก่โชว์" โดยนักการเมืองและดาราดังคับคั่ง สื่อก็ร่วมประโคมข่าวกันทั่วประเทศ โดยไม่ได้นำเสนอข้อมูลด้านแย้งหรือบทเรียนอื่นแต่อย่างใด

5. สื่อแต่ละชนิดมีเอกลักษณ์และข้อจำกัด - Each Medium has a unique Aesthetic Form

กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สื่อแต่ละชนิดมีธรรมชาติของมันเอง เพราะในทางศาสตร์และศิลป์ของสื่อทุกประเภท แม้จะจำแนกเป็น สาร = Media content กับ สื่อ = Media form เท่านั้น หากแต่รายละเอียด ขั้นตอน เทคนิคและเครื่องมือ มีความแตกต่างอย่างมาก ซึ่งในกระบวนการผลิตนี้ทำให้ "สาร" บางอย่างถูกตัดตอน ปรับแต่ง ลดปริมาณและคุณภาพ รวมถึงอาจกลายเป็นการสร้างความจริงเทียมขึ้นในที่สุด

ยกตัวอย่างการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ ที่มีรายงานแต่เพียงตัวเหตุการณ์ว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร โดยปราศจากบริบทแวดล้อมและความเกี่ยวข้องของปัญหาอื่น ๆ รวมถึงการจำกัดบุคคลในข่าวแต่เพียงผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำและผู้เห็นเหตุการณ์ แต่ไม่สืบค้นคลี่คลายประเด็น "ทำไม / อย่างไร" ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของ "สาร" ก็ด้วยข้ออ้างเรื่องความจำกัดของเวลา การเร่งรีบปิดข่าวให้ทันการตีพิมพ์ จนแม้กระทั่งตัดทอนรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญลงเหลือเพียงข้อมูลฉาบฉวยและสีสันทางอารมณ์ เช่น

การชุมนุมเรียกร้องการแก้ปัญหาเขื่อนและที่ดินของสมัชชาคนจน หน้าทำเนียบรัฐบาลเป็นเวลา 90 วัน สื่อก็ไปรายงานที่ตัวเหตุการณ์ มีคนมาชุมนุมเท่าไร ชื่อเรียกกร็อง 1,2,3 วันนี้ชาวบ้านสมัชชาคนจนลงไปอาบน้ำในคลองแสนแสบ วันนี้ ชาวบ้านยิงธนูเข้าทำเนียบโดยผูกจดหมายไว้ที่ปลายลูกศร และถ่ายรูปลงหน้าหนึ่งจนคนดูน่าตื่นเต้น เป็นต้น

แต่สำหรับผู้รับสารที่เท่าทันสื่อ ย่อมมีคำถามเกิดขึ้นทันทีว่า แล้วเนื้อหาสาระที่เขียนไว้ในจดหมายนั้นว่าอย่างไร ทำไมคนจนเหล่านี้จึงยื่นหยัดตากแดดตากฝนอยู่หน้าทำเนียบแทนที่การนอน

หลับอุ่นสบายในบ้านเกิด เราแทบไม่รู้เลยว่า ก่อนหน้าการชุมนุมหน้าทำเนียบของสมัชชาคนจน พวกเราต้องเรียนตามขั้นตอนและรอคอยอย่างสิ้นเนื้อประดาตัวมา 13 ปีแล้ว

โทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อที่ให้ทั้งเสียงและภาพ ดูเป็นจริงและน่าเชื่อถืออย่างยิ่ง เราไม่มีโอกาสรู้เลยว่า ฝ่ายการตลาดของเขาสำรวจพฤติกรรมการรับชมทีวีของเราตลอดเวลา เพื่อจะผลิตรายการที่สะกดเราไว้หน้าจอ พร้อมกับที่สามารถอ้างกับบริษัทโฆษณาและเจ้าของสินค้าได้ว่า ช่องของตนมี rating สูง เหมาะแก่การจ่ายเงินโฆษณาเพียงใด และเรายังไม่รู้เลยว่า การทำ spot โฆษณาแต่ละชิ้นนั้น ผ่านการวางแผน ออกแบบวิธีนำเสนอ การคิดถ้อยคำกินใจ การคัดเลือกตัวแสดงฯ กันขนาดไหน รวมถึงการใช้เทคนิคปรับแต่งตัวแสดงโฆษณาให้มีผิวขาวอมชมพู หน้าตึงเนียนราวกับผิวพลาสติกในชั่วพริบตาได้อย่างไร ส่วนรายการเกมโชว์ที่มีเสียงปรบมือเฮฮาราวกับเป็นรายการที่มีผู้ชมในห้องส่งล้นหลาม และเป็นรายการที่แสนสนุกนั้น แท้จริงคือเสียงจากเครื่องอัดเทปเท่านั้นเอง

สำหรับวิทยุ ซึ่งปัจจุบันมักเป็นธุรกิจแตกขายขององค์กรสื่อใหญ่ๆ ที่พยายามสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันข้ามสื่อ ก็ไม่ต่างไปจากหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ เพียงแต่ข้อจำกัดตามธรรมชาติของสื่อประเภทนี้ ที่คนมักหมุนเปลี่ยนคลื่นกันบ่อยๆ ทำให้เนื้อหารายการหลักของสื่อวิทยุยังคงเน้นไปที่การเปิดเพลงและโฆษณาสินค้า

กล่าวได้ว่า ยิ่งเทคโนโลยีด้านการสื่อสารก้าวหน้าไปมากเท่าใด สื่อยิ่งต้องแข่งขันกันมากขึ้นเท่านั้น และยังทำให้สื่อใช้เทคโนโลยีขั้นสูงไปในการสร้างเทคนิควิธี กลยุทธ์เอาชนะใจ "ลูกค้า" คือผู้รับสารมากขึ้นเท่านั้น และแน่นอนว่า เทคโนโลยีคือเครื่องมือของการผลิตความจริงเทียมที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นการทำความเข้าใจสื่อและสารที่สื่อผลิตขึ้น ในมุมของการเรียนรู้และการวิเคราะห์ผู้กระทำ ยังไม่ได้กล่าวถึงส่วนของ "ผู้รับสาร" คือเราทั้งหลายที่ถูกกระทำในกระบวนการสื่อสารทางเดียวจากสื่อทุกประเภท โดยแนวทางของการรู้เท่าทันสื่อ อันได้แก่

- การตั้งคำถาม
- การวิจารณ์ วิพากษ์ และการคิดเชิงวิเคราะห์
- การเป็นผู้บริโภคที่กระตือรือร้น แสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม ความเห็นเพิ่มเติม
- การตอบสนอง / ตอบโต้ / สร้างผลสะท้อน (Feedback) ไปสู่สื่อมวลชน
- การรวมตัวจัดตั้ง เป็นกลุ่มหรือองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ
- การผลักดันกติกา กฎระเบียบเพื่อการควบคุม / ตรวจสอบสื่อ
- การณรงค์ การใช้มาตรการทางสังคมและจริยธรรม เช่น การคว่ำบาตรสื่อ (boycott)
- การมีส่วนร่วมผลักดันกฎหมายปฏิรูปสื่อ มาตรา 40 เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝนและลงมือสร้างปฏิบัติการด้วยตัวของผู้บริโภคสื่อทุกคนซึ่งไม่สามารถคาดหวังให้ใครทำแทนให้ การรู้เท่าทันสื่อจากการลงมือทำจึงเป็นเรื่องยาก และจำเป็นต้อง

อาศัยพลังจากภาคสังคม เช่น การสร้างกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อในเด็กเล็ก ค่ายเยาวชนรู้เท่าทันสื่อ หลักสูตรรู้เท่าทันสื่อในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เว็บไซต์รู้เท่าทันสื่อ งานเขียนเผยแพร่ให้รู้เท่าทันสื่อ การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ การคิดค้นรูปแบบและกลยุทธ์การกระตุ้นสังคมให้รู้เท่าทันสื่อ ฯลฯ อีกมากมาย

12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2546) ศึกษาเรื่อง **สื่อสาธารณะ** โดยมุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสื่อสาธารณะทั้งในเชิงวิชาการและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ เพื่อนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย โดยผลการศึกษาพบว่า สื่อวิทยุและโทรทัศน์ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐและกลุ่มทุน จึงไม่สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อสาธารณะได้อย่างสมบูรณ์ จึงต้องมีการปฏิรูประบบสื่อโดยมีแนวทางคือ สื่อวิทยุควรจัดสรรคลื่นวิทยุที่มีอยู่ สื่อโทรทัศน์ควรจัดระบบการดำเนินงานของ สทท.11 ใหม่ ต้องมีกรรมการที่เป็นกลางมาควบคุมงาน และต้องมีกลไกตรวจสอบการดำเนินงานที่รับผิดชอบต่อความคิดเห็นของประชาชนเป็นหลัก

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2546) ศึกษาเรื่อง **โครงสร้างตลาดของสื่อวิทยุและโทรทัศน์** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจตลาดสื่อวิทยุ โทรทัศน์และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยผลการวิเคราะห์มีเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การจัดทำหัวข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการส่งเสริมการแข่งขันในตลาดสื่อที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวทางการกำกับดูแลที่เหมาะสมต่อการปฏิรูประบบสื่อกระจายเสียงในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า สถานีโทรทัศน์มีอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการอื่นๆ ในระดับสูง การนำเสนอรายการบันเทิงมีแนวโน้มสูงขึ้น ในขณะที่รายการสาระและเพื่อการศึกษาลดลง สำหรับระบบเรตติ้งซึ่งตอบสนองการโฆษณาสินค้าทำให้ประชาชนอาจเสียโอกาสในการรับชมรายการที่เหมาะสมกับตน และรายการวิเคราะห์ข่าวและสนทนามีแนวโน้มลดลง และขาดความสมดุลในการนำเสนอความเห็นทั้งสองฝ่ายมากขึ้น สำหรับในส่วนตลาดสื่อวิทยุมีการกระจุกตัวสูงขึ้น ของตลาดวิทยุในบางพื้นที่และขยายตัวเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ มีการผนวกกันระหว่างธุรกิจสถานีวิทยุและธุรกิจบันเทิงโดยตรง ทำให้ผลประกอบการเพิ่มมากขึ้น แต่เป็นการลดทางเลือกผู้บริโภค และลดโอกาสในการเข้าสู่ตลาดเพลงที่ไม่ได้อยู่ในธุรกิจสถานีวิทยุ นอกจากนี้ยังมีการโฆษณาเกินสัดส่วนเวลาที่กำหนดด้วย

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และธนวิทย์ สุทธิรัตนกุล (2546) ศึกษาเรื่อง **วัตถุประสงค์ ภาพที่พึงปรารถนา และหลักการที่ควรจะเป็นของระบบสื่อ** โดยสรุปในเชิงสังเคราะห์จากเอกสารการวิจัย 11 ชิ้น ซึ่งเป็นเอกสารวิจัยสนับสนุน คือ 1) วัตถุประสงค์ ภาพที่พึงปรารถนา และหลักการที่ควรจะเป็นของระบบสื่อ 2) โครงสร้างระบบสื่อวิทยุและโทรทัศน์ 3) ตลาดหนังสือพิมพ์และการกำกับดูแลในประเทศไทย 4) สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีสื่อ 5) การสร้างสารสนเทศคุณภาพ 6) การพัฒนาบุคลากร 7) การกำกับดูแลโครงสร้างสื่อวิทยุและโทรทัศน์ 8) การกำกับดูแลเนื้อหาโดยรัฐและการกำกับดูแล

ตนเองของสื่อ 9) การตรวจสอบสื่อโดยสังคม 10) สื่อสาธารณะ 11) สื่อภาคประชาชน โดยผลการศึกษาพบว่าหัวใจสำคัญในการปฏิรูประบบสื่อในประเทศไทย มีองค์ประกอบคือ การสร้างระบบสื่อในรูปแบบใหม่ 2 กลุ่มคือ สื่อสาธารณะและสื่อชุมชนเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ประชาชนที่ไม่ได้เป็นเป้าหมายของสื่อเชิงพาณิชย์ และต้องการรับข่าวสารที่ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ การสร้างกลไกในการตรวจสอบสื่อโดยภาคประชาสังคม ในรูปแบบขององค์กรที่ทำงานอย่างมืออาชีพ การสร้างกลไกของการกำกับดูแลโดยรัฐในประเด็นโครงสร้าง และการจัดสรรเงินจากกองทุนพัฒนากิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ เพื่อประโยชน์สาธารณะ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่มีผลตอบแทนทางพาณิชย์ ตั้งแต่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

วิลาสินี พิพิธกุล (2546) ศึกษาเรื่อง **การสร้างสารสนเทศคุณภาพ** เพื่อสำรวจสถานการณ์ภาพของสารสนเทศในสื่อมวลชน และนำเสนอแนวทางการสร้างสารสนเทศที่มีคุณภาพที่มุ่งเน้นการสนองตอบผลประโยชน์ของสาธารณะ โดยใช้วิธีศึกษาจากการทบทวนแนวคิดและตัวอย่างของสารสนเทศในสื่อมวลชนที่มีคุณภาพ การวิเคราะห์เนื้อหาสื่อ การสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ โดยเน้นเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ จากการศึกษาพบว่า (1) คุณภาพด้านสาระและความหลากหลาย สารสนเทศของสื่อมวลชนยังนำเสนอในรูปแบบที่จำกัด ขาดการกระจายของเนื้อหาที่เข้าถึงคนทุกกลุ่ม เนื้อหาด้านข่าวสารและสาระประโยชน์มีแนวโน้มลดลง (2) ด้านจริยธรรมและศีลธรรมพบว่า สื่อมวลชนมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิส่วนบุคคล ผลิตซ้ำคดีในแง่มุมต่างๆ และสะท้อนความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ (3) ด้านการส่งเสริมประชาสังคมพบว่า สื่อมวลชนยังเป็นเพียงแค่ผู้นำเสนอเหตุการณ์ มากกว่าจะเป็นเวทีสนับสนุนการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม (4) ด้านความเป็นอิสระจากการถูกแทรกแซงพบว่า หนังสือพิมพ์พยายามสร้างมาตรการของการตรวจสอบเนื้อหาภายในกองบรรณาธิการเพื่อรักษาความเป็นอิสระจากการถูกแทรกแซงของภาครัฐกิจและการเมือง ส่วนวิทยุและโทรทัศน์พบว่าโครงสร้างที่รัฐบาลเป็นเจ้าของและให้สัมปทานแก่เอกชน มีส่วนอย่างยิ่งต่อข้อจำกัดด้านอิสระภาพของสื่อ

พิรธรอง รามสูต รัตนันท์ (2546) ศึกษาเรื่อง **การกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย** เพื่อมุ่งหาแนวทางที่เหมาะสมในการกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อโดยรัฐและองค์กรวิชาชีพ โดยศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเนื้อหาของสื่อและสาธารณประโยชน์ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง และมิติในการกำกับดูแลเนื้อหาของ Independent Television Commission (ITC) ของประเทศอังกฤษ ผลการศึกษาได้ข้อเสนอแนะว่า วัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลเนื้อหาทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความเคลื่อนไหวทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง รูปแบบของกลไกกำกับดูแลจำเป็นต้องผสมผสานการออกกฎหมายและการลงโทษ กับการให้เป้าประสงค์และแรงจูงใจสำหรับผู้ประกอบกิจการทั้งรัฐ พาณิชย์ และประชาชน การกำกับดูแลมาตรฐานของเนื้อหาให้เหมาะสมกับสังคมไทยควรแบ่งเป็นส่วนการพัฒนาระบบแบ่งประเภทเนื้อหา และกำกับดูแลร่วมกับ

ผู้ประกอบการและนักวิชาชีพในอุตสาหกรรมวิทยุและโทรทัศน์ผ่านการกำกับดูแลตนเอง ในแต่ละอุตสาหกรรมสื่อ ควรมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2547) ศึกษาเรื่อง **การกำกับดูแลโครงสร้างสื่อวิทยุและโทรทัศน์** โดยการทำวิจัยได้วิเคราะห์แนวคิดทางทฤษฎีถึงความจำเป็นในการกำกับดูแลโครงสร้างสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ทบทวนประสบการณ์ในต่างประเทศ และทำข้อเสนอแนะเพื่อกำกับดูแลโครงสร้างสื่อวิทยุและโทรทัศน์ที่เหมาะสมกับประเทศไทย ผลการศึกษาพบข้อเท็จจริงและข้อเสนอสำคัญคือ ประเทศไทยควรมีข้อห้ามชาวต่างชาติถือครองหุ้นส่วนมากในกิจการวิทยุและโทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิก จำกัดจำนวนสถานีวิทยุและโทรทัศน์ที่ผู้ประกอบการแต่ละสื่อถือครองไว้ไม่ให้สูงนัก ไม่มีความจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ในการถือครองข้ามสื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อหนังสือพิมพ์ ระบบการออกใบอนุญาตต้องโปร่งใส คำนึงถึงระยะเวลาที่คุ้มค่าการลงทุน มีเงื่อนไขการกำกับดูแลด้านโครงสร้างใบอนุญาต และควรมีมาตรการการป้องกันการใช้อำนาจเหนือตลาดอย่างไม่เป็นธรรม เร่งประกาศหลักเกณฑ์ในการมีอำนาจเหนือตลาดและการควบรวมกิจการ พัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์การแข่งขันในตลาดสื่อ และมีบทบัญญัติป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมสำหรับกิจการแพร่ภาพกระจายเสียงเป็นการเฉพาะ

พิงรอง รามสูต รัตนันท์ (2547) ศึกษาเรื่อง **สื่อภาคประชาชน** เพื่อศึกษาสื่อภาคประชาชนในมิติต่างๆ โดยสำรวจจากมุมมองทางทฤษฎี และประสบการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับแนวคิดที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน และศึกษาสื่อภาคประชาชนในประเทศไทย ผลการศึกษาพบแนวทางและข้อเสนอแนะทางนโยบายคือ ในสื่อวิทยุโทรทัศน์ ควรสร้างความชัดเจนของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในประเด็นสื่อภาคประชาชน สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสื่อภาคประชาชนให้แก่สช. จัดสรรงบประมาณและตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนกิจการสื่อภาคประชาชน สร้างกฎกติการ่วมกันในการดำเนินงานและบริหารรายการสถานี และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาต่างๆ และสำหรับสื่ออินเทอร์เน็ต ควรรวมสื่ออินเทอร์เน็ตเข้าไว้ในขอบเขตการบังคับใช้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นหลักประกันการปกป้องสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก จัดการและสนับสนุนลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ราคาถูกลำดับสำหรับสื่อภาคประชาชน และผนวกสื่อภาคประชาชนภายใต้โครงการในการลดความเหลื่อมล้ำการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2547) ศึกษาเรื่อง **บุคลากรสื่อไทย: สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนา** เพื่อมุ่งหาคำตอบว่าบุคลากรสื่อไทยมีสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างไร ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นมืออาชีพของบุคลากรสื่อ ต้องมีองค์ประกอบสำคัญคือ คุณธรรม จริยธรรม และลักษณะนิสัย และทักษะความเชี่ยวชาญ โดยบุคลากรสื่อไทยประสบปัญหาในระดับโครงสร้าง ปัจจัยและระบบการฝึกอบรมพัฒนาที่ยังไม่มีความชัดเจนและสม่ำเสมอ รวมทั้ง

ปัญหาด้านการควบคุมจริยธรรมทางวิชาชีพที่ไม่รัดกุม ทำให้แนวทางการพัฒนาบุคลากรสื่อที่เหมาะสมต้องดำเนินในลักษณะมาตรการการจูงใจและการควบคุม

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2547) ศึกษาเรื่อง **สื่อดิจิทัล และเทคโนโลยีสื่อ** โดยศึกษาจากประสบการณ์ในต่างประเทศ และเน้นวิเคราะห์ถึงการแพร่ภาพกระจายเสียงแบบดิจิทัลของโทรทัศน์ภาคพื้นดิน โดยผลการศึกษาพบว่า กระบวนการปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบดิจิทัลมีความยากลำบากเนื่องจากต้นทุนและอุปสรรคต่างๆ จากการศึกษาได้พบข้อเสนอแนะทางนโยบายในช่วงก่อนการปรับเปลี่ยนคือ กสท. ควรศึกษาความเป็นไปได้ ด้วยการวิเคราะห์ต้นทุนและประโยชน์ในเชิงปริมาณของการปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบดิจิทัล เพื่อหาระยะเวลาและแผนที่เหมาะสมในการปรับเปลี่ยน กระบวนการปรับปรุงแผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่ ควรเปิดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น และกสท. ควรประกาศแนวคิดในการกำกับดูแลโครงสร้างและนโยบายความถี่ หลังจากปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบดิจิทัลอย่างสมบูรณ์แล้ว และในช่วงที่จะมีการเปลี่ยนผ่าน กสท. ควรกำหนดเงื่อนไขปรับเปลี่ยนที่เอื้อต่อการสร้างการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในตลาด อนุญาตให้มีการเปลี่ยนการถือครองกรรมสิทธิ์ในคลื่นความถี่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการปรับเปลี่ยนไปสู่โทรทัศน์ระบบดิจิทัล กำหนดให้ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายโทรทัศน์ปิดฉลากตามเกณฑ์ สนับสนุนให้เกิดเครื่องรับโทรทัศน์ในราคาถูกลง และผ่อนเพลาการกำกับดูแลตามสภาพการแข่งขัน

พิรธ รามสูต วัฒนันท์ (2547) ศึกษาเรื่อง **การกำกับดูแลเนื้อหาหนังสือพิมพ์** เพื่อศึกษา ทั้งโครงสร้างเดิมในการกำกับดูแล และโครงสร้างใหม่ ตลอดจนปัญหาที่ประสบในช่วงเริ่มต้นของการสร้างระบบการกำกับดูแลตนเองของหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ยังศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับเนื้อหาอื่นๆ เช่น การใช้ภาษา ภาพข่าว เนื้อหาที่เข้าข่ายหมิ่นประมาทและเนื้อหาโฆษณาที่เป็นปัญหาในหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังได้มีการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์จากต่างประเทศในด้านการกำกับดูแลตนเองขององค์กรหรือสมาคมวิชาชีพในต่างประเทศ โดยศึกษากรณีใน 4 ประเทศ คือ สวีเดน อังกฤษ ฟิลิปปินส์ และฮ่องกง ผลการศึกษาพบว่า การกำกับดูแลเนื้อหาในประเทศไทยประกอบด้วย การกำกับดูแลจากภาครัฐ การกำกับดูแลตนเองโดยผ่านองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพ การกำกับดูแลโดยองค์กรหนังสือพิมพ์ สำหรับปัญหาในการกำกับดูแลเนื้อหาหนังสือพิมพ์พบ 3 ปัญหาสำคัญคือ (1) การที่สภากาหนดหนังสือพิมพ์แห่งชาติไม่มีสถานภาพเป็นองค์กรอิสระ (2) ความรู้ความเข้าใจที่ยังคลาดเคลื่อนของนักหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับบุคคลสาธารณะ สิทธิส่วนบุคคล และเสรีภาพสื่อมวลชน (3) การส่งเสริมเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ผ่านการส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีพมักจะไม่ได้รับความสนใจอย่างเพียงพอจากนักข่าวนักหนังสือพิมพ์

วิลาสินี พิพิธกุล (2547) ศึกษาเรื่อง **กลไกการตรวจสอบสื่อภาคประชาชน** เพื่อหาข้อเสนอแนะต่อการพัฒนารูปแบบการตรวจสอบสื่อภาคประชาชน อันเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูประบบสื่อ โดยใช้วิธีศึกษาจากการทบทวนบทเรียนจากองค์กรตรวจสอบสื่อภาค

ประชาชนของต่างประเทศ บทเรียนจากองค์กรตรวจสอบสื่อของประเทศไทย วิเคราะห์เปรียบเทียบจุดดีและจุดด้อยขององค์กรในต่างประเทศกับของประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า องค์กรตรวจสอบสื่อของต่างประเทศมีการจัดโครงสร้างองค์ประกอบเป็นระบบมากกว่า มีคณะทำงานประจำ มีการเชื่อมโยงงานกับกลุ่มสังคมอื่นๆ รวมทั้งภาครัฐและเอกชน มีช่องทางให้ผู้บริโภคสื่อได้มีส่วนร่วม และมีหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อ ในขณะที่การตรวจสอบสื่อของไทยไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน เป็นเพียงกิจกรรมหนึ่งขององค์กรพัฒนาเอกชน การติดตามตรวจสอบสื่อของไทยจึงมีแนวโน้มจะจำกัดอยู่แค่การตรวจสอบสื่อสิ่งพิมพ์ และเป็นการตรวจสอบแบบเชิงรับ ยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมมากนัก และยังไม่สามารถสร้างเครือข่ายสังคมได้เท่าที่ควร

พิรธรอง รามสูต รัตนันท์และนิธิตา คณานิธินันท์ (2547) ศึกษาเรื่อง **การกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต** เพื่อนำเสนอแนวคิด บทบาทขององค์กร ตลอดจนกระบวนการต่างๆ เกี่ยวกับการกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ตในต่างประเทศและในประเทศไทย เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์ปัญหาและนำเสนอแนวทางสำหรับผู้บริหารนโยบาย โดยใช้วิธีศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง การสำรวจความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม และการสำรวจเอกสาร จากการศึกษาพบว่า ประเทศต่างๆ เช่น สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ได้ใช้กลไกการกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต อันประกอบด้วย กฎหมาย มาตรการ บทลงโทษ การปิดกั้นและการกลั่นกรองเนื้อหา กฎ กติกา มารยาท สายด่วน และการรู้เท่าทันสื่อ ผสมผสานกันในการกำกับดูแลในประเทศของตน ส่วนการกำกับดูแลอินเทอร์เน็ตอย่างเป็นทางการในประเทศไทยเป็นหน้าที่ของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในแง่กฎหมายของไทย ยังไม่มีกฎหมายใดควบคุมเนื้อหาอินเทอร์เน็ตโดยตรงออกมาบังคับใช้ จึงต้องอาศัยกฎหมายที่มีอยู่เดิมปรับใช้เป็นกรณีไป ขณะเดียวกันภาคอุตสาหกรรมอินเทอร์เน็ตก็เริ่มพยายามกำกับดูแลตนเองมากขึ้นเรื่อยๆ ในภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายความร่วมมือของนักกิจกรรมและนักวิชาการ กลุ่มผู้ปกครอง และเครือข่ายการศึกษา ต่างแสดงความห่วงใย ช่วยสร้างความตระหนักรู้ ความเข้าใจในความเสี่ยงจากเนื้อหาบนอินเทอร์เน็ต และส่งเสริมให้มีจรรยาบรรณในการใช้อินเทอร์เน็ต

นวลน้อย ตีรรัตน์ และธานี ชัยวัฒน์ (2547) ศึกษาเรื่อง **โครงสร้างตลาดและการกำกับดูแลหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย** เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของหนังสือพิมพ์ และวิเคราะห์มาตรการกำกับดูแลตลาดหนังสือพิมพ์ที่มีอยู่ในประเทศไทย โดยศึกษาจากแนวคิดโครงสร้าง พฤติกรรม ผลการดำเนินงาน และประสิทธิภาพของตลาด จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างตลาดหนังสือพิมพ์มีความเกี่ยวข้องกับความจริงกักตื้อต่อตราสินค้าอย่างมาก มีลักษณะเป็นตลาดผู้ขายน้อยรายแบบมีผู้นำและผู้ตาม มีการแข่งขันด้านความเร็วของการนำเสนอข่าว แต่การแข่งขันด้านคุณภาพยังปรากฏน้อย หนังสือพิมพ์เป็นธุรกิจแสวงหากำไร จึงถูกครอบงำง่ายจากผู้ถือครองบิโชนามูลค่าสูง ส่วนการ

กำกับดูแลพบว่า ปัญหาทางจริยธรรมที่สำคัญของหนังสือพิมพ์คือปัญหาการเป็นตัวกลางการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพและปัญหาการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

เจษฎ์ โทณะวณิก (2547) ศึกษาเรื่อง **ร่างพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2543 และคำอธิบาย** พบว่าการมีกฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์นั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการอนุญาตและหลักเกณฑ์ในการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เพื่อรองรับการอนุญาตประกอบกิจการ และการดำเนินการทั้งหลายที่เกี่ยวกับกิจการดังกล่าว นอกจากนั้นยังเป็นการอนุวัติการตามมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งบัญญัติให้องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ ได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 ขึ้นใช้บังคับเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยได้บัญญัติให้จัดตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ เป็นผู้อนุญาตการใช้คลื่นความถี่และอนุญาตการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ โดยให้มีการตรากฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ขึ้น ดังนั้นจึงต้องมีการตราพระราชบัญญัติขึ้นเป็นการเฉพาะโดยให้มีเนื้อหาตามที่ปรากฏอยู่ในร่างที่นำเสนอ

คณะผู้วิจัยเรื่องการปฏิรูปสื่อ (2547) ศึกษาเรื่อง **บทสังเคราะห์การปฏิรูปสื่อ (โครงการ “การปฏิรูประบบสื่อ”)** เป้าหมายสำคัญของบทสังเคราะห์นี้คือ การนำเสนอข้อเสนอแนะทางนโยบายต่างๆ ในการปฏิรูประบบสื่อของประเทศไทย โดยทำการศึกษาวิจัยสรุปในเชิงสังเคราะห์จากเอกสารการวิจัย 13 ชิ้น ซึ่งเป็นเอกสารวิจัยสนับสนุน (background paper) ดังต่อไปนี้ (1) วัตถุประสงค์ ภาพที่พึงปรารถนา และหลักการที่ควรจะเป็นของระบบสื่อ โดย สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และ ธนวิทย์ สุทธิรัตนกุล (2) โครงสร้างตลาดสื่อวิทยุและโทรทัศน์ โดย สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (3) โครงสร้างตลาดและการกำกับดูแลหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย โดย นवलน้อย ตีรรัตน์ และธานี ชัยวัฒน์ (4) สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีสื่อ โดย สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (5) การสร้างสารสนเทศคุณภาพ โดย วิลาสินี พิพิธกุล (6) บุคลากรสื่อไทย: สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนา โดย จูตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และ วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (7) การกำกับดูแลโครงสร้างสื่อวิทยุและโทรทัศน์ โดย สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (8) การกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย โดย พิงรอร รามสูตร วัฒนันท์ และ ศศิธร ยุวโกศล (9) กลไกการตรวจสอบสื่อภาคประชาชน โดย วิลาสินี พิพิธกุล (10) สื่อสาธารณะ โดย จูตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และ วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (11) สื่อภาคประชาชน โดย พิงรอร รามสูตร วัฒนันท์ (12) การกำกับดูแลเนื้อหาหนังสือพิมพ์ โดย พิงรอร รามสูตร วัฒนันท์ (13) การกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต โดย พิงรอร รามสูตร วัฒนันท์ โดยผลการวิจัยพบว่า หัวใจที่สำคัญในการปฏิรูป

ระบบสื่อในประเทศไทยมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ 1. **การสร้างระบบสื่อในรูปแบบใหม่ 2 กลุ่ม คือ สื่อสาธารณะและสื่อชุมชน** เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ประชาชนที่ไม่ได้เป็นเป้าหมายของสื่อเชิงพาณิชย์ และต้องการรับข่าวสารที่ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ สื่อดังกล่าวจะทำหน้าที่ผลิตรายการด้านการศึกษา สารคดี การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม รายการสำหรับเด็กและเยาวชน และประชาชนที่ไม่มีกำลังซื้อ ตลอดจนรายการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาต่างๆ 2. **การสร้างกลไกในการตรวจสอบสื่อโดยภาคประชาสังคม** ในรูปขององค์กรที่ทำงานอย่างมืออาชีพ ซึ่งจะตรวจสอบสื่อประเภทต่างๆ ทั้งในด้านโครงสร้าง เช่น ผลประโยชน์ทางธุรกิจของสื่อ และเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ แล้วนำเสนอผลการตรวจสอบดังกล่าวต่อสังคมอย่างเป็นประจำ 3. **การสร้างกลไกของการกำกับดูแลโดยรัฐ ในประเด็นโครงสร้าง** โดยเฉพาะการสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันกันมากขึ้นในตลาดวิทยุและโทรทัศน์ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการกำกับดูแลตนเองของกลุ่มวิชาชีพสื่อในด้านเนื้อหา โดยดำเนินการ ดังนี้ ก) เสริมความเข้มแข็งในการกำกับดูแลตนเองของหนังสือพิมพ์ โดยสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ โดยการสร้างความเข้าใจเรื่องข้อกำหนดด้านจรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์แก่ประชาชน ข) สร้างระบบกำกับดูแลสื่อวิทยุและโทรทัศน์ภายใต้การสนับสนุนของกสท. ซึ่งประกอบด้วย การนำเอาระบบแบ่งประเภทเนื้อหาของรายการ (rating) และระบบที่กำหนดช่วงเวลาจุดแบ่ง (watershed) ในการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมมาใช้ในสื่อโทรทัศน์ การจัดทำข้อกำหนดจรรยาบรรณในด้านต่างๆ และการวางระบบพิจารณาเรื่องร้องเรียนในสองระดับ 4. **การจัดสรรเงินจากกองทุนพัฒนากิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เพื่อประโยชน์สาธารณะ** เพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่มีผลตอบแทนทางพาณิชย์ต่ำแต่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น ก) การสนับสนุนสถานีวิทยุโทรทัศน์สาธารณะ ข) การสนับสนุนสถานีวิทยุชุมชน ค) การสนับสนุนการผลิตรายการสารคดี หรือรายการเพื่อการศึกษาของผู้ประกอบการรายย่อย ที่เข้าหลักเกณฑ์ตามกำหนด ง) โครงการให้การศึกษาเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) แก่ประชาชน จ) การฝึกอบรมบุคลากรด้านสื่อ โดยให้การอุดหนุนโดยตรงแก่บุคลากร การรับการอุดหนุนตาม ข)-จ) นั้นควรอยู่ในระบบที่มีการแข่งขัน โดยผู้รับการอุดหนุนต้องจัดทำข้อเสนอโครงการ นำเสนอต่อกสท. คัดเลือกอย่างโปร่งใสโดยเปิดเผยรายละเอียดของโครงการที่ผ่านการคัดเลือกแก่สาธารณะทั้งนี้ รายได้ส่วนใหญ่ของกองทุนในการสนับสนุนโครงการต่างๆ ดังกล่าวน่าจะได้อาจจากการแปลงรายได้จากสัมปทานกิจการโทรทัศน์เป็นค่าธรรมเนียมใบอนุญาต และการจัดการประมูลใบอนุญาตวิทยุ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ผลการศึกษางานวิจัย ที่นำมาใช้ในการศึกษาเพื่อจัดทำแผนการดำเนินงานการปฏิรูปสื่อนี้ได้มาจากผลการศึกษารวม 5 ชิ้น ทั้งที่เป็นเชิงปริมาณ (Quantitative research) และ เชิงคุณภาพ (Qualitative research) ดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

- **การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method)** เป็นการรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัย 3 ชิ้นคือ

1. การสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน จากงานวิจัยเรื่อง **“ความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนที่มีต่อการปฏิรูปสื่อ”** ของศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้วและยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553 โดยเก็บข้อมูลจากผู้สื่อข่าว บรรณาธิการข่าว คอลัมนิสต์ ผู้ประกาศข่าวพิธีกร และนักวิเคราะห์ข่าว เป็นต้น ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการส่งแบบสอบถามไปยังผู้ที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนตามองค์กรสื่อต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 183 ราย

2. การสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชน จากงานวิจัยเรื่อง **“การปฏิรูปสื่อ: กลุ่มวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชน”** ของอัศวิน เนตรโพธิ์แก้วและคณะ, 2553 รวมทั้งสิ้น 68 ราย

3. การสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มผู้บริโภคข้อมูลจากสื่อมวลชน จากงานวิจัยเรื่อง **“ความคิดเห็นของผู้บริโภคสื่อที่มีต่อสื่อมวลชนไทย”** ของนภวรรณ ดันติเวชกุลและยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553 เป็นการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยการแจกแบบสอบถามไปยังจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑลภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก และภาคใต้ รวมผู้ตอบทั้งสิ้น 3,200 ชุด และการเก็บข้อมูลแบบสอบถามออนไลน์ (Online questionnaire) รวมผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 210 ชุด รวมทั้งสิ้น 3,410 ราย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัย 4 ชิ้น โดยวิธีการเก็บข้อมูล 2 แบบคือ

- **การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview)** ได้จากผลของการสัมภาษณ์เชิงลึกในงานวิจัยที่ศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น 4 กลุ่มได้แก่

1. งานวิจัยเรื่อง **“ความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อ”** ของศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้วและ ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553 การศึกษากลุ่มผู้สื่อข่าว บรรณาธิการข่าว คอลัมนิสต์ ผู้ประกาศ และนักวิเคราะห์ข่าว (หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์และสื่อออนไลน์) รวม 60 ราย (ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้วและ ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553)

2. งานวิจัยเรื่อง **“แนวทางการปฏิรูปสื่อในมุมมององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม”** ของธাত্রี ใต้ฟ้าพูลและ ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553 เป็นผลจากการศึกษากลุ่มองค์กรกำกับดูแลสื่อ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคการเมือง กฎหมาย และองค์กรธุรกิจเอกชนด้านการสื่อสาร รวม 41 ราย (ธাত্রี ใต้ฟ้าพูลและ ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553)

3. งานวิจัยเรื่อง **“การปฏิรูปสื่อกับบทบาทขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ”** ของพิรกร รามสูตรและคณะ, 2553 เป็นผลจากการศึกษากลุ่มองค์กรวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน 15 องค์กร (พิรกร รามสูตรและคณะ, 2553)

4. งานวิจัยเรื่อง **“การปฏิรูปสื่อ: กลุ่มวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชน”** ของอัศวิน เนตรโพธิ์แก้วและคณะ, 2553 เป็นผลจากการศึกษาจากกลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชนทั่วประเทศจำนวน 50 ราย (อัศวิน เนตรโพธิ์แก้วและคณะ, 2553)

● **การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)** ได้จากผลของการประชุมกลุ่มย่อยในงานวิจัยที่ศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน เรื่อง **“ความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อ”** ของศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้วและ ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553 โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบการวิทยุชุมชนและเคเบิลทีวีท้องถิ่น จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ จำนวน 48 ราย (ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้วและ ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553)

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากข้อมูลที่ได้มา มีทั้งที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลจึงทำได้โดยนำผลการวิจัยทั้ง 5 เรื่องมาสรุป เปรียบเทียบผลที่สอดคล้องและแตกต่าง เพื่อนำมาสู่ข้อเสนอแนะที่มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติสูงที่สุด

ระยะเวลาในการทำวิจัย

เวลาที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากผลที่ได้รับงานวิจัยทั้ง 5 ชิ้น เริ่มตั้งแต่ เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2553

บทที่ 4

ผลการศึกษา

1. ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณ

1. ผลการศึกษาจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน

ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้วและ ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553 ได้สรุปผลการวิจัยจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน ในงานวิจัยเรื่อง **“ความคิดเห็นของผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อ”** ในประเด็นต่างๆดังนี้

ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนเปิดรับสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือเปิดรับข้อมูลจากEmail และโทรศัพท์มือถือ และลำดับที่ 3 คือเปิดรับจากวิทยุและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ส่วนสื่อที่สื่อมวลชนเปิดรับและใช้น้อยที่สุด คือ จานดาวเทียม Cable TV และนิตยสาร

ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนเปิดรับหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ มากที่สุด นิตยสารที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับมากที่สุด คือ นิตยสารข่าว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับชมสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 การใช้สื่อใหม่ กลุ่มตัวอย่างเปิดรับกลุ่มเว็บไซต์ข่าวและเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นิยมมากที่สุดคือเฟซบุ๊ก และโปรแกรมสนทนา MSN

ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนมีทัศนคติเห็นด้วยต่อประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบัน ผู้ประกอบการวิชาชีพมีความเห็นว่าสื่อมวลชนได้ปฏิบัติงานเป็นไปตามแนวทางทฤษฎีบรรทัดฐานทางสังคม และให้คะแนนเรื่อง **การนำเสนอข่าวความขัดแย้งระดับนานาชาติ ควรเสนอด้วยความระมัดระวัง ที่ค่าเฉลี่ย 4.18 (สูงสุด)** สื่อมวลชนนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่หลากหลาย (ค่าเฉลี่ย 3.81) และต้นสังกัดของสื่อ มีการจัดอบรมให้บุคลากร (ค่าเฉลี่ย 3.66)

ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรจัดให้มีระบบการออกใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพ และมีความเห็นว่าองค์กรวิชาชีพควรเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในกระบวนการนี้ โดยการให้มีการอบรม การกำหนดเงินเดือนของผู้ปฏิบัติงานควรกำหนดเงินเดือนเริ่มต้นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ที่ 20,000 บาท ขึ้นไป และควรให้ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมด้วย (ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้วและคณะ, 2553)

2. ผลการศึกษาจากความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชน อัครวิน เนตรโพธิ์แก้วและคณะ 2553 ได้เสนอผลการศึกษาจากงานวิจัยเรื่อง **“การปฏิรูปสื่อ: กลุ่มวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชน”** ดังนี้

จะเห็นว่าสื่อที่กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับสูงสุดมักเป็นสื่อมวลชนที่เผยแพร่ในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นนิตยสาร หนังสือพิมพ์ หรือทวิตวิชั่นส์ ขณะที่สื่อที่กลุ่มตัวอย่างไม่มีการเปิดรับเลยสูงสุดได้แก่สื่อมวลชนที่มีขอบเขตการเผยแพร่จำกัดอย่างวิทยุชุมชน โทรทัศน์ดาวเทียมและเคเบิลโทรทัศน์ ซึ่ง

เข้าถึงกลุ่มผู้ชมได้ในวงแคบ แตกต่างจากทวิตซ์ที่มีระบบเผยแพร่สัญญาณและระบบการขาย การตลาดทั่วประเทศ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสื่อบุคคลและเป็นผู้นำชุมชนอย่างพระ ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ฯลฯ ยังเป็นอีกกลุ่มที่กลุ่มตัวอย่างไม่เปิดรับสูงสุด ซึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์กับการที่กลุ่มตัวอย่าง เกือบทั้งหมดอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งผู้นำชุมชนมีบทบาทต่ำเมื่อเทียบกับในเขตชนบท

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ไม่ว่ากลุ่มตัวอย่างจะเลือกรับสื่อมวลชนในปริมาณมากเพียงใดก็ตาม แต่พวกเขาก็ยังเห็นว่ากลุ่มที่มีความน่าเชื่อถือสูงสุด (สำหรับการสื่อสาร) ก็ยังคงเป็นบุคคลใน ครอบครัว ซึ่งในแง่นี้อาจสะท้อนว่าแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะเปิดรับสื่อมวลชนอย่างหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และทวิตซ์ ในปริมาณมาก แต่พวกเขาก็ตระหนักว่าสื่อเหล่านี้มีความ “ไม่น่าเชื่อถือ” เจือปนอยู่ หรือ อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มนักวิชาการนิเทศศาสตร์เป็นกลุ่มคนที่ “รู้เท่าทันสื่อ” คือเปิดรับสื่อแต่ไม่ได้เชื่อถือ มากไปกว่าคำพูดของคนในครอบครัว

ความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

ในภาพรวมพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความเห็นด้วยต่อประเด็นต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับ สื่อมวลชนไทยค่อนข้างต่ำ ซึ่งประเด็นต่างๆ นี้หมายถึงประเด็นที่สื่อมวลชนควรให้ความสำคัญตาม ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน นั่นหมายความว่าโดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วยกับ บทบาทของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างมีทัศนคติในแง่บวกได้แก่ ประเด็น การนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว และเกาะติดสถานการณ์ ประเด็นการเป็นเวทีกลางในการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประเด็นการนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่หลากหลาย ประเด็นเหล่านี้ สะท้อนแนวคิดเรื่องบรรทัดฐานของสื่อมวลชนแบบเสรีนิยม

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนแล้ว จะเห็นได้ว่าประเด็นบรรทัดฐาน ที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับบทบาทของสื่อมวลชน คือ กลุ่มประเด็นที่ว่าด้วยความมีเสรีภาพของ ประชาชนในการรับสื่อ การร้องเรียนสื่อ การสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย ความสามารถของสื่อ ขณะที่ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วย (หรืออีกนัยหนึ่งก็คือมีทัศนคติเชิงลบ) ได้แก่กลุ่มประเด็นที่ว่า ด้วยความรับผิดชอบและจริยธรรมของสื่อ และการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและความรุนแรงต่อสังคม และบุคคลอื่น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการให้สื่อมวลชนดำรงบทบาทตามทฤษฎีบรรทัดฐาน ของสื่อมวลชนแบบ “ความรับผิดชอบต่อสังคม”

ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย

ความคาดหวังที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อประเด็นเรื่องมาตรฐานทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อ สื่อมวลชนไทย ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความคาดหวังสูงสุดในสถานการณ์ปกตินั้น ยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่ากลุ่ม ตัวอย่างต้องการให้สื่อมวลชนยึดบรรทัดฐานของสื่อมวลชนแบบความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับประเด็นสื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม ซึ่งเป็นประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่างกันมากที่สุดระหว่างความคาดหวังในสถานการณ์ปกติ กับความคาดหวังในสถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง อาจทำให้เข้าใจได้ว่ากลุ่มตัวอย่างยอมรับได้ว่าในสถานการณ์ที่สังคมเผชิญหน้ากับความขัดแย้งรุนแรงนั้น “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร” นั้นไม่สำคัญเท่ากับ “การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ” หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ แม้กลุ่มตัวอย่างจะให้ความสำคัญกับเสรีภาพของสื่อมวลชน แต่เมื่ออยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉินบางอย่างสื่อมวลชนก็就会被คาดหวังให้แสดง “ความรับผิดชอบต่อสังคม”

3. ผลการศึกษาจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน

(นาวรรณ ตันติเวชกุลและยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2553)

นาวรรณ ตันติเวชกุลและยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2553 ได้เสนอผลจากการศึกษาจากงานวิจัยเรื่อง “*ความคิดเห็นของผู้บริโภคสื่อที่มีต่อสื่อมวลชนไทย*” โดยสรุปผลและจำแนกประเด็นสำคัญในการรายงานผลออกเป็น 8 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. การเปิดรับสื่อและความน่าเชื่อถือของสื่อแต่ละประเภท
3. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อ และความน่าเชื่อถือของสื่อ
4. ภาพรวมของความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน และความคิดเห็นดังกล่าวจำแนกตามมิติของกรอบแนวคิดบรรทัดฐานสื่อ
5. ภาพรวมของความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้สถานการณ์ปกติ และความคาดหวังดังกล่าว จำแนกตามมิติของกรอบแนวคิดบรรทัดฐานสื่อ
6. ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง
7. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้สถานการณ์ปกติและภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง
8. ภาพรวมของความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน และความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้สถานการณ์ปกติ ตามกรอบทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อ เพื่อนำไปสู่แนวปฏิบัติในการปฏิรูปสื่อ

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย สถานภาพโสดมากกว่าสมรส มากกว่าครึ่งของกลุ่มตัวอย่าง มีอายุอยู่ในช่วงประมาณ 21-30 ปี และ 31-40 ปี เกือบครึ่งมีรายได้ส่วนตัว ในช่วงต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือนและมีการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีอาชีพการงานเป็นพนักงานบริษัท เป็นนักเรียนนักศึกษา ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานของรัฐ และประกอบอาชีพส่วนตัว ตามลำดับ

การเปิดรับสื่อและความน่าเชื่อถือของสื่อแต่ละประเภท

สำหรับสื่อที่ผู้บริโภคมีการเปิดรับข่าวสารเป็น 3 อันดับแรก คือ สื่อโทรทัศน์ โดยมีการเปิดรับช่องฟรีทีวีคือ ช่อง 3 และ ช่อง 7 สูงสุดเป็นสองลำดับแรก ตามด้วย สื่อบุคคล (บุคคลในครอบครัว) และสื่อเว็บไซต์สืบค้นข้อมูล นอกจากนี้ สำหรับสื่อที่พบว่ามีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารน้อยที่สุดเป็น 3 อันดับสุดท้าย คือ สื่อท้องถิ่น ได้แก่ วิทยุชุมชน และ เคเบิลทีวีท้องถิ่น และกระดานสนทนา

ในภาพรวม พบว่าสื่อที่ผู้บริโภคมีการเปิดรับข่าวสารมาก ส่วนใหญ่จะเป็นสื่อที่ผู้บริโภคให้ความเชื่อถือด้วย การวิจัยพบว่าสื่อที่น่าเชื่อถือ 3 อันดับแรก เป็นอันดับเดียวกันกับสื่อที่ผู้บริโภคเปิดรับข่าวสารสูงสุด 3 อันดับแรก คือ สื่อโทรทัศน์ สื่อบุคคลในครอบครัว และเว็บไซต์สืบค้นข้อมูล เช่นเดียวกับข้อค้นพบในสื่อที่มีความน่าเชื่อถือ 3 อันดับสุดท้าย ที่ประกอบด้วย สื่อเคเบิลทีวีท้องถิ่น วิทยุชุมชน และกระดานสนทนา ซึ่งจัดเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมน้อยในการใช้เพื่อเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และได้รับความน่าเชื่อถือน้อยด้วย

ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มอบต ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน พระ และครู นั้น เป็นสื่อที่อยู่ใน 5 อันดับแรกของความน่าเชื่อถือของผู้บริโภคทั่วประเทศ แต่ไม่ได้เป็นสื่อที่อยู่ใน 5 อันดับแรกของการเปิดรับสื่อ หมายความว่า ในแง่ของความเป็นผู้มีความน่าเชื่อถือของสื่อบุคคลประเภทนี้ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับปริมาณการใช้เป็นช่องทางการเปิดรับข่าวสาร ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า แม้ว่าผู้บริโภคจะมีการเปิดรับข่าวสารน้อย แต่ผู้บริโภคกลับเห็นความน่าเชื่อถือของสื่อบุคคลประเภทนี้

เมื่อพิจารณาตามภาค จะเห็นได้ว่า ผู้บริโภคภาคกลางและภาคใต้ ให้คะแนนความน่าเชื่อถือของสื่อปฏิสัมพันธ์ออนไลน์ได้แก่ เครือข่ายสังคมออนไลน์ต่ำเป็นสามอันดับสุดท้าย ทั้งนี้โทรทัศน์และบุคคลในครอบครัวเป็นสื่อที่ให้ความเชื่อถือมากที่สุดและเปิดรับมากที่สุดของผู้บริโภคภาคนี้เช่นกัน

นอกจากนี้ การวิจัยพบว่าผู้บริโภคสื่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยการเปิดรับสื่อน้อยที่สุด โดยมีสื่อที่มีคะแนนสูงกว่าคะแนนค่าเฉลี่ยมาตรฐานของการเปิดรับสื่อมีเพียง 4 ประเภท ซึ่งนอกจากโทรทัศน์แล้ว สื่อที่เหลืออีก 3 สื่อต่างก็เป็นสื่อบุคคลแทบทั้งสิ้น โดยผู้บริโภคสื่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเชื่อถือในสื่อบุคคลได้แก่ คนในครอบครัว กลุ่มอบต. ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน พระ ครู และเพื่อนบ้าน

สำหรับผู้บริโภคสื่อภาคตะวันตกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเชื่อถือในสื่อบุคคลได้แก่ คนในครอบครัว อบต. และเพื่อนบ้านสูง คือสื่อบุคคลทั้งสามประเภทได้คะแนนความน่าเชื่อถือสูงกว่าค่าเฉลี่ยมาตรฐานของความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชน

กลุ่มผู้บริโภคสื่อที่ตอบแบบสอบถามจากสื่อออนไลน์มีการเปิดรับข่าวสารผ่านสื่อ การให้ความน่าเชื่อถือต่อสื่อ ความคิดเห็นและความคาดหวังหลายด้านแตกต่างไปจากกลุ่มอื่น ๆ คือ เปิดรับสื่อออนไลน์มากกว่าสื่ออื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด โดยสื่อที่เปิดรับอันดับหนึ่งและสองคือสื่อออนไลน์ ได้แก่ สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์และเว็บไซต์ค้นหาข้อมูล และยังเปิดรับสื่อใหม่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ด้วย เพราะนอกจากวิทยุและโทรทัศน์แล้ว ก็ยังมีสื่อใหม่เช่น True Vision

นอกจากนี้ กลุ่มผู้บริโภคสื่อที่ตอบแบบสอบถามจากสื่อออนไลน์ ยังให้ความเชื่อถือต่อสื่อถึง 12 ประเภทประกอบด้วยสื่อมวลชน (Traditional Mass Media) ทั้งหมดได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และนิตยสาร รวมถึงสื่อที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น สื่อออนไลน์ โทรศัพท์มือถือ สื่อดาวเทียม เคเบิล เป็นต้น (มีค่าคะแนนสูงกว่าคะแนนค่าเฉลี่ยมาตรฐานของการเปิดรับสื่อ) แต่กลุ่มนี้ไม่เปิดรับและเชื่อถือสื่อบุคคลใกล้ชิดตนเอง คือ จะเปิดรับและเชื่อถือเฉพาะบุคคลในครอบครัว แต่จะไม่เปิดรับข่าวสารและเชื่อถือสื่อบุคคลอื่น ๆ คือสื่อเพื่อนบ้าน หรือ กลุ่มอบต. ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน พระ และครู น้อยเมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ ซึ่งส่วนหนึ่งน่าจะมาจากลักษณะทางประชากรที่มีความแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสำรวจจริงในพื้นที่

ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อ และความน่าเชื่อถือของสื่อ

การเปิดรับสื่อ และความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนไทย มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก กับความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน คือเมื่อผู้บริโภคสื่อเปิดรับสื่อมากและมีความเชื่อถือในสื่อมาก ก็เห็นด้วยกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบันมาก

นอกจากนี้ เมื่อจำแนกตามภาค การวิจัยยังพบว่า การเปิดรับสื่อและความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนของผู้บริโภคสื่อภายในแต่ละภาคมีความสัมพันธ์กัน อย่างไรก็ตาม การวิจัยพบว่าสำหรับกลุ่มผู้บริโภคสื่อจากกลุ่มออนไลน์ การเปิดรับสื่อและความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนไม่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่ต่างไปจากการทดสอบความสัมพันธ์ของผู้บริโภคกลุ่มรายภาค

การเปิดรับสื่อ และความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนไทย มีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย โดยเฉพาะความคาดหวังต่อสื่อมวลชนภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง คือเมื่อผู้บริโภคสื่อเปิดรับสื่อมากและมีความเชื่อถือในสื่อมาก ก็จะมีคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย โดยเฉพาะในสถานการณ์ขัดแย้งรุนแรงต่ำ ผู้เปิดรับสื่อและมีความเชื่อถือในสื่อน้อย จะมีคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยโดยเฉพาะในสถานการณ์ขัดแย้งรุนแรงสูง

ภาพรวมของความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน และความคิดเห็นดังกล่าวจำแนกตามมิติของกรอบแนวคิดบรรทัดฐานสื่อ

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดของคะแนนความคิดเห็นต่อสื่อมวลชน 5 อันดับแรก ที่ผู้บริโภคได้แสดงความเห็นต่อประเด็นต่างๆ ได้แก่ สื่อมวลชนไทยสามารถนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว และเกาะติดสถานการณ์, ประชาชนสามารถเลือกเปิดรับสื่อได้อย่างอิสระ, สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่หลากหลาย, มีองค์กรกำกับดูแลสื่อซึ่งสามารถตรวจสอบสื่อและรับเรื่องร้องเรียนเพื่อติดตาม และ เมื่อเกิดความไม่พอใจการทำงานของสื่อมวลชน ประชาชนสามารถร้องเรียนได้

เมื่อพิจารณารายมิติ จะเห็นได้ว่า มิติที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดจากผู้บริโภคสื่อได้แก่ “มิติเรื่องประโยชน์ของส่วนรวม” ค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ “มิติเรื่องโครงสร้างและการดำเนินงานของสื่อ” และมิติที่ได้ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ “มิติเรื่องความปลอดภัยของประชาชน” ซึ่งหมายความว่าถ้าเปรียบเทียบใน 3 มิติ ผู้บริโภคเห็นว่า ในปัจจุบัน สื่อมวลชนไทยปฏิบัติหน้าที่ได้ชัดเจนที่สุดในมิติด้านประโยชน์ส่วนรวม และชัดเจนน้อยที่สุดในด้านความปลอดภัยของประชาชน

เมื่อเปรียบเทียบรายภาคพบว่า ผู้บริโภคจากภาคกลางมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นสูงที่สุดในทุกมิติเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามจากสื่อออนไลน์ให้คะแนนความคิดเห็นน้อยที่สุดในทุกมิติ

ภาพรวมของความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้สถานการณ์ปกติ และความคาดหวังดังกล่าว จำแนกตามมิติของกรอบแนวคิดบรรทัดฐานสื่อ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความคาดหวังต่อสื่อมวลชนภายใต้สถานการณ์ปกติ พบค่าคะแนนสูงสุด 5 อันดับแรก ในประเด็นต่อไปนี้ คือ สื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี, สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว และเกาะติดสถานการณ์, สื่อมวลชนไทยควรมีกระบวนการการหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ, สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม และสื่อมวลชนไทยควรมีความรับผิดชอบตามลำดับ โดยจะเห็นได้ว่า นอกจากการนำเสนอข่าวที่ทันสมัยแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบันแล้ว ผู้บริโภคสื่อคาดหวังให้สื่อมวลชนตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว มีกระบวนการหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพนำเสนอข่าวสารได้ครบทุกแง่มุม และด้วยความรับผิดชอบ ซึ่งความคาดหวังต่อประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมด จัดอยู่ภายใต้มิติเรื่องโครงสร้างและการทำงานของสื่อ

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามมิติของกรอบแนวคิดบรรทัดฐานสื่อที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ก็พบผลที่สอดคล้องกันว่ามิติที่ได้รับคะแนนความคาดหวังเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ “มิติเรื่องโครงสร้างและการดำเนินงานของสื่อ” ค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ “มิติเรื่องความปลอดภัยของประชาชน” และมิติที่ได้ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ “มิติเรื่องประโยชน์ของส่วนรวม”

เมื่อพิจารณาในแต่ละภาคก็พบผลการสำรวจที่ตรงกันและแสดงให้เห็นว่ามิติที่ได้รับคะแนนความคาดหวังเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ “มิติเรื่องโครงสร้างและการดำเนินงานของสื่อ” ค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ “มิติเรื่องความปลอดภัยของประชาชน” และมิติที่ได้ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ “มิติเรื่องประโยชน์ของส่วนรวม” โดยสำหรับกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามจากสื่อออนไลน์ พบค่าเฉลี่ยคะแนนความคาดหวังสูงสุดในทุกมิติเมื่อเทียบกับกลุ่มผู้บริโภคจากภาคอื่นๆ

ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้บริโภคต่อสื่อมวลชนภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง ทั้ง 6 ข้อ เรียงตามลำดับคะแนนความคาดหวังได้ดังนี้ สื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี, สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม, สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สนับสนุนความรุนแรง, สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอ

ข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม, สื่อมวลชนไทยควรช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และสื่อมวลชนไทยควรเป็นตัวกลางในการช่วยประสานข้อขัดแย้งในสังคม

ทั้งนี้ สำหรับความคาดหวังต่อสื่อมวลชนภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามสำหรับถามจำนวน 6 ข้อ จึงไม่มีการจัดไว้ในมิติต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ดี คำถามทั้ง 6 ข้อนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของมิติเรื่องโครงสร้างและการดำเนินงานของสื่อ (2 ข้อ) และมิติเรื่องความปลอดภัยของประชาชนและสังคม (4 ข้อ) ดังนั้น ถ้าจะมองในแง่มิติจะพบว่า ค่าเฉลี่ยความคาดหวังที่สูงสุด 2 ข้อแรกของผู้บริโภคนั้น สื่อ สามารถจัดอยู่ในมิติเรื่องโครงสร้างและการดำเนินงานของสื่อ

เปรียบเทียบ ความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้ สถานการณ์ปกติและภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทย และความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้สถานการณ์ปกติ พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติในทุกมิติ โดยความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้สถานการณ์ปกติมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทยทั้งสิ้น

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบรายกลุ่ม ผู้บริโภคสื่อจากสื่อออนไลน์มีคะแนนค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนในปัจจุบันต่ำที่สุด แต่ให้คะแนนความคาดหวังต่อสื่อภายใต้สถานการณ์ปกติสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบจากผู้บริโภคสื่อในแต่ละภาค

ในภาพรวม เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้สถานการณ์ปกติ และความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง การวิจัยพบว่ามี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติในทุกข้อคำถาม โดยความคาดหวังในสถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าความคาดหวังในสถานการณ์ปกติ

ภาพรวมของความคิดเห็นของผู้บริโภคสื่อต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน และความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทยภายใต้สถานการณ์ปกติ ตามกรอบทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อ เพื่อนำไปสู่แนวปฏิบัติในการปฏิรูปสื่อ

ดังที่ McQuail (2005) เสนอว่า บรรทัดฐานของสื่อมวลชน ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติเรื่องโครงสร้างและการดำเนินงานของสื่อ (Structure and Operations) มิติเรื่องประโยชน์ของส่วนรวม (Public Interests) และมิติเรื่องความปลอดภัยของประชาชนและสังคม (Avoiding Harm) การวิจัย

พบว่า เมื่อเปรียบเทียบทั้งสามมิติ ผู้บริโภคสื่อไทยมีความคาดหวังว่าสื่อไทย ควรมีบรรทัดฐานใน มิติ เรื่องโครงสร้างและการดำเนินงานของสื่อ (Structure and Operations) มากที่สุด เนื่องจากมีคะแนน ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด โดยประเด็นสำคัญในมิตินี้ได้แก่ การนำเสนอข้อมูล ความคิดเห็น และ วัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย (Diversity of Information, Opinion, and Culture) ความมีเสรีภาพ ของสื่อในการดำเนินงาน (Freedom of Publication) ความมีเสรีภาพของประชาชนในการรับสื่อ (Freedom of Media Consumption) การนำเสนอข้อมูลที่มีความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของ ข้อมูล (Accuracy and Credibility of Information) ความสามารถของสื่อ (Competence of the Media) ความรับผิดชอบและจริยธรรมของสื่อ (Media Responsibilities and Morality)

รองลงมาคือมิติความปลอดภัยของประชาชน ประเด็นสำคัญในมิตินี้ได้แก่ การหลีกเลี่ยงความ ชัดแย้งและความรุนแรงต่อสังคมและบุคคลอื่น (Avoiding Harm and Offence to Society and Individuals) และการร้องเรียนสื่อ (Reports and Complaint)

มิติเรื่องประโยชน์ส่วนรวม เป็นมิติที่ให้คะแนนความคาดหวังน้อยที่สุด ส่วนหนึ่งอาจ เนื่องมาจากเป็นมิติที่ได้คะแนนความคิดเห็นต่อสื่อมวลชน (ในปัจจุบัน) สูงที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้บริโภคคิดว่า สื่อได้ทำหน้าที่ค่อนข้างดีแล้วในมิตินี้ จึงมีความคาดหวังน้อย โดยประเด็นสำคัญในมิติ นี้ได้แก่ การสนับสนุนระบบประชาธิปไตย (Adequate Support for the Democratic Political System (Public Sphere) และคุณภาพของข้อมูลที่ปรากฏในสื่อ (Quality of Information and Culture available to the Public)

สรุปความคิดเห็นของผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนสื่อต่อสื่อมวลชนไทย

สื่อมวลชนไทยในปัจจุบันสามารถปฏิบัติงานได้โดดเด่น ในด้านการนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ ตลอดจนมีการนำเสนอความคิดเห็นที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อเรื่องเหล่านี้สูง แต่มีค่าเฉลี่ยความเที่ยงตรงของข้อมูล มาตรฐานทางจริยธรรม และสิทธิของผู้ตกเป็นข่าว และการเลือกเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ค่อนข้างต่ำ เห็นได้ว่าผู้บริโภคไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่สื่อมวลชนดำเนินการในเรื่องเหล่านี้อยู่ จึงควรระมัดระวังประเด็นดังกล่าวให้มากขึ้น

สำหรับการปฏิบัติงานในสถานการณ์ปกติ ผู้บริโภคสื่อคาดหวังให้สื่อมวลชนมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาอย่างดี มีกระบวนการหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ นำเสนอข่าวสารครบทุกแง่มุม อย่างมีความรับผิดชอบ

สำหรับการปฏิบัติงานในสถานการณ์ขัดแย้ง ผู้บริโภคสื่อมีความคาดหวังต่อสื่อมวลชนเป็นพิเศษในเรื่องความรับผิดชอบ มาตรฐานทางจริยธรรม ความน่าเชื่อถือ และการตรวจสอบแหล่งข่าว

2. ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์เชิงลึก

1. ผลการศึกษาจากความคิดเห็นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจากงานวิจัยเรื่อง **“ความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อ”** ของศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้วและยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553 โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

เสรีภาพของสื่อ

สื่อมวลชนมองว่าเสรีภาพของสื่อไทยวันนี้มีพอสมควร โดยภาพรวมมีอิสระแต่อยู่ภายใต้ข้อกฎหมายคือ พรบ.หมิ่นประมาทและจรรยาบรรณวิชาชีพ และทำให้มีการนำเรื่องกฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมการทำงานของสื่อ ตั้งแต่สมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ด้วยวิธีการฟ้องร้อง ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องใช้งบประมาณมาก เป็นภาระค่าใช้จ่ายที่สูง ขณะที่สื่อใหม่อยู่ภายใต้พรบ.คอมพิวเตอร์

คนทำสื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า เมื่อสื่อถูกแทรกแซงทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งทางการเมืองและทางธุรกิจทำให้มีผลต่อการทำงานแต่ไม่มีผลต่อการหำนำเสนอข่าว บรรณาธิการฉบับใหญ่รายหนึ่งย่ำว่า “สื่อต้องเซ็นเซอร์ตัวเองเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ การเสนอข่าวต้องรู้จักการเล่นขึ้นอยู่กับบริบทของสังคม ถ้าสังคมขณะนั้นต้องการอย่างหนึ่ง เราเฝื่อนกลายเป็นหมาหัวเน่า” โดยท้ายที่สุด คนทำสื่อเลือกที่จะเซ็นเซอร์ตัวเองหรือกำกับตัวเองด้วยการบาลานซ์ระหว่างอุดมการณ์คนทำสื่อและความอยู่รอดของธุรกิจ เพื่อตอบโจทย์ของธุรกิจสื่อว่า “ทำอย่างไรให้ธุรกิจอยู่ได้” เช่น จากข่าวหน้าหนึ่งเปลี่ยนเป็นลงข่าวหน้าใน เป็นต้น

เนื้อหาของสื่อ

ส่วนใหญ่มองว่าเรื่องสัดส่วนระหว่างสาระและความบันเทิงไม่ได้เป็นปัญหาของสื่อเป็นเรื่องของนโยบายแต่ละองค์กร เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ที่จะวางบุคลิกภาพของหนังสือพิมพ์ตนเป็นอย่างไรให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของหนังสือพิมพ์ เช่นเดียวกับสื่อโทรทัศน์ที่มองว่าเป็นไปตามกลไกตลาดคือ เรตติ้ง (Rating) แต่ปัญหาคือเรื่องคุณภาพเนื้อหามากกว่า ที่ควรจะมีคุณภาพมากกว่านี้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสาระหรือความบันเทิง ควรทำให้มีคุณภาพมากขึ้น ขณะเดียวกันสื่อเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีภาคประชาสังคมมาร่วมกำหนดสัดส่วนของสื่อ เพราะกลไกตลาดคือประชาชนเป็นคนกำหนดสัดส่วนของเนื้อหาอยู่แล้ว

กฎหมาย

ทั้งนี้สื่อมวลชนส่วนใหญ่เห็นว่ากฎหมายที่มีอยู่เพียงพอแล้ว ปัญหาคือการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง ประกอบกับกระบวนการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ของกฎหมายค่อนข้างใช้เวลานาน

อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลพบสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับข้อกฎหมายที่ทำหน้าที่กำกับการทำงานของสื่อมวลชนว่า บรรณาธิการบางคนเสนอให้ทบทวนพรบ.หมิ่นประมาทใหม่จากปัจจุบันที่มีความผิดทั้งทางอาญาและทางแพ่ง เปลี่ยนเป็นให้มีความผิดทางแพ่งเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะปัจจุบันพบว่ามีกรณีนำประเด็นนี้มาใช้เป็นเครื่องมือในการคุกคามคนทำสื่อด้วยการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเป็นร้อยล้านพันล้านบาท หรือ การใช้วิธีการฟ้องร้องไปทั่วประเทศ ซึ่งทำให้การทำงานของสื่อลำบากขึ้น สื่อมวลชนบางท่านเสนอว่าควรมีการพิจารณาปรับปรุง พรบ.คอมพิวเตอร์ใหม่ เพราะถือว่ามีการใช้ที่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ และเป็นลักษณะการเลือกใช้กับบางฉบับ

การทำงานภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้ง

สื่อมวลชนยอมรับว่าการทำงานภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งที่แบ่งเป็นเหลือง-แดง ทำให้การทำงานค่อนข้างยากขึ้นส่วนใหญ่พยายามเสนอข่าวอย่างเป็นกลางและเท่าเทียม ไม่เลือกข้าง ถ้าถูกมองว่าหรือประทับตรว่าเป็นสื่อที่สนับสนุนสีใดสีหนึ่งจะทำให้การได้มาซึ่งข่าวไม่ครบถ้วน เพราะฝ่ายที่เป็นเหลืองไม่ให้ข้อมูลสื่อที่ถูกมองว่าเป็นแดง ขณะที่ฝ่ายที่เป็นแดงไม่ให้ข้อมูลสื่อที่ถูกมองว่าเป็นเหลือง สื่อมวลชนที่ถูกมองว่าเป็นแดงยืนยันว่าบทบาทของตนในวันนี้เพื่อถ่วงดุลข้อมูลในสังคม เนื่องจากทุกวันนี้ข้อมูลจะเป็นเหลืองมากกว่า

สื่อมวลชนล้วนเห็นด้วยที่จะให้มีการทบทวนเรื่องสวัสดิการและสวัสดิภาพของสื่อมวลชน โดยเฉพาะการอบรมนักข่าวเกี่ยวกับการทำงานเมื่อสถานการณ์การทำงานเปลี่ยนไปพร้อมเห็นว่าควรเป็นหน้าที่ของสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย อย่างไรก็ตามในเรื่องเงินเดือนหรือผลตอบแทน ล้วนมองว่าเป็นเรื่องของแต่ละองค์กรที่จะจัดสรรให้

สื่อสร้างความแตกแยกหรือประสานความแตกแยก

สื่อมวลชนมองประเด็นนี้ออกเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งยอมรับว่าการทำงานของสื่อปัจจุบันมีส่วนสนับสนุนสร้างความแตกแยกทางสังคม เป็นตัวเร่งให้สังคมแตกแยก ส่วนที่สองก็รับกึ่งปฏิเสธโดยยอมรับว่า สื่อเสริมให้ขัดแย้งมากขึ้นแต่ทั้งนี้สื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ส่วนที่สาม ปฏิเสธและมองว่าสื่อกำลังทำหน้าที่รายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ข้อเท็จจริงก็คือ สังคมแตกแยกอยู่แล้ว เพียงแต่รายงานให้ประชาชนรับทราบ เป็นเรื่องที่ประชาชนไปตีความเองว่าจะคิดอย่างไร แต่ทั้งสามส่วนมองเหมือนกันว่า ต้นตอความแตกแยกมาจากนักการเมือง ส่วนประเด็นสื่อประสานความแตกแยก ส่วนใหญ่มอง

ในมุมเดียวกันว่า ไม่ใช่หน้าที่ของสื่อ สื่อไม่ได้มีหน้าที่ประสาน แต่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

จรรยาบรรณ

สื่อมวลชนทุกแขนงบอกว่า กองบรรณาธิการมีจรรยาบรรณในการทำงานที่จะไม่ไปละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและหมิ่นประมาทก่อให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียง โดยเฉพาะระมัดระวังเรื่องการลงข่าวเด็กและสตรีและภาพเกี่ยวกับเด็ก อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดข้อผิดพลาด ก็ยอมรับผิดและใช้วิธีการนำเสนอข่าวแก้ไข

การกำกับดูแลสื่อ

สื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยจะให้มีการกำกับดูแลสื่อโดยรัฐ แต่เห็นว่าควรมีการกำกับตนเองโดยสื่อ และที่สำคัญสื่อถูกกำกับโดยสังคมที่เป็นกลไกตลาดคือผู้บริโภคสื่ออยู่แล้ว ถ้าไม่ดีคนอ่านไม่ซื้อและมองว่าองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสื่อ ณ เวลานี้คือ เช่น สภาการหนังสือพิมพ์ถ้านำมาปรับโครงสร้างใหม่สามารถทำหน้าที่กำกับได้ดีโดยไม่จำเป็นต้องไปตั้งองค์กรอิสระขึ้นมากำกับดูแล ขณะเดียวกันเห็นด้วยที่จะให้มีการตรวจติดตามสื่อ (Media monitor) แต่ต้องเป็นอิสระจากรัฐ โดยมีเงินก้อนหนึ่งมาสนับสนุน หลายท่านเสนอว่าขายคลื่นของรัฐให้หมด เพื่อคืนอำนาจสู่ประชาชน แล้วเงินที่ได้จากการขายมาสนับสนุน media monitor ขณะที่เรื่องใบประกอบวิชาชีพ ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย บางรายมองว่าการมีใบประกอบวิชาชีพสื่อเท่ากับละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการสื่อสาร แต่ในกลุ่มของสื่อวิทยุชุมชนและเคเบิลท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการออกใบประกอบวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะจากคนทำสื่อ

สื่อดั้งเดิม คนทำสื่อเสนอว่า อันดับแรกที่รัฐควรจะทำคือ โครงสร้างสื่อ คือการเป็นเจ้าของกิจการสื่อ ที่วันนี้สื่อหลักคือโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงยังเป็นของรัฐ ทำให้การทำงานไม่มีเสรีภาพอยู่ภายใต้รัฐทั้งทางตรงและอ้อม และเมื่อขายแล้วนำรายได้ที่ได้มาตั้งเป็นกองทุนเพื่อสำหรับใช้ในองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อ ขณะที่สื่อสิ่งพิมพ์ถูกรวบงำโดยระบบทุนนิยมเพราะเป็นธุรกิจโดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ปัจจุบันเข้าตลาดหลักทรัพย์เป็นบริษัทมหาชน ทำให้การดำเนินธุรกิจยึดเรื่องผลประโยชน์เป็นหลัก เพราะต้องคำนึงถึงผลกำไรสำหรับผู้ถือหุ้น

สื่อใหม่ สื่อมวลชนเรียกร้องให้มีคณะกรรมการกสทช.โดยเร็ว เพื่อสื่อใหม่ทั้งสื่อออนไลน์วิทยุชุมชนและเคเบิลท้องถิ่น จะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่างๆ รวมทั้งเงินจากกองทุนที่จะมาสนับสนุนการดำเนินงาน

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นขององค์กรกำกับดูแลสื่อและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัยเรื่อง“**แนวทางการปฏิรูปสื่อในมุมมององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม**”ของชาติรี ได้ฟ้าพูลและ ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553

ชาติรี ได้ฟ้าพูลและยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553 ได้สรุปผลการวิจัยจากมุมมองขององค์กรกำกับดูแลสื่อ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคการเมือง กฎหมาย และองค์กรธุรกิจเอกชนด้านการสื่อสารที่น่าสนใจไว้รวม 5 ประเด็น ได้แก่ 1. เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ 2. กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว 3. ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ 4. จรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อมวลชน 5. การกำกับดูแลและการตรวจสอบ

1. เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่า สื่อมวลชนไทยมีเสรีภาพมากในปัจจุบัน บางท่านเห็นว่าสื่อมีเสรีภาพมากเกินไป โดยเฉพาะเสรีภาพในการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งทำให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็กและละเมิดความเป็นส่วนตัวมากเกินไป นอกจากนี้เนื้อหาในสื่อมักมีความรุนแรงมาก โดยเฉพาะเนื้อหาประเภทบันเทิงที่มีสัดส่วนเนื้อหามากกว่าเชิงสาระความรู้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความรุนแรงในสังคม

ยิ่งกว่านั้น บางสื่อยังขาดความเป็นกลาง มีการปลุกระดมหรือยั่วยุให้เกิดความแตกแยกในสังคม อีกทั้งขาดการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง แต่กลับเน้นความรวดเร็วในการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่าสาเหตุที่เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าว เนื่องจากสื่อมุ่งแสวงหากำไรจากการดำเนินงานนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกกลุ่มหนึ่งแม้จะมีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มแรก เห็นว่าสื่อมวลชนไทยในปัจจุบันยังถูกจำกัดเสรีภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากโครงสร้างอุตสาหกรรมสื่อ โดยเฉพาะสื่อวิทยุโทรทัศน์ “รัฐ” อันประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐและกองทัพ ยังเป็นเจ้าของสื่ออยู่นั่นเอง นอกจากนี้ สื่อยังถูกควบคุมผ่านภาคการเมืองและภาคธุรกิจ เช่น การให้สัมปทานธุรกิจเอกชนเข้ามาดำเนินงานกิจการวิทยุโทรทัศน์ หรือการเป็นผู้สนับสนุนรายการในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะเข้ามาควบคุมเนื้อหาในสื่อตลอดจนการใช้กฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพ

เนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่ายังขาดแคลนในสื่อมวลชนไทย ได้แก่ การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน การรายงานข่าวแบบเจาะลึก การให้ภูมิหลังของเหตุการณ์ รวมทั้งเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เนื้อหาที่มีความหลากหลายและตอบสนองแต่ละกลุ่มคนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักทางการตลาด

สำหรับบทบาทหน้าที่ของสื่อในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งบทบาทในการประสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่าสื่อสามารถแสดงบทบาทได้ โดยการใช้ความเป็นกลาง นำเสนอข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง ครบถ้วนด้วยความรับผิดชอบและมีจริยธรรม

2. กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นตรงกันว่า สื่อมวลชนปัจจุบันมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่รุนแรง โหดร้ายทารุณและมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการยุยง ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก ดูหมิ่นและเกลียดชัง โดยการทำหน้าที่บกพร่องไม่นำเสนอข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน ขาดการตรวจสอบข้อมูล การวางตัวไม่เป็นกลาง รวมทั้งขาดความรับผิดชอบต่อและจริยธรรม ซึ่งแนวคิดบทบาทหน้าที่และกระบวนการดำเนินงานของสื่อมวลชน ได้กำหนดขั้นตอนในการนำเสนอข่าวว่าจะต้องมีการวางแผนเสาะหาและรวบรวมข้อมูล ก่อนที่จะเรียบเรียงและนำเสนอข้อมูลด้วยความรับผิดชอบต่อ และไม่บิดเบือนความจริง ทั้งนี้ การที่ผู้ปฏิบัติงานสื่อไม่ทำตามขั้นตอนดังกล่าวถือว่าขาดความรับผิดชอบต่อและจริยธรรม

สำหรับการอ่านชมรายการเล่าข่าวทางวิทยุและโทรทัศน์นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่าไม่สามารถทดแทนการอ่านข่าวได้ เนื่องจากผู้เล่าข่าวมีการสอดแทรกความคิดเห็นเข้าไปในระหว่างการนำเสนอข่าวด้วย

แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านจะเห็นว่า การเล่าข่าวสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้ง่ายและดึงดูดความสนใจได้มากกว่า และหากผู้เล่าข่าวมีจิตสำนึกที่ดีก็จะเป็นกลางนั้น ในทางปฏิบัติแม้ว่าผู้เล่าข่าวจะมีจิตสำนึกหรือความเป็นกลางเพียงใดก็ตาม แต่การแทรกความคิดเห็นของผู้เล่าข่าวในข่าวหรือท้ายข่าว ก็ล้วนแต่เป็นการชี้นำและมีอิทธิพลต่อผู้รับสารไม่โดยทางตรงก็โดยทางอ้อม ซึ่งถือว่าขาดความเป็นกลางและบิดเบือนข้อเท็จจริง

นอกเหนือจากรายการเล่าข่าวแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ควรมีการรายงานข่าวแบบเจาะลึก การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน การให้ข้อมูลที่รอบด้านและภูมิหลังของเหตุการณ์ ขณะที่บางท่านเห็นว่าการรายงานข่าวแบบดั้งเดิมหรือการอ่านข่าว และการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องมาสัมภาษณ์ในรายการน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมมากกว่าการเล่าข่าว

สำหรับการอบรมหรือเตรียมความพร้อมให้กับผู้สื่อข่าว เมื่อต้องทำงานในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านเห็นด้วยที่จะต้องมีการอบรมหรือให้ความรู้ผู้สื่อข่าว รวมทั้งคุณค่าของข่าวในเรื่องความใหม่และสดนั้นไม่จำเป็นต้องไป ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวเอง โดยผู้ที่ควรมีหน้าที่ในการอบรมอาจแต่ละองค์กรข่าวเป็นผู้อบรมเอง หรือองค์กรวิชาชีพเป็นผู้อบรม

3. ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ

ประเด็นเกี่ยวกับความคุ้มครอง สวัสดิภาพและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ นั้นประกอบด้วย ปัญหาที่ผู้บริโภคว่าสารประทับตราสื่อที่น่าเชื่อถือข่าวสารในทางที่ไม่สอดคล้องกับความเห็นของผู้บริโภคข่าวสารว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามและวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าว รวมทั้งความคุ้มครอง สวัสดิภาพและสวัสดิการที่เหมาะสม ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า สื่อเองควรมีความเป็นกลางในการนำเสนอข่าวสาร ตระหนักถึงความรับผิดชอบในการทำงาน โดยผู้บริโภคว่าสารจะเข้าใจได้จากผลงานของสื่อ แต่อาจจะต้องอาศัยเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ด้วย

นอกจากนี้สื่อต้องมีความรู้อย่างแท้จริงในสิ่งที่จะรายงาน ไม่ให้ความสำคัญที่ความรวดเร็วในการนำเสนอเท่านั้น การแก้ปัญหามาจากให้องค์กรที่เป็นกลาง หรือองค์กรวิชาชีพทำหน้าที่ติดตามและรายงานสัดส่วนในการนำเสนอข่าวว่ามีความสมดุลหรือไม่ ซึ่งจะช่วยสื่อในการทำหน้าที่ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่า การที่สื่อเลือกข้างเพราะเป็นอุดมการณ์ของสื่อเองที่จะเลือกข้าง แต่ควรทำให้ผู้รับสารรู้เท่าทันสื่อและสามารถใช้วิจารณญาณในการบริโภคสื่อ

การอบรมผู้ปฏิบัติงานในการให้ความสำคัญกับความถูกต้อง มากกว่าความรวดเร็ว นั้น ทั้งความถูกต้องและรวดเร็วล้วนมีคุณค่าของข่าว การอบรมเรื่องความถูกต้องและรวดเร็ว นั้นไม่ควรอบรมเฉพาะผู้ปฏิบัติงานภาคสนามหรือผู้สื่อข่าวเท่านั้น เนื่องจากในกระบวนการทำงานของสื่อมวลชน แม้ผู้สื่อข่าวจะเป็นผู้แสวงหาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงเพื่อนำมารายงาน หากแต่ข้อมูลดังกล่าวจะได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในสื่อต่างๆ จะมีหัวหน้ากองบรรณาธิการเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจในท้ายที่สุด ดังนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริงจึงจำเป็นต้องอบรมระดับหัวหน้ากองบรรณาธิการ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดค่านิยมในการทำงานที่เน้นความถูกต้องมากกว่าความรวดเร็วอีกด้วย

สำหรับความคุ้มครองสวัสดิภาพและการมีสวัสดิการที่เหมาะสม สำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านมีความเห็นตรงกันว่า จะต้องให้ความสำคัญสวัสดิภาพแก่ผู้ปฏิบัติงาน และจัดหาสวัสดิการที่เหมาะสมแก่ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ เนื่องจากสื่อมวลชนทำงานด้วยความเสี่ยงสูง อีกทั้งมีผลกระทบต่อสังคมมากจึงควรได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดี โดยต้องพิจารณาทั้งผู้ปฏิบัติงานในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้วการจะให้สวัสดิการมาน้อยเพียงใด ต้องพิจารณาในหลายมิติประกอบกัน เช่น ระดับความเสี่ยงภัย ความเป็นบุคลากรของภาครัฐหรือภาคเอกชน โดยผู้ที่ทำหน้าที่หลักในการคุ้มครอง ได้แก่ องค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพสื่อ

4. จรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อมวลชน

ทางด้านของจรรยาแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า สื่อควรให้ความสำคัญอย่างมากในการรักษาจรรยาวิชาชีพและความรับผิดชอบ ปัจจุบันสื่อมีการนำเสนอภาพความรุนแรง

และเปิดเผยเอกลักษณ์บุคคล โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดเรื่องสิทธิเด็กที่เห็นว่า สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลในการชี้นำความคิด สร้างต้นแบบ และสร้างพฤติกรรมรูปแบบใหม่ๆ ให้กับเด็กและสังคม ปัจจุบันสถานการณ์เด็กในประเทศมีปรากฏอยู่ในมิติต่างๆ ทั้งด้านบวกและลบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา เด็กเร่ร่อน เด็กไร้สัญชาติ แรงงานเด็ก โสเภณีเด็ก ฯลฯ บางครั้งกระบวนการทำงานของสื่อมวลชนจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับเด็ก เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเด็ก ด้วยเหตุนี้ทำให้สื่อมวลชนต้องคำนึงถึงสิทธิที่เด็กพึงได้รับในทุกกรณี

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการร้องเรียนสื่อ หากสื่อนำเสนอเนื้อหาไม่ตรงตามข้อเท็จจริง หรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคล นำเสนอภาพข่าวที่สะท้อนความรุนแรงและโหดร้ายในสังคมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่า ควรเปิดช่องในการร้องเรียนให้มีความหลากหลายและสะดวกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งต้องให้ความสำคัญคุ้มครองผู้ร้องเรียนสื่อด้วย โดยปัจจุบันมีการร้องเรียนการทำงานของสื่อส่วนใหญ่ ได้แก่การละเมิดสิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชน และเนื้อหาที่มีความรุนแรง ไปเสีย

5. การกำกับดูแลและการตรวจสอบ

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลและการตรวจสอบการทำงานของสื่อนั้น แบ่งได้เป็นประเด็นย่อย คือ ความจำเป็นและแนวทางในการกำกับดูแลสื่อ การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ (Media Monitor) กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ การเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อ การจัดกลุ่มผู้ชม (Rating) ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ

ความจำเป็นและแนวทางในการกำกับดูแลสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่ามี ความจำเป็นในการกำกับดูแลสื่อ และผู้ที่จะมาทำหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อ ควรมาจากองค์กรวิชาชีพสื่อกำกับดูแลกันเอง อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนมากเห็นว่า นอกจากองค์กรวิชาชีพดูแลกันเองแล้ว ควรจะมีตัวแทนจากหลายภาคส่วนร่วมกัน หรือในองค์กรวิชาชีพสื่อนั้น ควรต้องมีตัวแทนจากภาคประชาชนเข้าไปเป็นกรรมการด้วย เพื่อป้องกันการช่วยเหลือพวกพ้อง โดยจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระปราศจากการควบคุมโดยรัฐ และปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน

ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอให้รัฐช่วย โดยการออกกฎหมายให้องค์กรสื่อต้องเข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพสื่อ เพื่อให้สามารถกำกับดูแลการทำงานสื่อได้อย่างแท้จริง เนื่องจากปัจจุบันองค์กรสื่อเข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพสื่อโดยสมัครใจ และเมื่อพบว่าองค์กรสื่อทำผิดจริยธรรมก็จะสามารถลงโทษได้ เพราะองค์กรสื่อมักลาออกจากการเป็นสมาชิกภาพ ทำให้องค์กรวิชาชีพสื่อไม่สามารถกำกับดูแลกันเองได้ ส่วนการกำกับดูแลสื่อใหม่สามารถทำได้โดยการสร้างการรู้เท่าทันสื่อ

ให้กับประชาชน และสร้างเครือข่ายผู้ใช้บริการร่วมกันตรวจสอบสื่อที่ขาดจริยธรรมและความรับผิดชอบ

การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นตรงกันว่า การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและด้วยเงื่อนไขในเชิงการบริหารจัดการทางธุรกิจ โดยมีข้อดี คือ ทำให้ธุรกิจลดต้นทุนในการผลิตลงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้คุ้มค่า และสามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปหลากหลายลักษณะ แต่ข้อเสียที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านกังวลเช่นเดียวกัน คือ จะทำให้เกิดการครอบงำทั้งในทางธุรกิจและในการครอบงำทางความคิด รวมทั้งสื่อที่มีกิจการข้ามสื่อมากจะทำให้กำหนดวาระข่าวสารได้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการรับรู้ของคนในสังคมได้

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักบางส่วนเห็นว่า การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อไม่เป็นปัญหาหากสื่อมีความรับผิดชอบต่อสังคมและมีจริยธรรม โดยผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอให้มีการควบคุมการเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อเฉพาะกลุ่มทุนขนาดใหญ่เท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ (Media Monitor)

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า ควรมีการตรวจสอบสื่อ แต่ผู้ที่จะมาทำหน้าที่ดังกล่าว ควรมีความรู้ความสามารถและมีความโปร่งใส นอกจากนี้ควรจะเปิดโอกาสให้หลายๆ ภาคส่วนเข้ามาทำงานหน้าตรวจสอบสื่อ แต่ผู้ที่จะมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบสื่อน่าจะเป็นประชาชนผู้บริโภคสื่อเอง โดยรัฐไม่ควรทำหน้าที่ตรวจสอบสื่อ

กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านเห็นว่า ควรให้สมาคมวิชาชีพสื่อเป็นผู้รับผิดชอบในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่ากลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อที่เหมาะสมควรต้องสร้างกลไกให้ครอบคลุมทั้งในด้านของเนื้อหา (เนื้อหาที่ถูกต้อง ไม่ทำให้เกิดเสียชื่อเสียง ละเมิดความเป็นส่วนตัว สิทธิมนุษยชน ความรุนแรงและโป๊เปลือย) การประกอบธุรกิจ การตรวจสอบและร้องเรียน โดยต้องสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เสริมหนุนด้วยภาควิชาการและภาควิชาชีพ ซึ่งการช่วยให้ภาคประชาชนมีความรู้เท่าทันสื่อเป็นสิ่งสำคัญในการคุ้มครองผู้บริโภคในอีกทางหนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอให้ใช้กลไกทางกฎหมายควบคู่กับกลไกทางจริยธรรม หากสื่อกระทำผิดต้องมีการลงโทษทั้งทางกฎหมายและทางสังคม

การเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า การเพิ่มบทบาทของภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาของสื่อนั้นเป็นสิ่งที่ เพราะประชาชนจะเป็นผู้กำหนดทิศทางของสังคมและยังสามารถตรวจสอบเนื้อหาสื่อให้มีความเหมาะสมอีกด้วย นอกจากการมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาแล้ว ภาคประชาชน

ควรมีบทบาทในการกำกับดูแลและเฝ้าระวัง การจะทำให้ภาคประชาชนมีความเข้มแข็งต้องสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้กับภาคประชาชน

การจัดกลุ่มผู้ชม (Rating)

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ให้ความเห็นต่อระบบการจัดกลุ่มผู้ชมรายการโทรทัศน์ (Rating) ว่าทำได้ในระดับของการให้คำแนะนำผู้ชมรายการว่าเหมาะสมกับระดับอายุใด แต่หากจะให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ควรจะต้องพิจารณาการจัดสรรช่วงเวลาของรายการทางโทรทัศน์ด้วย โดยผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอเพิ่มเติมอีกด้วยว่า ต้องมีการเพิ่มช่องทางในการตอบสนองให้สามารถส่งต่อข้อมูลไปยังผู้กำหนดนโยบายและผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง

ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิด การออกใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพสื่อ เนื่องจากเป็นหลักประกันการทำงานของสื่อว่าจะมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เสนอให้องค์กรวิชาชีพสื่อเป็นผู้ออกใบอนุญาต บางท่านเสนอว่าควรเป็นองค์กรอิสระที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่าการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อไม่ได้เป็นหลักประกันว่าสื่อจะทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อ ในทางกลับกันจะเป็นช่องทางให้รัฐเข้ามากำกับดูแลสื่อ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า กฎหมายที่มีในปัจจุบันมีเพียงพอที่จะใช้กำกับดูแลสื่อแล้ว หากแต่ปัญหาส่วนใหญ่อยู่ที่ขาดการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งจะเห็นว่ากฎหมายที่มีในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสื่อ นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่า กฎหมายในปัจจุบันบางมาตราเป็นอุปสรรคต่อการทำหน้าที่สื่อ เช่น พรบ.คอมพิวเตอร์ที่ให้อำนาจในการปิดสื่อได้ ทั้งที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่าไม่สามารถปิดสื่อได้ หรือกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ที่ทำให้บางกลุ่มใช้เป็นประเด็นในการเคลื่อนไหวทางการเมือง รวมถึง พรก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ที่ให้อำนาจรัฐบาลอย่างกว้างขวางมากเกินไป ตลอดจนกฎหมายหมิ่นประมาทโดยสื่อ ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอให้คงเหลือเพียงความผิดทางแพ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว

เป็นที่น่าสังเกตว่า กฎหมายบางมาตราที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอให้มีการปรับปรุงนั้น เกี่ยวข้องโดยตรงกับการควบคุมสื่อ หลายท่านเห็นว่าอาจจะถูกรัฐใช้เป็นช่องทางในการควบคุมสื่อที่ไม่ตอบสนองนโยบายหรือความต้องการของรัฐ ซึ่งกระทบต่อการทำหน้าที่อย่างเที่ยงตรงของสื่อ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- หัวใจสำคัญของการปฏิรูปสื่อ คือ ความเข้มแข็งของภาคประชาชนที่จะมีวิจรณญาณและรู้เท่าทันสื่อ

- สื่อควรมีความรับผิดชอบต่อในการเสนอข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น โดยต้องมีความเป็นกลางในการนำเสนอ และไม่ควรเน้นข่าวเชิงเร้าอารมณ์
- การปฏิรูปสื่อจะประสบความสำเร็จต้องเริ่มจากผู้นำในสังคม และต้องให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มิใช่กำหนดโดยผู้มีอำนาจหรือจากชนชั้นปกครอง
- สื่อควรพัฒนาวิธีการหาข้อมูลและใช้ข้อเท็จจริงในการทำงานมากขึ้น อย่าเน้นเพียงการพัฒนาในเชิงเทคนิคและอุปกรณ์เท่านั้น
- รัฐควรสนับสนุนสื่อทางเลือกเพิ่มมากขึ้น เช่น สื่อคล้าย BBC ที่นอกจากจะได้รับเงินสนับสนุนจากผู้ชมแล้ว ยังได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐสภา มิใช่รัฐบาล หรืออาจมีการตั้งกองทุนสนับสนุนการดำเนินงาน
- ปฏิรูปโครงสร้างสื่อ โดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ควรจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่และยกเลิกการให้สัมปทานจากกองทัพและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งรัฐไม่ควรเป็นเจ้าของสื่อ แต่ควรกำหนดกติกาบางอย่างร่วมกันกับภาคส่วนต่างๆ ในสังคม
- ควรมีองค์กรวิชาชีพสื่อที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อตนเองให้บังเกิดผลอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ในองค์กรวิชาชีพสื่อควรมีองค์ประกอบของภาคประชาชนและภาคอื่นๆ เข้ามาด้วย โดยเน้นสัดส่วนของภาคประชาชน
- ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตรนิติศาสตร์ในระดับปริญญาตรี เพราะผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อควรมีความรู้หลากหลายด้าน จึงควรเปิดโอกาสให้คนที่จบจากสาขาต่างๆ มาเข้ารับการอบรมและสอบ เพื่อเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อเช่นเดียวกับการสอบเนติ-บัณฑิต
- เร่งพัฒนาบุคลากรด้านนิติศาสตร์และประชาชนในสังคม ให้มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และความรู้เท่าทันสื่อ รวมทั้งการปลูกฝังจริยธรรมให้สมาชิกทุกส่วนในสังคม
- พัฒนาระบบการยุติธรรมให้รวดเร็วและเด็ดขาด ลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรวดเร็ว และต้องไม่เสียความเป็นธรรม จึงจะช่วยป้องกันปัญหาจริยธรรมสื่อได้
- ต้องปฏิรูปผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ โดยให้การศึกษาและปลูกฝังจิตสำนึก ทั้งในการทำบทบาทหน้าที่และจรรยาวิชาชีพ มิใช่ทำตามนายทุนหรือเจ้าของสื่อ โดยต้องมีองค์กรกลางที่มีองค์กรวิชาชีพสื่อ เพราะองค์กรวิชาชีพสื่อไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้
- การกำกับดูแลสื่อควรกำกับดูแลในด้านคุณภาพของผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อ
- การกำกับดูแลสื่อใหม่มีความจำเป็น เพราะสื่อใหม่จะมีอิทธิพลมากขึ้นทุกขณะ และจะมีปริมาณมากกว่าสื่อกระแสหลัก ประเด็นสำคัญ คือ สื่อใหม่ที่เกิดขึ้นนี้มีได้อยู่ใน

รูปขององค์กรสื่อ อาจตั้งอยู่ในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้ สื่อเหล่านี้เมื่อกระทำ
ความผิดใดๆ ไม่สามารถดำเนินคดีได้เพราะกฎหมายไม่สามารถบังคับได้

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นขององค์กรวิชาชีพสื่อจากงานวิจัยเรื่อง“การปฏิรูปสื่อกับ
บทบาทขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ” ของ พิงรอรัง รามสูตรและคณะ, 2553

ผู้แทนจากองค์กรวิชาชีพสื่อได้เสนอแนะว่าการกำกับดูแลสื่อในประเทศไทยให้มี
ประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ควรจะได้รับความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
โดยเน้นถึงบทบาทขององค์กรวิชาชีพสื่อ องค์กรสื่อ และบทบาทของภาคประชาชน

ข้อเสนอแนะต่อองค์กรวิชาชีพสื่อ

ผู้แทนจากองค์กรวิชาชีพสื่อได้เสนอแนะแนวทางในการเพิ่มความเข้มแข็ง และบทบาทในการ
กำกับดูแล รวมถึงแนวทางในการดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพสื่อ ว่าควรจะทำให้มีความสำคัญกับประเด็น
ต่างๆ ดังนี้คือ

- การเพิ่มการกำกับดูแลที่มีบทลงโทษที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม
- การปรับปรุงคุณภาพเนื้อหาของผู้ให้บริการสื่อ
- การนำเสนอข่าวสารโดยปลอดจากการแทรกแซงหรือการครอบงำทางการเมือง

การเพิ่มการกำกับดูแลที่มีบทลงโทษที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

ผู้แทนจากองค์กรวิชาชีพมองว่าส่วนหนึ่งที่องค์กรมีภาพลักษณ์ที่ไม่น่าเชื่อถือ และไม่มีอำนาจ
ในการกำกับดูแลในเชิงรูปธรรมที่เห็นผลชัดเจน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะข้อบังคับหรือกฎ กติกาต่างๆ ที่ได้
ตั้งขึ้น ไม่มีบทลงโทษที่เด็ดขาดสำหรับผู้ที่จะผิดข้อบังคับเหล่านั้น ดังนั้น แนวทางหนึ่งที่องค์กรวิชาชีพ
สื่อควรปรับปรุงเพื่อให้บทบาทในการกำกับดูแลตนเองมีความเข้มแข็งขึ้น คือ การสร้างบทลงโทษที่มี
ความเด็ดขาดชัดเจน และนำแนวทางนั้นไปดำเนินการจริง

การปรับปรุงคุณภาพเนื้อหาของผู้ให้บริการสื่อ

ผู้แทนจากองค์กรวิชาชีพมองว่า หากไม่ต้องการให้ภาครัฐเข้ามาแทรกแซงต่อการนำเสนอ
เนื้อหาและการทำหน้าที่สื่อแล้ว ผู้ให้บริการควรจะมีการปรับปรุงการนำเสนอเนื้อหาของตนให้มี
คุณภาพ และมีเนื้อหาที่ตอบสนองความต้องการของผู้ชมในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบ
ต่อสังคมควบคู่กันไปด้วย

สื่อมวลชนไม่ควรนำเสนอข่าวสารในลักษณะของการเป็นสื่อการเมือง

กล่าวคือ ไม่ควรเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ควรนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเป็นจริง และ
ปลอดจากการแทรกแซงหรือการครอบงำทางการเมือง โดยเฉพาะในสื่อเคเบิล และสื่อทางเลือก

ข้อเสนอแนะต่อองค์กรวิชาชีพสื่อในเรื่องสิทธิเสรีภาพ จรรยาบรรณ และการคุ้มครองสวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการทำงานของสื่อ

ในประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพ จรรยาบรรณ และการคุ้มครองสวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการทำงานของสื่อ ผู้แทนองค์กรวิชาชีพสื่อได้เสนอแนะปัญหาและข้อจำกัดในการดำเนินงาน ดังนี้

- การขาดการให้ความรู้แก่สื่อมวลชนในการปฏิบัติงานข่าวในพื้นที่ที่เสี่ยงอันตราย
- องค์กรสื่อที่สังกัดควรจะมีบทบาทมากกว่าในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ จรรยาบรรณ และการคุ้มครองสวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการทำงานของสื่อ
- ความขาดแคลนด้านทรัพยากรขององค์กรวิชาชีพสื่อ

ข้อเสนอแนะต่อองค์กรสื่อ

องค์กรสื่อถือเป็นภาคส่วนที่มีเป็นเหมือนกลไกสำคัญในระบบสื่อสารมวลชน ดังนั้น หากต้องการปฏิรูป และยกระดับมาตรฐานทางวิชาชีพซึ่งรวมถึงการเพิ่มความเข้มแข็งของการกำกับดูแลตนเองของสื่อแล้ว

- การให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน

ข้อเสนอแนะต่อภาคประชาชน

- บทบาทสำคัญในการช่วยให้เกิดการกำกับดูแลของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพคือ การแสดงท่าทีต่อการปฏิบัติงานของสื่อของภาคประชาชน หรือผู้บริโภคและใช้สื่อตนเอง อาทิ การไม่สนับสนุนสื่อที่ทำหน้าที่ไม่เหมาะสม การร้องเรียนเมื่อสื่อนำเสนอข่าวผิดพลาด หรือกระทำผิดจรรยาบรรณของสื่อ

ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐหรือองค์กรกำกับดูแลของภาครัฐ

ผู้แทนจากองค์กรวิชาชีพสื่อได้มีข้อเสนอแนะต่อภาครัฐและองค์กรการกำกับดูแลของภาครัฐในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนและการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ว่ามีประเด็นที่ควรให้ความสำคัญ ดังนี้ 1. การคำนึงถึงเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมต่อสื่อ 2. การผลักดันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน และการประกันสิทธิเสรีภาพในการทำงานของสื่อมวลชน 3. การให้การสนับสนุนสื่อภาคประชาชนและการเปิดพื้นที่สื่อให้กับคนทุกกลุ่ม 4. ความเหลื่อมล้ำในการกำกับดูแลสื่อแต่ละประเภท 5. การจัดตั้งองค์กรอิสระ หรือหน่วยงานอิสระในการทำหน้าที่สื่อเพื่อสื่อสารกับประชาชน และ 6. การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนนิเทศศาสตร์ให้ผลิตผู้ประกอบการวิชาชีพที่มีคุณภาพ

การคำนึงถึงเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมต่อสื่อ

- ความเป็นเจ้าของสื่อ ที่ตัวแทนองค์กรวิชาชีพสื่อมองว่ารัฐควรเลิกเป็นเจ้าของสื่อ และเปิดให้ภาคเอกชนและประชาชนเข้ามาแข่งขันกันอย่างเสรี
- บทบาทของภาครัฐและองค์กรกำกับดูแลของรัฐในการกำกับดูแลเนื้อหาที่นำเสนอผ่านสื่อ ตัวแทนองค์กรวิชาชีพสื่อมองว่ารัฐควรจะปลดปล่อยสื่อให้เป็นอิสระ และเน้นกลไกในการกำกับดูแลตนเองของสื่อ ให้สื่อมีเสรีภาพเต็มที่ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร

การผลักดันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน และการประกันสิทธิเสรีภาพในการทำงานของสื่อมวลชน

ระบบสื่อมวลชนที่ยังมีความไม่เป็นระเบียบอยู่ในปัจจุบันส่วนหนึ่งเป็นเพราะการขาดกฎหมายที่ชัดเจนที่ใช้ในการกำกับดูแล และคุ้มครองการทำงานของสื่อมวลชน เรื่องทางกฎหมายนี้มีประเด็นที่ตัวแทนองค์กรวิชาชีพสื่อหยิบยกมากล่าวถึงด้วยกัน 2 ประเด็น คือ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ที่ยังอยู่ในกระบวนการการสรรหากรรมการ กสทช. ทั้ง 11 คน ตามที่กฎหมายกำหนด และประเด็นที่สองคือ กฎหมายที่ยังไม่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่อยู่ในลักษณะของสื่อหลอมรวม

การให้การสนับสนุนสื่อภาคประชาชนและการเปิดพื้นที่สื่อให้กับคนทุกกลุ่ม

สื่อหลักหรือสื่อขนาดใหญ่ในประเทศไทยผูกขาดอยู่กับเจ้าของเพียงไม่กี่ราย และด้วยการผูกขาดการเป็นดำเนินงานในสื่อขนาดใหญ่มาเป็นเวลานานนี้ทำให้ผู้ประกอบการสังคมนิคมวิทยุภาพกรในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินทุน บุคลากร และอุปกรณ์เครื่องมือ ไร้เป็นจำนวนมาก ทำให้ตัวแทนองค์กรวิชาชีพมองว่าสื่อขนาดเล็กกรายใหม่ที่จะเข้ามาแบ่งปันพื้นที่สื่อนี้ทำได้ยาก เนื่องจากเป็นสื่อขนาดเล็กที่มีเริ่มประกอบการมาไม่นาน ยังไม่มีการสะสมทุนเพียงพอจะแข่งขันกับสื่อใหญ่ในตลาด รวมถึงสื่อภาคประชาชนที่ยังขาดทรัพยากรและทักษะในการประกอบการวิชาชีพสื่อ ดังนั้น การจะกล่าวถึงการแข่งขันการอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมของผู้ประกอบการย่อมเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ดังนั้น รัฐควรจะมีมือเข้ามาสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือสื่อขนาดเล็กและสื่อภาคประชาชนให้สามารถยืนได้ เพื่อพัฒนาการดำเนินการให้เข้มแข็งพอที่จะแข่งขันกับสื่อขนาดใหญ่ได้ต่อไป

ความเหลื่อมล้ำในการกำกับดูแลสื่อแต่ละประเภท

ตัวแทนองค์กรวิชาชีพสื่อมองว่ากฎหมายที่ใช้ในการกำกับดูแลสื่อแต่ละประเภทยังมีมาตรฐานที่ไม่เท่าเทียมกันในการเข้าเป็นเจ้าของและดำเนินการ ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีของพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ ที่เอื้อต่อการเป็นเจ้าของสื่อ และดำเนินการพิมพ์สิ่งพิมพ์เผยแพร่ ในขณะที่สื่อวิทยุโทรทัศน์ การเข้าเป็นเจ้าของและการขอใบอนุญาตในการดำเนินกิจการเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและซับซ้อนมากกว่า

การจัดตั้งองค์กรอิสระ หรือหน่วยงานอิสระในการทำหน้าที่สื่อเพื่อสื่อสารกับประชาชน

ตัวแทนองค์กรวิชาชีพได้ให้ความเห็นไว้ว่า ควรจะมีการจัดตั้งองค์กรสื่อที่เป็นอิสระจากภาครัฐ กลุ่มทุน และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในการทำหน้าที่เป็นองค์กรสื่อสารสาธารณะในการนำเสนอข่าวสารที่เข้าถึงประชากรหลักของประเทศ นอกเหนือจากคนชนชั้นกลาง หรือคนที่อาศัยในเขตเมือง ซึ่งแตกต่างจากสถานีทีวีไทยที่ลักษณะและแนวทางการดำเนินงานไม่ได้อยู่ในลักษณะที่คาดหวังไว้

การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนนิเทศศาสตร์ให้ผลิตผู้ประกอบการวิชาชีพที่มีคุณภาพ

การเรียนการสอนถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการวางรากฐานทางด้านความคิดและจริยธรรมให้กับนักศึกษาผู้ซึ่งจะจบการศึกษาออกมาประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต่อไป ดังนั้น ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนที่ปลูกฝังความคิดและจริยธรรมในการทำหน้าที่สื่อมวลชนที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับผู้เรียน เพื่อผลิตผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อที่ดีในอนาคตต่อไป

4. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากงานวิจัยเรื่อง **“การปฏิรูปสื่อ: ความคิดเห็นของนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชน”** ของอัศวิน เนตรโพธิ์แก้วและคณะ, 2553 โดยเก็บข้อมูลจากนักวิชาการ ด้านนิเทศศาสตร์ฯ ทั่วประเทศจำนวน 50 ท่าน ระหว่างเดือนกรกฎาคม-พฤศจิกายน พ.ศ.2553 รวมทั้งรับฟังข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากนักวิชาการอีก 10 ท่าน สามารถแบ่งข้อสรุปได้ ดังนี้

(ก) **สื่อมวลชน** – การทำหน้าที่ในปัจจุบันยังไม่ได้เท่าที่ควร โดยเฉพาะการประสานส่วนต่างๆ ของสังคม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง เหตุเพราะนโยบายเน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลัก และบ้างก็ถูกแทรกแซงจากอำนาจทางการเมือง ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา นั้น สื่อมวลชนควรทำหน้าที่ “ประสานสังคม” โดยทำหน้าที่เป็นเวทีกลางในการให้คนกลุ่มต่างๆ เข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนนำเสนอข่าวที่เป็นกลาง และไม่ตอกย้ำความขัดแย้ง นอกจากนี้ เรื่องสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวในพื้นที่เสี่ยง

ควรมีมาตรการคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษด้วย เช่น การประกันภัย และควรมีอุปกรณ์ในการป้องกันอันตรายขณะปฏิบัติหน้าที่ เช่น เสื้อเกราะ หมวกนิรภัย เป็นต้น

เรื่องการทำกับดักสื่อมวลชนมี 4 แนวทาง คือ 1) ควบคุมตนเอง 2) ควบคุมโดยองค์กรอิสระ 3) ควบคุมโดยภาคประชาชน 4) ควบคุมโดยรัฐ สำหรับสื่อมวลชนที่ควรสนใจเป็นพิเศษ คือ สื่อโทรทัศน์ เช่น เนื้อหาโฆษณาแฝง ข้อความสั้น (SMS) ขณะที่ผู้ปฏิบัติงานสื่อเอง ควรถูกตรวจสอบได้เช่นกัน ข้อเสนอแนะต่อสื่อมวลชน ควรทบทวนหลักการที่มีอยู่แล้วให้ปฏิบัติได้จริง อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

(ข) สื่อชุมชน – ปัญหาในระดับปฏิบัติงานของวิทยุชุมชน เคเบิลทีวีและทีวีดาวเทียมมีบ้าง เช่น การนำเสนอข่าวสารมิดีเน้นไปที่ข่าวสารในการพัฒนาชุมชน แต่กลับเสนอข่าวสารที่น่าไปสู่ความขัดแย้ง เป็นต้น ในด้านจริยธรรม จรรยาบรรณก็ยังไม่ชัดเจน ขาดความเป็นมืออาชีพ อย่างไรก็ตาม รัฐไม่ควรใช้อำนาจปิดสื่อชุมชน

สำหรับการควบคุม ตรวจสอบ มีการเสนอไว้ 4 แนวทาง 1) เน้นการควบคุมตนเอง โดยภาคประชาชนและภายในชุมชน 2) การควบคุมโดยองค์กรอิสระ 3) ควบคุมโดยภาครัฐ 4) โดยประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ซึ่งแนวทางที่ 4 น่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุด ข้อเสนอแนะต่อสื่อชุมชน ต้องเริ่มจากการมีเจ้าภาพรับผิดชอบอย่างชัดเจนเพื่อร่างหลักการปฏิบัติงาน ควรมีหน่วยงานเข้ามาเป็นเจ้าภาพขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ และกำหนดหลักจริยธรรมที่บังคับใช้ได้จริงอย่างเท่าเทียม

(ค) สื่อใหม่ สื่อสังคมออนไลน์ – สื่อประเภทนี้มีเสรีภาพสูงและยากแก่การปิดกั้น กระบวนการทำงานง่าย สะดวก และรวดเร็ว การนำเสนอข่าวสารมิดีทั้งสร้างสรรค์ และทำลาย ดังนั้น จรรยาบรรณ และจริยธรรม คุณธรรมในการใช้งาน จึงจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังแก่ผู้ใช้ ทุกเพศ ทุกวัยอย่างกว้างขวาง โดยมีหน่วยงานหรือองค์กรรับผิดชอบอย่างจริงจัง ตลอดจนโรงเรียนและพ่อแม่ผู้ปกครองช่วยกันดูแลส่งเสริมด้วย

เรื่องการควบคุม กำกับดูแลนั้น ควรทำ 2 ส่วน คือ 1) ผู้ให้บริการเว็บไซต์ 2) ผู้ใช้บริการ แต่ควรเริ่มจากการให้ความรู้ ความเข้าใจ และให้ใช้อินเทอร์เน็ตอย่างมีคุณธรรมและสร้างสรรค์ สำหรับหน่วยงาน หรือองค์กรที่จะรับผิดชอบ มีการเสนอไว้ 4 แนวทาง ได้แก่ 1) เน้นการควบคุมตนเอง โดยภาคประชาชนและภายในชุมชน 2) การควบคุมโดยองค์กรอิสระ 3) ควบคุมโดยภาครัฐ 4) ประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ข้อเสนอแนะ ควรปลูกฝังจิตสำนึกและจริยธรรมผ่านทางสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา

อัศวิน เนตรโพธิ์แก้วและคณะ, 2553 ได้สรุปข้อเสนอแนะจากกลุ่มนักวิชาการนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชน ดังต่อไปนี้

(ก) ปฏิรูปสื่อมวลชน

กลุ่มนักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชน ให้ทัศนะว่าการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในปัจจุบันยังทำหน้าที่ได้ไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะหน้าที่การประสานส่วนต่างๆ ของสังคม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง เหตุเพราะนโยบายขององค์กรสื่อเน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลัก และบ้างก็ถูกแทรกแซงจากอำนาจทางการเมือง จึงขาดเสรีภาพในการทำหน้าที่

ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหานี้ กลุ่มนักวิชาการเสนอว่าสื่อมวลชนควรทำหน้าที่ “ประสานสังคม” โดยทำหน้าที่เป็นเวทีกลางในการให้คนกลุ่มต่างๆ เข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนนำเสนอข่าวที่เป็นกลาง และไม่ตอกย้ำความขัดแย้ง นอกจากนี้เรื่องสวัสดิภาพและความปลอดภัยของคนทำสื่อในพื้นที่เสี่ยงก็เป็นเรื่องสำคัญ กลุ่มนักวิชาการฯ เสนอว่า ในระดับนโยบาย ควรมีมาตรการคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษให้ผู้สื่อข่าวในพื้นที่เสี่ยงภัย เช่น ประกันภัย ประกันชีวิต เงินกองทุนต่างๆ หรือการฝึกอบรมการทำข่าวในพื้นที่เสี่ยงภัย เป็นต้น ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์กรสื่อ ควรเป็นเจ้าภาพหยิบยกมาอภิปราย เพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป สำหรับในระดับปฏิบัติงานก็ควรมีอุปกรณ์ในการป้องกันอันตราย เช่น หมวกนิรภัย เสื้อเกราะกันกระสุน เป็นต้น

ในประเด็นจรรยาบรรณวิชาชีพและจริยธรรม สื่อมวลชนมีองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบทั้งจากภายใน ภายนอกกำกับดูแลอย่างชัดเจนแล้ว เพียงแต่ในระดับของการปฏิบัติ ควรมีการบังคับใช้อย่างเข้มงวด จะมีรายละเอียดปลีกย่อย เช่น การนำเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสม การละเมิดสิทธิผู้อื่น ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการปลูกฝังจริยธรรม และจรรยาบรรณแก่คนทำสื่ออย่างต่อเนื่อง เช่น มีโรงเรียนอบรม ขณะเดียวกันสถาบันการศึกษา ควรมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมอย่างเข้มข้น เป็นต้น

เรื่องการทำกับดักสื่อมวลชนนั้นมี 4 แนวทาง คือ (1) ควบคุมตนเอง (2) ควบคุมโดยองค์กรอิสระ (3) ควบคุมโดยภาคประชาชน (4) ควบคุมโดยรัฐ สำหรับสื่อมวลชนที่ควรสนใจเป็นพิเศษ คือ สื่อโทรทัศน์ เช่น เนื้อหาโฆษณาแฝง ข้อความสั้น (SMS) ที่ส่งเข้ามาในรายการต่างๆ และผู้ปฏิบัติงานสื่อเอง ควรถูกตรวจสอบได้ ทั้งเรื่องการเงิน เรื่องส่วนตัว เป็นต้น

(ข) ปฏิรูปสื่อชุมชน

สื่อชุมชนเกิดขึ้นจาก 2 ปัจจัยหลัก คือ (1) รัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540 และ (2) การพัฒนาของเทคโนโลยี ทำให้เกิดสื่อเพื่อชุมชนขึ้นมามากมาย บ้างก็ดำเนินไปตามปรัชญาของสื่อชุมชน แต่ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและธุรกิจ รากเหง้าของปัญหานี้อยู่ที่การบริหารจัดการ

ซึ่งขาดเจ้าภาพที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนมารับผิดชอบ ตั้งแต่ใบอนุญาตการดำเนินงาน การตรวจสอบการทำงาน ฯลฯ สื่อชุมชนจึงบิดเบือนไปจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ปัญหาของสื่อชุมชนในระดับปฏิบัติงานยังมีอยู่บ้าง เช่น การนำเสนอข่าวสารมิได้เน้นไปที่ข่าวสารในการพัฒนาชุมชน แต่กลับเสนอข่าวสารที่นำไปสู่ความขัดแย้ง เป็นต้น ในด้านจริยธรรม จรรยาบรรณก็ยังไม่ชัดเจน ขาดความเป็นมืออาชีพ เพราะความรู้ความเข้าใจในการทำงานข่าวยังไม่เพียงพอ แต่อย่างไรก็ตาม รัฐไม่ควรใช้อำนาจไปปิดสื่อชุมชน เพราะจะนำไปสู่ความขัดแย้งที่ร้ายลึก และขยายวงออกไป

สำหรับการควบคุม ตรวจสอบมีการเสนอไว้ 4 แนวทาง (1) เน้นการควบคุมกันเอง โดยภาคประชาชนและภายในชุมชน (2) การควบคุมโดยองค์กรอิสระ (3) ควบคุมโดยภาครัฐ (4) โดยประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ซึ่งแนวทางที่ 4 น่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุด

(ค) ปฏิรูปสื่อใหม่ เครือข่ายสังคมออนไลน์

สื่อเว็บไซต์ เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นผลจากการพัฒนาเทคโนโลยีโดยตรง ในแง่ของเสรีภาพนั้น สื่อประเภทนี้มีเสรีภาพสูงและยากแก่การปิดกั้น กระบวนการทำงานข่าวมีความง่าย สะดวก และรวดเร็วขึ้น การนำเสนอข่าวสารมีทั้งสร้างสรรค์ และทำลาย ผู้ใช้จึงต้องมีสติอย่างยิ่งในการเลือกรับข่าวสาร

เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่มีเสรีภาพมาก เมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ ดังนั้นจรรยาบรรณ และจริยธรรม คุณธรรมในการใช้งาน จึงจำเป็นสำหรับการกำกับผู้ใช้สื่อ สิ่งเหล่านี้จะต้องได้รับการปลูกฝังแก่ผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตทุกเพศ ทุกวัยอย่างกว้างขวาง โดยมีหน่วยงานหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบ ขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าวอย่างจริงจัง ตลอดจนโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ควรแทรกเรื่องจริยธรรมในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการเรียนการสอน รวมไปถึงสถาบันศาสนา สถาบันครอบครัว โดยพ่อแม่ ผู้ปกครองก็ควรปลูกฝังให้เยาวชนใช้สื่ออย่างมีคุณธรรมด้วย

เรื่องการควบคุม กำกับดูแลสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น สิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง คือการปิดเว็บไซต์ หากมีการควบคุมก็ควรทำ 2 ส่วน คือ (1) ผู้ให้บริการเว็บไซต์ต่างๆ (2) ผู้ใช้บริการ แต่วิธีที่ดีที่สุด ควรเริ่มจากการให้ความรู้ ความเข้าใจ และให้ใช้อินเทอร์เน็ตอย่างมีคุณธรรมและสร้างสรรค์

สำหรับหน่วยงาน หรือองค์กรที่จะรับผิดชอบหน้าที่ดังกล่าว มีการเสนอไว้ 4 แนวทาง ได้แก่ (1) เน้นการควบคุมกันเอง โดยภาคประชาชนและภายในชุมชน (2) การควบคุมโดยองค์กรอิสระ (3) ควบคุมโดยภาครัฐ (4) โดยประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ซึ่งแนวทางที่ 4 น่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุด

สำหรับในส่วนสุดท้ายนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอภาพรวมของการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางในการปฏิรูปสื่อทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ สื่อมวลชน สื่อชุมชน และสื่อใหม่ในรูปแบบตาราง ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

แนวทางแก้ไข ต่อสภาพปัญหา	การปฏิรูปสื่อแยกตามประเภท		
	(ก) สื่อมวลชน	(ข) สื่อชุมชน	(ค) สื่อใหม่
1. เสรีภาพ	ควรปฏิรูปความเป็นเจ้าของสื่อจากรัฐสู่ประชาชนอย่างแท้จริง	ควรมีเจ้าภาพรับผิดชอบในการบริหารจัดการในการก่อตั้งที่ชัดเจน เช่น การออกใบอนุญาต หลักการ เนื้อหา โฆษณา รายได้	ปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรมในการใช้งาน
2. บทบาทภาระหน้าที่	บทบาทที่ยากเห็นในปัจจุบัน (1) ประสานสังคม (2) เป็นเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	รับใช้ชุมชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	สร้างแนวทางที่ชัดเจน
3. ความรับผิดชอบ	ควรมีแนวทางปลูกฝังจริยธรรม ความเป็นมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง	รับผิดชอบต่อชุมชน	ปลูกฝังความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในการใช้งาน
4. กระบวนการขั้นตอนการทำข่าว	ควรกลั่นกรอง/ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวอย่างรอบด้าน	มีการอบรมการทำงานด้านข่าวจากสื่อมืออาชีพ	ทำงานข่าวโดยคำนึงถึงและรับผิดชอบต่อส่วนรวมกำกับโดยคุณธรรม
5. การนำเสนอเนื้อหา /ข่าวสาร	นำเสนอเนื้อหาที่มีสาระและควรมีมาตรการควบคุมโฆษณาแฝง SMS เสนอข่าวตามความจริง	เกษตร สังคม วัฒนธรรม ในชุมชนนั้น เนื้อหาในท้องถิ่น	ให้ความรู้แก่ประชาชนในการเสพสื่อ ตรวจสอบข่าวสารจากหลายแหล่งข่าวก่อนเชื่อ

แนวทางแก้ไข ต่อสภาพปัญหา	การปฏิรูปสื่อแยกตามประเภท		
	(ก) สื่อมวลชน	(ข) สื่อชุมชน	(ค) สื่อใหม่
6. ความ คุ้มครอง/ สวัสดิ ภาพในการ ปฏิบัติงาน	ระดับนโยบาย อบรมการ ทำข่าวในพื้นที่เสี่ยงภัย ควรมีกองทุนพิเศษ เช่น ประกันชีวิต เงินพิเศษ เป็นต้น ในระดับปฏิบัติ ควรจัดซื้ออุปกรณ์ เช่น หมวกนิรภัย เสื้อเกราะ ฯลฯ	เหมือนกับสื่อมวลชน (โปรดดูสื่อมวลชนในหัวข้อ เดียวกัน)	-
7. จริยธรรมสื่อ จรรยาบรรณ วิชาชีพ	ควรมีการบังคับใช้อย่าง จริงจัง และควรมี บทลงโทษที่ชัดเจน สำหรับผู้ฝ่าฝืน ทั้งจาก องค์กร ภาคสังคม	สร้างจรรยาบรรณวิชาชีพ จริยธรรมสื่อขึ้นมา โดยยึด ปรัชญาสื่อชุมชนเป็น ศูนย์กลาง	ควรสร้างหลักการจริยธรรม จรรยาบรรณขึ้นมาอย่าง เป็นรูปธรรม
8. การกำกับ ดูแล และ ตรวจสอบ	ควรเปิดโอกาสให้ภาค ประชาชน และองค์กร อิสระได้ตรวจสอบ	ชุมชนสร้างหลักการกำกับ ดูแลกันเอง โดยหน่วยงาน ภายนอกให้ความ ช่วยเหลือ หากมีการร้อง ขอ ตามกฎหมาย	ภาคประชาชน องค์กร อิสระ รัฐสมาคมวิชาชีพ กำกับดูแลกันเองพรบ./ กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสถาบันศาสนา

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบภาพแนวทางการปฏิรูปสื่อ ในทัศนะของนักวิชาการฯ

ผลการประชุมกลุ่มย่อย

ผลของการประชุมกลุ่มย่อยในงานวิจัยที่ศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน เรื่อง “*ความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อ*” ของศรัณย์ธร ศศิธรการแก้วและ ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2553 โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบการวิทยุชุมชนและเคเบิลทีวีท้องถิ่น จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ จำนวน 48 ราย (ศรัณย์ธร ศศิณกรแก้วและ ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553) สรุปได้ดังนี้

1. **เสรีภาพสื่อ** ส่วนใหญ่ระบุว่าเสรีภาพในการทำงาน ในการนำเสนอข่าวแต่เพียงระดับหนึ่ง สังคมเคเบิลทีวีและวิทยุชุมชนอยู่ในกลุ่มเล็กๆ สามารถมองเห็นได้ง่ายว่าใครทำอะไร หากนำเสนอข่าวไป ผลกระทบจะเกิดขึ้นได้ง่าย ในส่วนที่เป็นเรื่อง ความขัดแย้ง ทุจริต คอรัปชั่น ของพวกนักการเมืองท้องถิ่นหรือเอกชนไม่ค่อยกล้าไปยุ่ง อาจจะเลียงไม่ทำเลยเพราะอันตรายถึงชีวิต
2. **ด้านเนื้อหา** วิทยุชุมชนส่วนใหญ่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเลยเน้นบันเทิงเพียงอย่างเดียว ในขณะที่เคเบิลทีวีจะมีจำนวนหลากหลายช่องซึ่งเน้นเรื่องความบันเทิงเช่นกันแต่ก็จะมีช่องข่าวด้วย บางส่วนเป็นข่าวที่ผลิตเอง บางส่วนเป็นข่าวที่รับสัญญาณมาจากที่หนึ่ง วิทยุชุมชนและเคเบิลทีวีพยายามเลี่ยงข่าวการเมือง ส่วนหนึ่งกลัวผลกระทบมาถึงตนอาจถูกสั่งปิดสถานี
3. **ความมั่นคงของรัฐ** ตัวแทนจากกลุ่มผู้ประกอบการเคเบิลทีวีท้องถิ่นและวิทยุชุมชนกล่าวในลักษณะเดียวกันว่า หากทางราชการส่งหนังสือมาขอความร่วมมือในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยอ้างผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐก็ยอมปิดหรืองดนำเสนอตามคำสั่ง
4. **การทำงานในสถานการณ์ความขัดแย้ง** วิทยุชุมชนและเคเบิลทีวีไม่มีปัญหาในการทำงานในส่วนนี้ ในเพราะส่วนใหญ่พยายามหลีกเลี่ยงเรื่องการเมือง ส่วนผลกระทบโดยตรงของเคเบิล ก็มีคนส่วนน้อยที่ต้องการดูพีทีวีก็มาไววายบ้าง แล้วก็เลิกเป็นสมาชิกเลย
5. **จริยธรรมสื่อ** สื่อท้องถิ่นยอมรับว่าในการไปทำข่าวยังมีวัฒนธรรมเรื่องการให้ค่าข่าว ค่าน้ำมันกับนักข่าวโดยแหล่งข่าว เนื่องจากรายได้น้อย การเดินทางไปทำข่าวมีค่าใช้จ่าย ค่าน้ำมัน ถ้าไม่รับก็จะกลายเป็นแกะดำ
6. **การกำกับดูแลสื่อ** สื่อท้องถิ่นเห็นตรงกันว่าไม่จำเป็นต้องควบคุม สื่อควรดูแลกันเอง สร้างจรรยาบรรณของวิทยุชุมชนขึ้นมา แต่กทช.หรือรัฐควรมีการตั้งคณะกรรมการเข้ามาดูแลวิทยุชุมชนและเคเบิลทีวี อย่างจริงจัง หาก มีการละเลย อีกหน่อยก็จะมีช่องใต้ดินออกมาซึ่ง แล้วจะควบคุมไม่ได้ ซึ่งขณะนี้เห็นว่ามีอยู่แล้ว และควรมีการบังคับใช้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน
7. **ข้อเสนอแนะ** สื่อท้องถิ่นค่อนข้างระมัดระวังและพยายามปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนและเคเบิลทีวี เพราะกลัวเรื่องการถูกสั่งปิดสถานี ทั้งหมดเห็นตรงกันว่ารัฐควรเร่งดำเนินการให้กทช.เกิดขึ้นโดยเร็วที่สุดเพื่อให้เกิดความชัดเจน เกี่ยวกับวิทยุชุมชน

และเคเบิลทีวี และเพื่อเป็นแนวทางและมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด และสื่อท้องถิ่นจะได้ทำงานด้วยความสบายใจ

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปสื่อในประเทศไทย

การศึกษาเพื่อจัดทำแผนการดำเนินงานการปฏิรูปสื่อ เป็นการศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัย 5 ชิ้นที่ได้ศึกษาจากกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชนในประเทศไทย 5 กลุ่ม คือ

- กลุ่มผู้ปฏิบัติงานสื่อสารมวลชน จากงานวิจัยเรื่อง **“ความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชน ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อ”** ของศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้วและ ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553
- กลุ่มองค์กรวิชาชีพสื่อ งานวิจัยเรื่อง **“การปฏิรูปสื่อกับบทบาทขององค์กร/สมาคมวิชาชีพสื่อ”** ของพิรงรอง รามสูตรและคณะ, 2553
- กลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชน จากงานวิจัยเรื่อง **“การปฏิรูปสื่อ: กลุ่มวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชน”** ของอัศวิน เนตรโพธิ์แก้วและคณะ, 2553
- กลุ่มองค์กรกำกับดูแลสื่อ องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับสื่อและการคุ้มครองผู้บริโภค จากงานวิจัยเรื่อง **“แนวทางการปฏิรูปสื่อในมุมมององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม”** ของธาดารี ใต้ฟ้าพูลและ ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553
- กลุ่มผู้บริโภคสื่อ จากงานวิจัยเรื่อง **“ความคิดเห็นของผู้บริโภคสื่อที่มีต่อสื่อมวลชนไทย”** ของนภวรรณ ตันติเวชกุลและยุบล เบญจรงค์กิจ, 2553

โดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการสำรวจด้วยแบบสอบถาม ดังมีจำนวนผู้ให้ข้อมูลในแต่ละกลุ่มและวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

วิธีการ	ผู้บริโภค	วิชาการ	สื่อ	องค์กรวิชาชีพ	องค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม
สำรวจ	3410	68	98		
สัมภาษณ์เจาะลึก		56	55	15	41
ประชุมกลุ่มย่อย			46		
รวม	3410	124	199	15	41

สรุปผลจากงานวิจัย 5 ชิ้นได้ดังนี้

กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน

- เสรีภาพของสื่อไทยวันนี้มีพอสมควร โดยภาพรวมมีอิสระแต่อยู่ภายใต้ข้อกฎหมาย
- สัดส่วนระหว่างสาระและความบันเทิงไม่ได้เป็นปัญหาของสื่อแต่เป็นเรื่องของนโยบายแต่ละองค์กร
- กฎหมายมีอยู่พอเพียงแล้ว ปัญหาคือการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลทางปฏิบัติอย่างแท้จริง
- ภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งทำให้การทำงานค่อนข้างยากขึ้น
- สื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการกำกับดูแลสื่อโดยรัฐ แต่เห็นว่าควรมีการกำกับตนเองโดยสื่อ

กลุ่มองค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม

- สื่อมักจะละเมิดสิทธิผู้อื่น โดยเฉพาะสิทธิความเป็นส่วนตัว สิทธิเด็ก รวมทั้งการนำเสนอเนื้อหาที่มีความรุนแรง และโป๊เปลือย
- ควรจัดอบรมให้ความรู้สื่อมวลชนโดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีความรุนแรง สื่อจะต้องทำ “ความจริง” ให้ปรากฏ ช่วยให้ทุกฝ่ายเข้าใจถึงสาเหตุของความขัดแย้งมากขึ้นและช่วยให้ค้นพบหนทางยุติปัญหาได้ง่ายขึ้น
- ควรมีการปรับปรุงความคุ้มครองสวัสดิภาพและมีสวัสดิการที่ดีขึ้นให้แก่บุคลากรและผู้สื่อข่าวประชาชน องค์กรอิสระและหน่วยงานกำกับ
- สื่อมวลชนจะต้องใช้เสรีภาพที่มีด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสูงสุด และหากพบการกระทำผิดก็ต้องมีการลงโทษสื่ออย่างจริงจัง
- จำเป็นต้องมีการกำกับดูแลการทำงานของสื่อเพื่อรับประกันว่าสื่อจะทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น โดยการกำกับดูแลสื่อควรจะเป็นรูปองค์กรอิสระ และให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันกำกับดูแล โดยผู้ทำหน้าที่จะต้องปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน
- จำเป็นต้องสร้างการเรียนรู้เท่าทันสื่อให้กับประชาชนผู้บริโภคสื่อ โดยเฉพาะสื่อสมัยใหม่

กลุ่มนักวิชาการนิเทศศาสตร์

- สื่อมวลชน การทำหน้าที่ในปัจจุบันยังไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะการประสานส่วนต่างๆ ของสังคม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง
- สื่อชุมชน การนำเสนอข่าวสารมีได้เน้นไปที่ข่าวสารในการพัฒนาชุมชน

- **สื่อใหม่ สื่อสังคมออนไลน์** สื่อประเภทนี้มีเสรีภาพสูงและยากแก่การปิดกั้น กระบวนการทำงานง่าย สะดวก รวดเร็วการนำเสนอข่าวสารมีทั้งสร้างสรรค์และทำลาย ดังนั้น จรรยาบรรณ และจริยธรรม คุณธรรมในการใช้งาน จึงจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝัง

กลุ่มผู้บริโภคสื่อ

ความคิดเห็นของผู้บริโภคสื่อต่อสื่อมวลชนไทย

- สื่อมวลชนไทยในปัจจุบันสามารถปฏิบัติงานได้โดดเด่น ในด้านการนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ ตลอดจนมีการนำเสนอความคิดเห็นที่หลากหลาย แต่ควรคำนึงถึงความเที่ยงตรงของข้อมูล มาตรฐานทางจริยธรรม และสิทธิของผู้ตกเป็นข่าว
- สำหรับการปฏิบัติงานในสถานการณ์ปกติ ผู้บริโภคสื่อคาดหวังให้สื่อมวลชนมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาอย่างดี มีกระบวนการหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ นำเสนอข่าวสารครบทุกแง่มุม อย่างมีความรับผิดชอบ
- สำหรับการปฏิบัติงานในสถานการณ์ขัดแย้ง ผู้บริโภคสื่อมีความคาดหวังต่อสื่อมวลชนเป็นพิเศษในเรื่องความรับผิดชอบต่อ มาตรฐานทางจริยธรรม ความน่าเชื่อถือ และการตรวจสอบแหล่งข่าว

กลุ่มองค์กรวิชาชีพสื่อ

- ควรให้การสนับสนุนสื่อภาคประชาชนและการเปิดพื้นที่สื่อให้กับคนทุกกลุ่ม
- ความเหลื่อมล้ำในการกำกับดูแลสื่อแต่ละประเภท
- มีการจัดตั้งองค์กรอิสระ หรือหน่วยงานอิสระในการทำหน้าที่สื่อ เพื่อสื่อสารกับประชาชน
- มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนนิเทศศาสตร์ให้ผู้ผลิตผู้ประกอบวิชาชีพที่มีคุณภาพ

อภิปรายผลการศึกษา

ผลของการศึกษาวิจัยที่ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อมวลชนในประเทศไทยรวม 5 งาน โดยแต่ละงานวิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสื่อมวลชนในประเทศไทยโดยตรงและกลุ่มที่มีความสนใจในประเด็นเกี่ยวกับสื่อ ทำให้สามารถสรุปผลด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ดังนี้

ประเด็นที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่

- **การผ่านกฎหมาย กสทช.** ความคิดเห็นของกลุ่มต่างๆในงานวิจัยเกือบทุกชิ้นเห็นพ้องต้องกันว่า กฎหมายที่เรียกกันสั้นๆว่า กฎหมาย กสทช. ควรมีการประกาศใช้โดยเร็วที่สุด กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวกับกิจการสื่อสารมวลชนคือ ร่างพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 (ร่าง พรบ.องค์การจัดสรรฯ) ซึ่งเป็นกฎหมายลูกที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 47 ว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ” ผลจากความล่าช้าของกฎหมายฉบับนี้ทำให้เกิดสถานะสุญญากาศขึ้นในระบบการจัดสรรคลื่นความถี่และการดำเนินงานของสื่อชุมชนและสื่อท้องถิ่นเองมีปัญหาด้านสถานภาพทางกฎหมาย การเร่งรัดในเรื่องนี้จึงน่าจะช่วยสร้างความชัดเจนขึ้นในระบบและทำให้สื่อชุมชนและท้องถิ่นเกิดและพัฒนาได้

- **การให้ความคุ้มครอง สวัสดิภาพและสวัสดิการแก่ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสื่อ** ผลจากการศึกษาของทุกกลุ่มเห็นตรงกันว่า ควรมีการปรับปรุงความคุ้มครองสวัสดิภาพและมีสวัสดิการที่ดีขึ้นให้แก่บุคลากรและผู้สื่อข่าว กลุ่มองค์กรวิชาชีพยังมองเลยไปถึงการให้ความคุ้มครองและสวัสดิภาพต่อประชาชน องค์กรอิสระและหน่วยงานกำกับที่เกี่ยวข้องกับสื่อด้วย แม้ผลการวิจัยจะแสดงให้เห็นว่าองค์กรสื่อส่วนใหญ่คิดว่ามีความคุ้มครองสวัสดิภาพและให้สวัสดิการที่ดีต่อผู้ปฏิบัติงานในระดับหนึ่งแล้ว แต่ความคิดเห็นของกลุ่มอื่นๆยังคงมองว่าไม่เพียงพอ ผลการสำรวจความคิดเห็นกลุ่มผู้สื่อข่าวเสนอว่า เงินเดือนขั้นต่ำของผู้สื่อข่าวควรไม่ต่ำกว่า 20,000 บาท เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งกล่าวถึงมาตรฐานของวิชาชีพว่าควรถูกนำมาใช้ในการกำหนดการทำงานและองค์ประกอบด้านอื่นๆของสื่อตลอดจนให้ความสำคัญต่อสวัสดิการของสื่อมวลชนท้องถิ่น หรือผู้สื่อข่าวภูมิภาค ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นพนักงานประจำของสื่อแต่ละสำนัก จึงขาดสวัสดิการและเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้องรับอามิสสินจ้างจากแหล่งข่าว การแก้ปัญหาดังกล่าว คือ ทำให้ผู้สื่อข่าวภูมิภาคเป็นพนักงานประจำและมีการจัดสวัสดิการให้เหมาะสม อีกทั้งต้องดูแลถึงความคุ้มครองในชีวิตด้วย เนื่องจากสื่อมวลชนทำงานด้วยความเสี่ยงสูง อีกทั้งมีผลกระทบต่อสังคมมากจึงควรได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดี

- **การให้ความรู้แก่ผู้บริโภคข้อมูลข่าวสาร** การกำกับดูแลสื่อใหม่ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตนั้น จำเป็นต้องสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับคนทั้งสังคมให้ช่วยจับตามอง และสร้างช่องทางในการรายงานปัญหาให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแล โดยผู้รายงานต้องได้รับความปลอดภัยในการรายงาน รวมทั้งต้องให้ผู้ผลิตเนื้อหาในสื่อใหม่สำเนาบันทึกเนื้อหาไว้ด้วยเพื่อการตรวจสอบ อย่างไรก็ตาม การอบรมผู้บริโภคสื่อให้รู้เท่าทันสื่อเป็นสิ่งจำเป็นในการแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริงผู้ให้ข้อมูลหลายท่านเสนอให้สร้างความรู้แก่ผู้บริโภค โดยเฉพาะการรู้เท่าทันสื่อ มีความสามารถและวิจารณ์ญาณในการบริโภคสื่อ

- **ปัญหาการปฏิบัติงานของสื่อ** ผลจากการศึกษาความคิดเห็นของเกือบทุกกลุ่มยกเว้นกลุ่มองค์กรสื่อและผู้ทำงานด้านสื่อมองเห็นว่าการทำหน้าที่ของสื่อในปัจจุบันยังไม่ได้เท่าที่ควร สื่อนำเสนอเนื้อหาด้านความบันเทิงมากกว่าด้านเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ เนื้อหาบันเทิงสร้างค่านิยมที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมความไม่เหมาะสมทางเพศและทางสังคม สื่อปัจจุบันมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่รุนแรง โหดร้ายทารุณและมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการยุยง ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก ดุหมั่นและเกลียดชัง กลุ่มนักวิชาการ องค์กรวิชาชีพ องค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม แสดงความกังวลต่อเรื่องนี้และอยากให้สื่อคำนึงถึงความเที่ยงตรงของข้อมูล มาตรฐานทางจริยธรรม และสิทธิของผู้ตกเป็นข่าว แม้แต่กลุ่มผู้บริโภคสื่อก็ให้คะแนนความคาดหวังจากสื่ออันดับแรกได้แก่ “สื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี”

- **ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในบ้านเมือง** ความเห็นเกี่ยวกับการควบคุมการละเมิดกฎหมายของสื่อ นั้น หลายฝ่ายเห็นว่ากฎหมายที่มีอยู่นั้นพอเพียงแล้ว ปัญหาคือการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

- **การเปิดโอกาสและการสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน** ควรมีองค์กรภาคประชาชนที่เข้มแข็งเพื่อทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ให้แก่ผู้บริโภค โดยองค์กรลักษณะนี้ควรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากจะช่วยให้ข้อเท็จจริงปรากฏและนักการเมืองเองก็จะไม่กล้าใช้สื่อเพื่อประโยชน์ส่วนตน การเปิดช่องทางให้มีการร้องเรียนสื่อได้หลากหลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคหรือองค์กรวิชาชีพสื่อ น่าจะเป็นวิธีการที่ดี

ประเด็นที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกัน

การเป็นเจ้าของสื่อ ปัญหาเรื่องการผูกขาดการเป็นเจ้าของสื่อโดยภาครัฐ ทั้งกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยถึงแม้ว่าจะมีการให้สัมปทานแก่ภาคเอกชน แต่ภายใต้บริบทที่ธุรกิจสื่อมวลชนไทยยังคงยึดโยงอยู่กับระบบเศรษฐกิจและการเมืองเช่นนี้ ความเป็นอิสระของสื่อที่แท้จริงจึงไม่เกิดขึ้น คนทำสื่อเสนอว่า อันดับแรกที่รัฐควรจะทำปฏิรูปคือ โครงสร้างสื่อคือการเป็นเจ้าของ

กิจการสื่อ ที่วันนี้สื่อหลักคือโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงยังเป็นของรัฐ ทำให้การทำงานไม่มีเสรีภาพ อยู่ภายใต้รัฐทั้งทางตรงและอ้อม และเมื่อขายแล้วนำรายได้ที่ได้มาตั้งเป็นกองทุนเพื่อสำหรับใช้ใน องค์การอิสระที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อ ขณะที่สื่อสิ่งพิมพ์ถูกครอบงำโดยระบบทุนนิยมเพราะเป็นธุรกิจ โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ปัจจุบันเข้าตลาดหลักทรัพย์เป็นบริษัทมหาชน ทำให้การดำเนินธุรกิจยึดเรื่องผลประโยชน์เป็นหลัก เพราะต้องคำนึงถึงผลกำไรสำหรับผู้ถือหุ้น ในขณะที่สื่อของเอกชนมองว่ารัฐเป็นเจ้าของสื่อทำให้เกิดการแทรกแซงจากอำนาจรัฐ สื่อของรัฐกลับมองว่า สื่อของเอกชนทำให้เกิดการแทรกแซงจากธุรกิจและผลประโยชน์

- **การให้มีใบอนุญาตผู้ปฏิบัติงานสื่อ** ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนส่วนใหญ่มีความเห็น ควรจัดให้มีระบบการออกใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพ และมีความเห็นว่าองค์กรวิชาชีพควรเป็น หน่วยงานที่รับผิดชอบในกระบวนการนี้โดยการให้มีการอบรม ในขณะที่กลุ่มอื่นๆกลับมองว่าการมีใบ ประกอบวิชาชีพสื่อเท่ากับละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการสื่อสาร
- **การกำกับดูแลและตรวจสอบสื่อ** แม้ว่ากลุ่มสื่อมวลชนส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการ กำกับดูแลสื่อโดยรัฐ แต่ก็เห็นว่าควรมีการกำกับกันเองโดยสื่อและร่วมกำกับดูแลโดยภาคประชาชน ในขณะที่กลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรวิชาชีพสื่อเห็นว่าจำเป็นต้องมีการกำกับดูแลการทำงานของ สื่อเพื่อรับประกันว่าสื่อจะทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น
- **รูปแบบของการกำกับดูแล** ในประเด็นนี้มีข้อเสนอแนะจากหลายกลุ่มแม้กลุ่มสื่อมวลชนจะ เสนอให้มีการปรับโครงสร้างของสภากาหนดสื่อสิ่งพิมพ์ให้มาทำหน้าที่กำกับดูแล แต่กลุ่มอื่นๆทั้งหมดไม่ เห็นด้วยกับการให้สื่อเพียงกลุ่มเดียวทำหน้าที่ในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มองค์กรกำกับดูแลและ ฝ้าติดตามและกลุ่มนักวิชาการที่เสนอให้มีการกำกับดูแลสื่อโดยองค์กรอิสระ และให้มีองค์ประกอบ ขององค์กรที่เป็นผู้แทนจากหลายกลุ่ม ที่ต้องมีความโปร่งใสปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน

ประเด็นที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันทำให้มองเห็นความจำเป็นของการปฏิรูปสื่อเพื่อการ แก้ไขปัญหาต่างๆลดน้อยลง หรือทุเลาเบาบางลงไป ในการนี้จึงจะได้นำไปสู่ข้อเสนอแนะต่างๆที่ ช่วยแก้ปัญหาของระบบสื่อสารมวลชนที่เกิดขึ้นในประเทศไทย สำหรับประเด็นที่มีความขัดแย้งกันนั้น จำเป็นต้องมีการพิจารณาถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาและเสนอแนะ ในลักษณะที่มีความเป็นไปได้ ไม่นำไปสู่การต่อต้านจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ปัญหา บางเรื่องที่ถูกหยิบยกขึ้นมาระหว่างที่ได้มีการเก็บข้อมูล ได้คลี่คลายลงไปในระดับหนึ่ง เช่น ปัญหา ความล่าช้าของกฎหมาย กสทช. (พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบ กิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม) เรื่องการจัดสรรคลื่นความถี่ที่เข้ามา แก้ปัญหาการเป็นเจ้าของสื่อ เนื่องจากทุกสื่อต้องมีการขออนุญาตประกอบการจากคณะกรรมการ จัดสรรคลื่นความถี่และกิจการโทรคมนาคมทั้งสิ้น การเสนอแนะจึงอยู่ในรูปของการบังคับใช้กฎหมาย

อย่างรัดกุม อยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมและการชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปเข้าใจในสาระสำคัญของกฎหมายเหล่านี้ (เช่น มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 เรื่อง การจัดสรรคลื่นความถี่ พระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553

บทที่ 6

ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดทำแผนการดำเนินงานการปฏิรูปสื่อ

ผลการวิจัยที่ได้สรุปมาจากการวิจัยทั้ง 5 ชิ้น แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมมองเห็นว่าเป็นผลจากการทำงานของสื่อ รวมทั้งความคาดหวังว่าสื่อสามารถตอบสนองและก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในสังคมในลักษณะเช่นไร ผลการวิจัยดังกล่าวให้นำมาตั้งข้อสรุปและท้ายที่สุด คือ มีข้อเสนอแนะเรื่องการทำงาน การพัฒนา การตรวจติดตาม และอื่นๆมากมายที่ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอมา ผู้วิจัยได้พิจารณาข้อสรุปต่างๆ และข้อเสนอแนะบนพื้นฐานของการประกาศใช้กฎหมายสองฉบับคือ พระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และ พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ข้อเสนอแนะต่างๆ ได้ถูกจัดเป็นกลุ่มเพื่อให้สะดวกต่อการนำไปพิจารณาดำเนินการต่อไป ดังนี้ คือ

ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ

1. **รัฐบาลต้องส่งเสริมเสรีภาพในการได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารของสื่อ** จากความคิดเห็นขององค์กรสื่อที่มองการทำงานของสื่อว่าไม่ได้รับความสะดวกทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะมาเปิดเผยได้ การมีสิทธิเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ตามพรบ.ข้อมูลข่าวสาร พ.ศ. 2540 ส่วนราชการต้องดำเนินการให้มีการเผยแพร่หรือเปิดเผยภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น รัฐบาลจึงควรส่งเสริมเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ เพื่ออำนวยความสะดวกของสื่อมวลชนมีความเป็นไปได้ และเกิดความคล่องตัว
2. **รัฐบาลต้องเร่งรัดการผ่านพรบ.องค์การจัดสรรฯ และการคัดเลือกคณะกรรมการกสทช.** เพื่อให้ปัญหาที่ค้างคามานานขององค์กรสื่อหลายระดับคลี่คลายลงและมีความชัดเจนเพียงพอให้ทุกฝ่ายดำเนินงานต่อไปได้ แม้กฎหมายดังกล่าวจะผ่านความเห็นชอบจากสภามาแล้วก็ตาม แต่ขั้นตอนการนำไปสู่การปฏิบัติยังคงมีอีกมาก การเร่งรัดให้มีคณะกรรมการกสทช. จึงเป็นเป้าหมายที่องค์กรสื่อ ทั้งสื่อกระแสหลักที่ต้องการความชัดเจนในการวางแผนการดำเนินงานต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อชุมชนและสื่อท้องถิ่นมีความต้องการให้มีความชัดเจนเรื่องการขอใบอนุญาตเพื่อให้สามารถดำเนินการอย่างถูกกฎหมายได้
3. **ส่งเสริมการให้ความรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้บริโภคสื่อ** ปัญหาการขาดความรู้ที่เพียงพอและการรู้เท่าทันสื่อของผู้บริโภคสื่อ ทั้งกลุ่มที่เปิดรับสื่อดั้งเดิม เช่น วิทยุ โทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ส่งผลให้ผู้บริโภคสื่อตกเป็นเหยื่อด้านความคิดและพฤติกรรมได้ง่าย และ ปัญหาเช่นเดียวกันที่พบในสื่อใหม่ สื่อออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์

ที่ไม่อาจแก้ไขได้ด้วยการปิดเว็บไซต์ เนื่องจากจะมีการเปิดใหม่อยู่ตลอดเวลา จึงควรมีการจัดสรรงบประมาณ มาให้ดำเนินการรณรงค์เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ (มีระบุไว้ใน มาตรา 52 ของพรบ. องค์การจัดสรรคลื่นความถี่ฯ พ.ศ.2553) โดยควรนำประเด็นนี้มาดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เป็นโครงการรณรงค์ที่ได้สองลักษณะคือ

- การบรรจุลงในหลักสูตรการเรียนการสอนในชั้นเรียน ระดับประถม มัธยมและอุดมศึกษา
- การรณรงค์เพื่อให้เกิดความเข้าใจระดับกว้างในสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการกำกับดูแล

1. ควรบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและประชาสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนในสังคมเข้าใจ การจัดสรรคลื่นความถี่สำหรับสื่อกระแสหลัก

สื่อกระแสหลัก ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ที่เผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายทั่วประเทศ ประเด็นปัญหาสำคัญที่แสดงในผลการวิจัยประเด็นหนึ่งคือ ปัญหาเรื่องการผูกขาดการเป็นเจ้าของสื่อโดยภาครัฐ ทั้งกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยถึงแม้ว่าจะมีการให้สัมปทานแก่ภาคเอกชน แต่ภายใต้บริบทที่ธุรกิจสื่อมวลชนไทยยังคงยึดโยงอยู่กับระบบเศรษฐกิจและการเมืองเช่นนี้ ความเป็นอิสระของสื่อที่แท้จริงจึงไม่เกิดขึ้น

แต่อย่างไรก็ดี ความหวังที่จะเห็นปัญหาดังกล่าวคลี่คลายไปในทางที่ดีก็อยู่ที่กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวกับกิจการสื่อสารมวลชนซึ่งกำลังจะประกาศใช้ในเร็ววันนี้ คือ ร่างพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกฎหมายลูกที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 47 ว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ”

โดยสาระสำคัญในร่าง พรบ.องค์การจัดสรรฯ ดังกล่าว ได้ระบุให้ กสทช.จัดทำแผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่ซึ่งต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับคลื่นความถี่ที่กำหนดให้ใช้ในการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ รวมถึงกำหนดแนวทางในการคืนคลื่นความถี่เพื่อนำไปจัดสรรใหม่หรือการปรับปรุงการใช้คลื่นความถี่ (มาตรา 48) ซึ่งจะต้องมีการจัดสรรคลื่นให้กับภาคประชาชนร้อยละสิบด้วย (มาตรา 49)

นอกจากนี้ พรบ.องค์การจัดสรรฯ ยังได้กำหนดให้การใช้คลื่นเพื่อประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เปลี่ยนสู่ระบบใบอนุญาต แทนระบบสัมปทาน ดังระบุไว้ในมาตรา 41 โดยในวรรค 6 ได้ระบุรายละเอียดของการประกอบกิจการทางธุรกิจให้ใช้วิธีคัดเลือกโดยวิธีการ

ประมวลคลื่นความถี่ทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น โดยให้แยกกันประมูลในแต่ละระดับ รวมถึงในมาตรา 43 ที่ระบุให้ใบอนุญาตให้ใช้คลื่นเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ได้รับใบอนุญาตจะโอนแก่กันมิได้ ทำได้เพียงการให้บุคคลอื่นเช่าเวลาดำเนินรายการบางช่วงเวลาตามที่ กสทช. กำหนดเท่านั้น

แต่อย่างไรก็ดี สำหรับผู้ที่ประกอบกิจการหรือผู้ได้รับสัมปทานอยู่ก่อนที่ ร่าง พรบ.นี้ จะประกาศใช้ก็จะได้ยังได้รับความคุ้มครองให้ดำเนินกิจการต่อไปได้ตามบทเฉพาะกาล มาตรา 82 และ 83 จนกว่าจะถึงกำหนดที่ต้องคืนคลื่นความถี่ซึ่ง กสทช.จะเป็นผู้กำหนด แต่ทั้งนี้ต้องแจ้งรายละเอียดการใช้ประโยชน์คลื่นความถี่ และเหตุแห่งความจำเป็นในการถือครองคลื่นความถี่ต่อ กสทช. ด้วย

ดังนั้น บทบัญญัติต่าง ๆ ในร่าง พรบ.องค์การจัดสรรฯ นั้น นับได้ว่าเป็นความหวังหนึ่งที่จะคลี่คลายปัญหาการผูกขาดโครงสร้างสื่อของภาครัฐซึ่งมีมาช้านาน อย่างไรก็ตามกฎหมายเป็นเพียงจุดเริ่มต้นในการแก้ปัญหาแต่ไม่ใช่ทั้งหมด

สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งขึ้นอยู่กับ**ความร่วมมือของผู้ประกอบการ เจตจำนงของฝ่ายการเมือง และความร่วมมือของภาคประชาชนเป็นสำคัญ**ช่วยในการปฏิรูปโครงสร้างความเป็นเจ้าของกิจการสื่อไทย เพื่อให้เกิดอิสระ เสรีภาพและความเสมอภาคในการสื่อสารอย่างแท้จริง

2. ควรบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้ชุมชน การจัดสรรคลื่นความถี่สำหรับสื่อชุมชน

ประเด็นที่ยังคงเป็นปัญหาค้างคาอยู่จนถึงปัจจุบันคือสถานภาพทางกฎหมายของสื่อชุมชน อาทิ วิเทศชุมชน หรือ โทรทัศน์ชุมชน ซึ่ง พรบ.องค์การจัดสรรฯ ได้กำหนดให้มืองค์กรกำกับดูแลที่เข้ามาทำหน้าที่ในการจัดสรรคลื่นตามมาตรา 49 ที่ระบุให้ กสทช. จัดสรรคลื่นในส่วนกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ให้ภาคประชาชนได้ใช้คลื่นความถี่เพื่อประโยชน์สาธารณะและไม่แสวงหากำไรในทางธุรกิจในการประกอบกิจการบริการชุมชนไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบ รวมถึงการทำหน้าที่ในการวางแผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่ ซึ่งจะทำให้ภาวะสุญญากาศของสื่อชุมชนที่ถูกนำไปใช้ในทางธุรกิจหมดไป เพราะการวางแผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่นั้นเป็นเหมือนการจัดสรรให้แต่ละลักษณะของการประกอบกิจการมีคลื่นของตน อีกทั้ง กสทช.ยังมีหน้าที่ในการให้ใบอนุญาตกิจการบริการชุมชนซึ่งจะทำให้สื่อชุมชนมีสถานภาพทางกฎหมายที่ชัดเจน**เข้าใจขึ้น** เช่น การกำหนดกฎเกณฑ์วิธีการประมูลที่ควรคำนึงถึงการป้องกันไม่ให้เกิดการแทรกแซงของกลุ่มทุนใหญ่ในการประกอบกิจการธุรกิจระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น เป็นต้น

นอกจากนี้ ตามมาตรา 51 ของ พรบ. องค์การจัดสรรฯ กสทช.ยังต้องมีบทบาทในการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการส่งเสริมชุมชนที่มีความพร้อมให้เป็นผู้มีคุณสมบัติในการขอรับ

ใบอนุญาตประกอบกิจการประเภทบริการชุมชน และมาตรา 52 ที่กำหนดให้ชุมชนและผู้ประกอบกิจการบริการชุมชนได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะอีกด้วย

อย่างไรก็ดี การส่งเสริมให้เกิดสื่อภาคประชาชนเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้น ข้อบัญญัติต่าง ๆ ในกฎหมายก็เป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้น เช่นเดียวกับปัญหาเรื่องโครงสร้างความเป็นเจ้าของสื่อ ที่ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง อาทิ การปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ความตื่นตัวของภาคประชาชนในการรักษาสติธิในการสื่อสารของตน เจตจำนงของฝ่ายการเมืองที่จะส่งเสริมสื่อชุมชนอย่างแท้จริง เป็นต้น

3. จัดตั้งองค์กรอิสระคุ้มครองผู้บริโภคสื่อที่ประกอบไปด้วยศูนย์รับเรื่องร้องเรียนและให้คำปรึกษา และหน่วยงานพัฒนาสื่อ ทั้งนี้เพื่อดูแลปัญหาการละเมิดความเป็นส่วนตัว หรือนำเสนอข่าวสารที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แม้จะมีกฎหมายและองค์กรวิชาชีพสื่อดูแล แต่จากสถานการณ์ที่ผ่านมาปัญหาเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไขหรือสร้างความเป็นธรรมให้ผู้เสียหายได้อย่างแท้จริง จึงควรเร่งรัดการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องร้องเรียนและให้คำปรึกษา โดยศูนย์ดังกล่าวควรมีสถานภาพเป็นที่ประกอบไปด้วยตัวแทนที่ถูกเลือกมาจากภาคส่วนต่างๆ ในสังคมที่ปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน มีหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ตลอดจนเชื่อมโยงถึงการให้ความช่วยเหลือเพื่อการดำเนินการด้านกฎหมายด้วย

4. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และระงับภัยในสังคมด้วยการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อ ทั้งในระดับสังคม ระดับชุมชน (Community media watch) และเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อในชุมชนออนไลน์ (Online media watch - citizen reporter)

ข้อเสนอแนะด้านการดำเนินงานของสื่อ

จัดให้มีระบบประกันคุณภาพ ในการดำเนินงานของสื่อ

ประเด็นปัญหาเรื่องจรรยาบรรณ แนวทางปฏิบัติที่เกือบทุกฝ่ายมองตรงกันว่ายังไม่มีมาตรฐาน ได้แก่การนำเสนอข่าว การขาดการนำเสนอในเชิงลึก เนื้อหาที่ขาดสาระประโยชน์ และการละเมิดสิทธิ์ผู้อื่นๆ แนวทางแก้ไขปัญหาล่าช้า บางเรื่องได้ถูกบรรจุอยู่ในพรบ. องค์กรจัดสรรฯ ดังนั้นจึงควรให้มีการดำเนินการสอดคล้องกับพรบ. เช่น มาตรา 52 ของ พรบ. องค์กรจัดสรรฯ ซึ่งได้กำหนด ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นในสำนักงาน กสทช. เรียกว่า “กองทุนวิจัยและพัฒนา กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ” โดยมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากร กิจการ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการประกอบกิจการ ฯลฯ ตลอดจนการดูแลมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบวิชาชีพ (5 ข้อ) นอกจากนี้ยังมีกองทุน

อื่นๆ เช่น กองทุนสนับสนุนสื่อสร้างสรรค์ กองทุนเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งมีที่มาของรายได้จากภาษีสรรพสามิต ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต และเงินบริจาค

วัตถุประสงค์ดังกล่าวจะดำเนินการให้เป็นรูปธรรมได้ ด้วยการ จัดให้มีระบบประกันคุณภาพ ในการดำเนินงานของสื่อ เพื่อนำระบบมาใช้ในการตรวจสอบและประเมินตนเอง ระบบประกันคุณภาพเป็นเกณฑ์มาตรฐานเพื่อแสดงคุณภาพขององค์กรสื่อ การตรวจประกันคุณภาพไม่ใช่เพื่อการ “ผ่าน” หรือ “ตก” แต่เป็นการตรวจเพื่อการนำมาใช้ปรับปรุงระบบและคุณภาพของงาน นอกจากนี้ระบบประกันคุณภาพยังสามารถกำหนดกรอบที่ครอบคลุมหลายประเด็น ทำให้การแก้ปัญหาหลายๆเรื่องสามารถทำได้พร้อมๆกัน เช่นปัญหาด้านเนื้อหา ปัญหาด้านสวัสดิภาพสวัสดิการของผู้ปฏิบัติงาน ระบบนี้อาจถูกนำมาใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานแทนการใช้ปริมาณการเปิดรับสื่อ (ratings) ที่นิยมใช้อยู่ ระบบประกันคุณภาพประกอบไปด้วยเกณฑ์มาตรฐานในด้านต่างๆ ตามที่ได้ระบุใน พระราชบัญญัติ การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551) และที่ไม่ได้กำหนดไว้ในพรบ. โดยเกณฑ์ที่นำมาใช้สำหรับแต่ละสื่อไม่จำเป็นต้องอยู่ในมาตรฐานระดับเดียวกัน แต่ควรกำหนดร่วมกันว่าสื่อประเภทไหนควรมีมาตรฐานและคุณภาพในระดับใดและมีการประกาศการได้รับการประกันคุณภาพของสื่อต่างๆเพื่อกระตุ้นให้สังคมมองเห็นความพยายามในการปรับปรุง พัฒนาและยกระดับมาตรฐานการดำเนินงานของสื่อมวลชนเอง เกณฑ์ที่ควรนำมาใช้แก่

- การกำหนดปริมาณขั้นต่ำของเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ (เป็นไปตามพรบ. การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551)
- การลดปริมาณหรือไม่นำเสนอเนื้อหา ถ้อยคำและภาพที่มีความรุนแรง (เป็นไปตามพรบ. การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551)
- การกำหนดคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสื่อ เกณฑ์การสร้างเงินเดือนขั้นต่ำ ค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา โบนัส สวัสดิการเช่น ค่ารักษาพยาบาล กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ฯลฯ ในองค์กรสื่อ (ไม่มีกำหนดไว้ใน พรบ.)
- การกำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับการพัฒนาศักยภาพในการทำงาน เช่น การฝึกอบรม การเข้าร่วมประชุมสัมมนาตามความเหมาะสม (เป็นไปตามพรบ. การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551)
- การกำหนดให้มีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบและมีคุณภาพ และมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ (ไม่มีกำหนดไว้ใน พรบ.อย่างชัดเจน)

- มีการจัดหาอุปกรณ์ป้องกันอันตรายในการปฏิบัติงานในพื้นที่หรือสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงสำหรับนักข่าว ช่างภาพ และผู้ปฏิบัติหน้าที่ในงานข่าว (ไม่มีกำหนดไว้ใน พรบ.)

ฯลฯ

รายการอ้างอิง

- Baran, S.J. & Davis, D.K. (2009). *Mass Communication Theory: Foundation, Ferment, and Future*. Canada: Thompson Wadsworth.
- Baran, S.J. & Davis, D.K. (2009). Mass communication theory: Foundation, ferment, and future. Canada: Thompson Wadsworth.
- Cohler, K. D. (1985). Broadcast journalism: A guide for the presentation of radio and television news. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Dearing, James W., Rogers, Everett M. (1996). Agenda-setting. California: Sage Publications.
- Hobbs, R. (1998). *The Seven Great Debates in the Media literacy Movement*. *Journal of Communication*, 48 (1), 16-32
- Krakowski P. (1965). Radio and television news. Bangkok: Thammasat University.
- Lasswell, H. D. (1979). Propaganda and communication in world history. Hawaii: University Press of Hawaii.
- McQuail, D. (2005). McQuail's mass communication theory (5th ed.). Oxford: The Alden Press.
- Plunkett, W.R., and Attner, R.F. (1994). Introduction to management. Belmont, Calif: Wadsworth.
- Protest, David L., McCombs, Maxwell. (1991). Agenda setting : Reading on media, public opinion, and policymaking. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: เบิร์นด เอจ.
- คณะผู้วิจัยเรื่องการปฏิรูปสื่อ (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องบทสังเคราะห์การปฏิรูปสื่อ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- เชษฐา โทณะวนิก (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องร่างพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องสื่อสาธารณะ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องบุคลากรสื่อ

ไทย : สภาพัฒนาและแนวทางการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

นวนน้อย ตีรรัตน์ และธานี ชัยวัฒน์ (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องโครงสร้างตลาด และการ

กำกับดูแลหนังสือพิมพ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

พิรงรอง รามสูตร วัฒนันท์ (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการทำกับดักและเนื้อหาสื่อวิทยุ และ

โทรทัศน์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

พิรงรอง รามสูตร วัฒนันท์ (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องสื่อภาคประชาชน. กรุงเทพฯ :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

พิรงรอง รามสูตร วัฒนันท์ (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการทำกับดักและเนื้อหา

หนังสือพิมพ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

พิรงรอง รามสูตร วัฒนันท์ และนิธิตา คณานิธิพันธ์ (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการ

กำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

พีระ จิรโสภณ. (2548). *ปรัชญานิตยศาสตร์ และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 8-15*.

กรุงเทพฯ: สุโขทัยธรรมาธิราช.

วิภา อุตมพันธ์ (2544). *ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม*. กรุงเทพฯ : ไอคอน พรินติ้ง

วิลาสินี พิพิฑกุล (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องกลไกการตรวจสอบสื่อภาคประชาชน.

กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

วิลาสินี พิพิฑกุล (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการสร้างสารสนเทศคุณภาพ. กรุงเทพฯ :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการทำกับดักโครงสร้างสื่อวิทยุ และ

โทรทัศน์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และธนวิทย์ สุทธิรัตนกุล (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องวัตถุประสงค์

ภาพที่พึงปรารถนา และหลักการที่ควรจะเป็นของระบบสื่อ. กรุงเทพฯ : สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องสื่อดิจิทัล และเทคโนโลยีสื่อ. กรุงเทพฯ :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องโครงสร้างตลาดสื่อวิทยุ และโทรทัศน์.

กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สุรัตน์ เมธิกุล (2545). *การปฏิรูปสื่อในยุคสังคมไร้พรมแดน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์